

รายงานผลการวิจัยเรื่อง

แนวทางการปฏิรูปสื่อ
ในการศึกษาความคิดเห็นของนักวิชาการนิเทศ
ศาสตร์ที่มีต่อสื่อมวลชนไทย

ผศ.ดร.อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว

รศ.ดร.ยุบล เปี่ยมจรงค์กิจ

นายบวรสรรค์ เจียดำรง

อาจารย์ปรีดา อัครจันทโชติ

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สนับสนุนการวิจัยโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพแห่งชาติ (สสส.)

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ผลการวิจัยเรื่อง “การศึกษาความคิดเห็นของนักวิชาการนิเทศศาสตร์ที่มีต่อสื่อมวลชนไทย” สามารถแบ่งข้อสรุปได้ ดังนี้

(ก) สื่อมวลชน – การทำหน้าที่ยังไม่ดีเท่าที่ควร โดยเฉพาะการประสานส่วนต่างๆ ของสังคม ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งในสถานการณ์ปัจจุบันที่เต็มไปด้วยความขัดแย้ง เหตุเพราะนโยบายเน้นผลประโยชน์ทางธุรกิจเป็นหลักและบ้างก็ถูกแทรกแซงจากอำนาจทางการเมือง ข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาที่สื่อมวลชนควรทำหน้าที่ “ประสานสังคม” โดยทำหน้าที่เป็นเวทีกลางในการให้คนกลุ่มต่างๆ เข้ามาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตลอดจนนำเสนอข่าวที่เป็นกลาง และไม่ตอกย้ำความขัดแย้ง นอกจากนี้ เรื่องสวัสดิภาพและความปลอดภัยของผู้สื่อข่าวในพื้นที่เสี่ยง ควรมีมาตรการคุ้มครองเป็นกรณีพิเศษด้วย เช่น การประกันภัย อุปกรณ์ในการป้องกันอันตรายขณะปฏิบัติหน้าที่ เช่น เสื้อเกราะ หมวกนิรภัย เป็นต้น

เรื่องการกำกับดูแลสื่อมวลชนมี 4 แนวทาง คือ 1) ควบคุมกันเอง 2) ควบคุมโดยองค์กรอิสระ 3) ควบคุมโดยภาคประชาชน 4) ควบคุมโดยรัฐ สำหรับสื่อมวลชนที่ควรสนใจเป็นพิเศษ คือ สื่อโทรทัศน์ เช่น เนื้อหาโฆษณาแฝง ข้อความสั้น (SMS) ขณะที่ผู้ปฏิบัติงานสื่อเอง ควรถูกตรวจสอบได้เช่นกัน ข้อเสนอแนะต่อสื่อมวลชน ควรทบทวนหลักการให้ปฏิบัติได้จริง อย่างเท่าเทียมและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

(ข) สื่อชุมชน – ปัญหาในระดับปฏิบัติงานของวิทยุชุมชน เคเบิลทีวีและทีวีดาวเทียมมีบ้าง เช่น การนำเสนอข่าวสารมิตินำเน้นการพัฒนาชุมชน แต่กลับเสนอข่าวสารที่นำไปสู่ความขัดแย้ง ในด้านจริยธรรม จรรยาบรรณก็ยังไม่ชัดเจน ขาดความเป็นมืออาชีพ อย่างไรก็ตาม รัฐไม่ควรใช้อำนาจปิดสื่อชุมชน

สำหรับการควบคุม ตรวจสอบ มีการเสนอไว้ 4 แนวทาง 1) เน้นการควบคุมกันเอง โดยภาคประชาชนและภายในชุมชน 2) การควบคุมโดยองค์กรอิสระ 3) ควบคุมโดยภาครัฐ 4) โดยประสานความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ ซึ่งแนวทางที่ 4 น่าจะเป็นทางออกที่ดีที่สุด ข้อเสนอแนะต่อสื่อชุมชน ต้องเริ่มจากการมีเจ้าภาพรับผิดชอบอย่างชัดเจน เพื่อร่างหลักการปฏิบัติงาน ควรมีหน่วยงานเข้ามาเป็นเจ้าภาพขับเคลื่อนนโยบายต่างๆ และกำหนดหลักจริยธรรมที่บังคับใช้ได้จริงอย่างเท่าเทียม

(ค) สื่อใหม่ สื่อสังคมออนไลน์ – สื่อประเภทนี้มีเสรีภาพสูงและยากแก่การปิดกั้น กระบวนการทำงานง่าย สะดวก และรวดเร็ว การนำเสนอข่าวสารมีทั้งสร้างสรรค์ และทำลาย ดังนั้น จรรยาบรรณ และจริยธรรม คุณธรรมในการใช้งาน จึงจำเป็นต้องได้รับการปลูกฝังแก่ผู้ใช้อย่างกว้างขวางจริงจัง

เรื่องการควบคุม กำกับดูแลนั้น ควรทำ 2 ส่วน คือ 1) ผู้ให้บริการเว็บไซต์ 2) ผู้ใช้บริการ สำหรับหน่วยงานที่รับผิดชอบ มีการเสนอแนวทาง ได้แก่ 1) เน้นการควบคุมกันเอง โดยภาคประชาชนและภายในชุมชน 2) การควบคุมโดยองค์กรอิสระ 3) ควบคุมโดยภาครัฐ 4) ประสานความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร.....	2
สารบัญ.....	3
สารบัญภาพ.....	5
บทที่	
1. บทนำ.....	6
ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	6
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
2. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	8
ทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อมวลชน.....	8
ทฤษฎีอำนาจนิยม.....	9
ทฤษฎีเสรีนิยม.....	9
ทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม.....	9
ทฤษฎีเบ็ดเสร็จนิยมแบบโซเวียต.....	10
ทฤษฎีสื่อเพื่อการพัฒนา.....	10
ทฤษฎีสื่อแบบประชาธิปไตยและเน้นการมีส่วนร่วม.....	11
ประเด็นโครงสร้างและการทำงานของสื่อ.....	11
ประเด็นผลประโยชน์สาธารณะ.....	12
ประเด็นผลกระทบด้านความปลอดภัยต่อประชาชนและสังคม.....	13
3. ระเบียบวิธีวิจัย.....	14
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	14
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	14
แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย.....	15
การทดสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือ.....	15
การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล.....	17
ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย.....	17

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4. ผลการวิจัยเชิงปริมาณ.....	18
ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	18
ส่วนที่ 2 การเปิดรับสื่อและความคิดเห็นเรื่องความน่าเชื่อถือของสื่อมวลชนไทย ในปัจจุบัน.....	21
ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นต่อสื่อมวลชนไทยในปัจจุบัน.....	22
ส่วนที่ 4 ความคาดหวังต่อสื่อมวลชนไทย.....	26
ส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะ.....	32
5. ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ.....	33
ตอนที่ 1 ผลการศึกษาทัศนคติของกลุ่มนักวิชาการฯ ที่มีต่อการปฏิรูปสื่อมวลชน.....	33
ตอนที่ 2 ผลการศึกษาทัศนคติของกลุ่มนักวิชาการฯ ที่มีต่อการปฏิรูปสื่อชุมชน.....	47
ตอนที่ 3 ผลการศึกษาทัศนคติของกลุ่มนักวิชาการฯ ที่มีต่อการปฏิรูปสื่อใหม่.....	57
6. สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	69
สรุปผลการวิจัย.....	69
การอภิปรายผล.....	72
ข้อจำกัดในการวิจัย.....	73
ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย.....	74
ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต.....	75
ข้อสังเกตจากการประชุมสัมมนา.....	75
รายการอ้างอิง.....	78
ภาคผนวก.....	79
ตารางเปรียบเทียบภาพแนวทางการปฏิรูปสื่อ ในทัศนะของนักวิชาการฯ.....	80
รายนามผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ.....	81

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 แสดงสื่อชุมชนกับแนวทางการสนับสนุน การกำกับดูแล และตรวจสอบ ในทัศนะของกลุ่มนักวิชาการ.....	56
2 สื่อใหม่แสดงกับแนวทางการสนับสนุน การกำกับดูแล และตรวจสอบ ในทัศนะของกลุ่มนักวิชาการ.....	68

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

สื่อมวลชน ถือเป็นสถาบันหลักสถาบันหนึ่งในสังคมประชาธิปไตย สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญจนมีคำเปรียบเทียบกับต่างๆ อาทิเช่น เป็น “สุนัขเฝ้าบ้าน” (Watchdog) ที่คอยรักษาผลประโยชน์ของสังคม ระวังระวังภัยจากคนไม่ดี เป็น “เทียนไข” หรือ “ตะเกียง” (Lamp) ที่จุดประกายปัญหาให้แก่สังคม และเป็น “กระจกเงา” (Mirror) สะท้อนภาพความเป็นจริงของสังคม เป็นต้น

ด้วยความตระหนักในบทบาทของสื่อดังกล่าวนี้ “เสรีภาพของสื่อ” กับ “ความรับผิดชอบต่อสังคม” จึงอาจพิจารณาได้ว่าเป็นทั้งสิ่งที่สอดคล้องกันและขัดแย้งกัน อย่างไรก็ตาม เราไม่อาจปฏิเสธได้ว่าเมื่อเกิดเหตุการณ์ด้านร้ายขึ้นในสังคมขึ้นมาคราวใด สื่อมวลชนหนีไม่พ้นที่จะตกเป็นจำเลยของสังคม ด้วยเชื่อว่าอิทธิพลของสื่อ สามารถส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมมนุษย์ ตามกระบวนการที่เชื่อในอิทธิพลอันมหาศาลของสื่อมวลชน ดังเช่นทฤษฎีกระสุนปืน (Magic Bullet Theory)

ขณะที่ทางฝ่ายผู้ปฏิบัติงานสื่อมวลชน โดยเฉพาะด้านข่าวนั้น ก็เชื่อมั่นว่าสื่อมีได้มีอิทธิพลต่อการกระทำของมนุษย์ถึงเพียงนั้น เพราะมนุษย์มีเสรีภาพในการเลือกรับ ตีความของแต่ละคน นอกจากนี้ สื่อยังควรได้รับความคุ้มครองด้านเสรีภาพในการนำเสนอข่าวสาร ด้วยเหตุที่เสรีภาพของสื่อมวลชนย่อมเป็นเครื่องสะท้อนถึงเสรีภาพของประชาชนในสังคม

สื่อมวลชนเองก็เป็นเช่นเดียวกับหน่วยย่อยอื่นของสังคม ที่จำเป็นต้องมีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับยุคสมัยตลอดเวลา แม้สื่อมวลชนจะเพิ่งเกิดขึ้นเมื่อไม่กี่ศตวรรษมานี้ แต่เราก็ได้เห็นการปรับตัวของสื่อ ไม่ว่าจะเป็นด้านเทคโนโลยีการผลิต รูปแบบการสื่อสาร ช่องทางการกระจายเนื้อหา การเข้าถึงข้อมูล และการเผยแพร่ต่อ ฯลฯ

หากกล่าวเฉพาะประวัติศาสตร์ยุคใกล้ในประเทศไทย เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ในปี พ.ศ. 2535 จะเป็นหมุดหมายสำคัญที่สุด ซึ่งมีการเรียกร้องให้ “ปฏิรูปสื่อ” จนทำให้เกิดสถานีวิทยุโทรทัศน์ไอทีวี (ITV) ขึ้นในเวลาต่อมา เพื่อให้เป็นสถานีโทรทัศน์ปลอดจากการครอบงำของรัฐบาล อย่างที่สถานีโทรทัศน์ช่องอื่นๆ ต้องประสบ

หลังจากนั้น การปฏิรูปสื่อก็เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งโดยฝ่ายการเมืองและโดยฝ่ายวิชาชีพ ในทางการเมืองนั้น เมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 ซึ่งได้รับการยอมรับว่ามีความเป็นประชาธิปไตยสูงที่สุดในประวัติศาสตร์ไทย โดยมาตรา 39 บัญญัติไว้ว่า การสั่งปิดโรงพิมพ์ สถานีวิทยุกระจายเสียง หรือสถานีวิทยุโทรทัศน์ เพื่อลดรอนเสรีภาพตามมาตรา 39 จะกระทำมิได้ ส่วนมาตรา 40 ระบุว่า คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคม เป็นทรัพยากร

สื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ เพื่อให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงการใช้คลื่นวิทยุได้อย่างทั่วถึง และเท่าเทียมกัน

กระทั่งปัจจุบัน ภายหลังเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมือง และการปะทะกันระหว่างผู้ชุมนุมและกำลังทหาร ตำรวจ เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2553 ที่บริเวณสี่แยกราชประสงค์ นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี ได้เสนอแผนปรองดองแห่งชาติเพื่อการปฏิรูปประเทศไทย 5 ข้อ และได้ตั้งคณะทำงานแต่ละด้าน เพื่อผลักดันแผนปรองดองดังกล่าวให้เกิดขึ้นจริง โดยแผนปรองดองข้อหนึ่งในนั้น คือ เรื่องของการ “ปฏิรูปสื่อ” โดยเหตุที่สื่อในความสำคัญของสถาบันสื่อมวลชนว่ามีส่วนสำคัญ ในการพัฒนาประเทศชาติ ช่วยสร้างความปรองดองสมานฉันท์ให้เกิดขึ้นแก่คนในชาติได้

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาและสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มนักวิชาการนิเทศศาสตร์ที่มีต่อสื่อมวลชนไทย จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยสะท้อนให้เห็นถึงบทบาท และสถานภาพของสื่อมวลชนไทยที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน รวมถึงปัญหาและแนวทางแก้ไข ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาและสำรวจความคิดเห็น เฉพาะกลุ่มนักวิชาการนิเทศศาสตร์ที่มีต่อการปฏิรูปสื่อของประเทศไทยใน 5 ประเด็น ได้แก่ (ก) บทบาท ภาระหน้าที่ เสรีภาพและความรับผิดชอบของสื่อ (ข) กระบวนการ ขั้นตอนการทำงานด้านการข่าว (ค) ความคุ้มครองสวัสดิภาพ ความปลอดภัยในการปฏิบัติงานของสื่อ (ง) จรรยาบรรณวิชาชีพของสื่อมวลชน (จ) การกำกับดูแลและการตรวจสอบสื่อ ซึ่งหากนำผลการวิจัยไปประมวลรวมกับข้อมูลของประชากรและตัวอย่างกลุ่มอื่นๆ จะทำให้เห็นภาพรวมของความคิดเห็นที่มีต่อสื่อมวลชนไทยได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักวิชาการนิเทศศาสตร์ต่อการเปิดรับและความน่าเชื่อถือของสื่อมวลชนไทยในปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักวิชาการนิเทศศาสตร์ต่อสื่อมวลชนไทยในปัจจุบัน
3. เพื่อศึกษาความคาดหวังของนักวิชาการนิเทศศาสตร์ที่มีต่อสื่อมวลชนไทย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้รับทราบความคิดเห็นและความคาดหวังของนักวิชาการนิเทศศาสตร์ที่มีต่อสื่อมวลชนไทย
2. เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลสำหรับหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรวิชาชีพ ภาครัฐ หรือสถาบันทางวิชาการนิเทศศาสตร์ ใช้ในการเสนอแนะทางพัฒนาวิชาชีพสื่อมวลชนต่อไป

นิยามศัพท์เฉพาะ

นักวิชาการนิเทศศาสตร์ หมายถึงนักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาทั้งที่อยู่สังกัดของรัฐบาล สถาบันของรัฐ และสถาบันของเอกชน โดยอาจใช้ชื่อเรียกศาสตร์แตกต่างกันเช่น นิเทศศาสตร์ วารสารศาสตร์ การสื่อสารมวลชน เป็นต้น

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อมวลชน (Normative Theories of Mass Communication)

ตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมาสังคมอเมริกันเกิดข้อถกเถียงเรื่องบทบาทของสื่อมวลชนในทางหนึ่งผู้ที่มีแนวคิดอุดมการณ์เสรีนิยม เชื่อว่าไม่ควรมีกฎหมายใดๆ มาใช้เพื่อควบคุมจัดการสื่อ พวกเขาเชื่อในความเป็น “สื่อเสรี” ขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่าผู้ปฏิบัติการสื่อ ไม่มีความน่าเชื่อถือในการสื่อสารหรือใช้สื่อเพื่อสนับสนุนความต้องการของสาธารณชน จึงมีความจำเป็นต้องควบคุมสื่อ

Baran & Davis (2009) กล่าวว่าแหล่งกำเนิดของทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อมวลชนนั้น มีที่มาจาก 3 แหล่งเป็นอย่างน้อย ได้แก่ กลุ่มผู้ปฏิบัติงานสื่อ กลุ่มนักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ และทฤษฎีในอดีต ด้วยเหตุนี้ ลักษณะของทฤษฎีจึงมีความหลากหลาย ขึ้นกับแต่ละสังคมซึ่งมีความต้องการ “บรรทัดฐาน” ที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม เราอาจสรุปประเภทและรายละเอียดของทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อมวลชนได้เป็นประเภทกว้างๆ ดังนี้

ทฤษฎีอำนาจนิยม (Authoritarian Theory)

แนวคิดอำนาจนิยมในสื่อมวลชน สามารถสืบย้อนไปได้ถึงคริสต์ศตวรรษที่ 16 เมื่อเกิดสื่อสิ่งพิมพ์โดยยุโรปในขณะนั้นปกครองด้วยระบบอำนาจนิยม (Authoritarian) ทฤษฎีอำนาจนิยมอธิบายความคิดเรื่องการควบคุมสื่อโดยรัฐ ในหลายประเทศผู้ใช้อำนาจดังกล่าวคือกษัตริย์ ซึ่งการปฏิบัติการสื่อต้องได้รับใบอนุญาต พวกเขาอาจถูกจับขังคุก ยึดใบอนุญาต หากฝ่าฝืน รวมถึงการเซ็นเซอร์ก็เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้ไม่ยาก ดังนั้น ทางออกของสื่อมวลชน จึงจำเป็นต้องยอมปฏิบัติตามหน้าที่เพื่อรับใช้รัฐ มากกว่าจะรับใช้สาธารณะหรือประชาชนโดยรวม

ทฤษฎีเสรีนิยม (Libertarian Theory)

แนวคิดเสรีนิยมสมัยใหม่ สามารถสืบสาวกลับไปหายุคที่แนวคิดอำนาจนิยมกำลังรุ่งเรือง แต่การควบคุมและจำกัดเสรีภาพอย่างเข้มงวด ทำให้เกิดการท้าทายจากฝ่ายต่างๆ มีการเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมืองมากมาย หนึ่งในนั้นคือ กลุ่มแนวคิดเสรี ซึ่งอ้างว่าหากปัจเจกบุคคลสามารถเป็นอิสระจากข้อจำกัดทางการสื่อสารที่ถูกควบคุมโดยศาสนจักรและรัฐแล้ว พวกเขาก็จะสามารถค้นหาความจริงได้ และเป็นธรรมชาติ สามารถเข้าร่วมการโต้แย้งที่เป็นเรื่องของสาธารณะ และสร้างสรรค์ชีวิตที่ดีขึ้นเพื่อตัว

พวกเขาเองและเพื่อผู้อื่น นักเสรีนิยมในยุคแรกจำนวนมากเป็นพวกโปรเตสแตนต์ ซึ่งต่อต้านศาสนจักรที่จำกัดเสรีภาพในการสื่อสารของพวกเขา

ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นหนึ่งในประเทศแรกที่ใช้หลักการเรื่องเสรีนิยม โดยได้นำแนวคิดเรื่องเสรีนิยมมาใช้นับแต่สถาปนาประเทศ บัณฑิตบุคคลมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพในการสื่อสาร และเสรีภาพในการรวมตัวกัน (Baran and Davis, 2009) แต่ก็มีเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลา

ในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ความเชื่อมั่นของสาธารณะ ทั้งในด้านธุรกิจและรัฐบาล ถูกสั่นคลอนโดยภาวะตกต่ำทางเศรษฐกิจ การทุจริตคอร์รัปชันที่แพร่กระจายไปทั่ว รวมถึงความอยุติธรรม

แนวคิดสายนี้เชื่อเรื่องการทำกับดักและสื่อใน 2 แนวทาง คือกระบวนการตรวจสอบตัวเองในการแสวงหาข้อเท็จจริง ส่วนอีกด้านคือ การมีทัศนคติที่หลากหลายในตลาดเสรีทางความคิด ซึ่งจะทำให้ผู้รับสารสามารถแยกเรื่องที่เป็นเท็จออกจากเรื่องจริงได้

กระทั่งปัจจุบัน ทฤษฎีเสรีนิยมได้ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายในทวีปยุโรปและสหรัฐอเมริกา ทำให้อุตสาหกรรมสื่อมวลชนขยายตัวไป จนปัจจัยทางเศรษฐกิจกลายเป็นปัจจัยสำคัญต่อระบบสื่อมวลชน แมคแควลได้ตั้งข้อสังเกตเรื่องความแตกต่างระหว่าง “เสรีภาพของหนังสือพิมพ์” (press freedom) กับ “สิทธิในทรัพย์สิน” (property right) โดยความเชื่อเรื่องแนวคิดเสรีนิยมนี้ ทำให้บรรดาหนังสือพิมพ์ซื้อกิจการของหนังสือพิมพ์รายย่อย และเป็นเจ้าของข้ามสื่อ สิ่งที่มาคือการผูกขาดกิจการด้านสื่อมวลชน

ทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility Theory)

การใช้แนวคิดเสรีนิยมจนเกิดปัญหาข้างต้น จึงนำมาสู่การทบทวนและตั้งคำถามถึงเสรีภาพของสื่อมวลชนว่า หากสื่อมวลชนใช้เสรีภาพและอิสรภาพจนเกินเลย แต่ไม่ได้พัฒนาแนวคิดเรื่อง “ความรับผิดชอบต่อสังคม” จะทำให้เกิดปัญหาว่าใครจะเป็นผู้กำกับดูแลสื่อมวลชน

ถึงแม้ว่าจะมีความพยายามใช้กระบวนการของวิชาชีพและการกำกับดูแลตนเอง แต่ก็ยังมีแรงกดดันจากรัฐบาลที่จะกำกับดูแลสื่อตลอดช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เลยมาจนถึงยุคต่อต้านคอมมิวนิสต์ ในสหรัฐอเมริกาได้มีการจัด Commission on Freedom of the Press ในปี ค.ศ. 1942 โดยสมาชิกประกอบไปด้วยนักวิชาการ นักการเมือง และผู้นำกลุ่มทางสังคม กระทั่งมีการนำเสนอรายงาน ในปี ค.ศ. 1947 ในกลุ่มสมาชิกดังกล่าวมีทั้งพวกที่มีแนวคิดเสรีนิยม และพวกที่เชื่อว่าการกำกับดูแลสื่อมีความสำคัญ ทำให้เกิดเป็นแนวคิดใหม่ เรื่องความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งให้ความสำคัญกับเสรีภาพของสื่อ โดยตั้งอยู่บนหลักแห่งความรับผิดชอบต่อสังคม

เดนนิส แมคควอล (Dennis McQuail) ได้สรุปหลักการทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม ดังนี้

- สื่อควรยอมรับในพันธะหน้าที่ต่อสังคม

- พันธะหน้าที่เหล่านี้จะเกิดขึ้นได้โดยตั้งมาตรฐานของข้อมูล ข้อเท็จจริง ความถูกต้องในระดับสูง หรือระดับมืออาชีพ
- ในการยอมรับและนำพันธะหน้าที่นี้ไปใช้ สื่อควรมีการกำกับดูแลตัวเอง ภายในกรอบของกฎหมาย
- สื่อควรหลีกเลี่ยงสิ่งใดก็ตามที่นำไปสู่อาชญากรรม ความรุนแรง หรือความวุ่นวายของพลเมือง หรือต่อต้านชนกลุ่มน้อย
- สื่อควรเป็นนักพหุนิยม และสะท้อนความหลากหลายของสังคม นำเสนอมุมมองที่หลากหลาย
- สังคมและสาธารณะมีสิทธิที่จะคาดหวังในมาตรฐานการแสดงออกในระดับสูง และการเข้าแทรกแซง ควรเป็นไปเพื่อความมั่นคงปลอดภัย หรือเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ
- นักหนังสือพิมพ์และวิชาชีพสื่อ ควรจะอธิบายต่อสังคมเช่นเดียวกับที่อธิบายต่อนายจ้างและตลาด

ทฤษฎีเบ็ดเสร็จนิยมแบบโซเวียต (Soviet-Totalitarian Theory)

แนวคิดนี้มีพื้นฐานความคิดมาจากว่าหน้าที่เบื้องต้นของสื่อมวลชน คือ การมีส่วนร่วมในการสร้างระบอบการปกครองแบบสังคมนิยม สื่อมวลชนจะถูกรัฐบาลควบคุมในฐานะกลไกของรัฐ ด้วยเหตุนี้ รัฐจึงเข้าควบคุมและเป็นเจ้าของกิจการสื่อ อย่างไรก็ตาม ในเวลาต่อมาได้มีการผ่อนคลายความเข้มงวดของรัฐ ในการกำกับดูแลสื่อ โดยยินยอมให้เอกชนเป็นเจ้าของหนังสือพิมพ์ และเริ่มมีการวิพากษ์วิจารณ์ผู้นำรัฐบาล

ทฤษฎีสื่อเพื่อการพัฒนา (Development Media Theory)

แนวคิดนี้มีที่มาจากการที่องค์การยูเนสโก (UNESCO) ได้ศึกษาเรื่องปัญหาของสื่อมวลชนในประเทศกำลังพัฒนาในปี ค.ศ. 1980 และพบว่าประเทศกำลังพัฒนายังขาดโครงสร้างพื้นฐานด้านการสื่อสาร ทรพยากรในการผลิตสื่อ และผู้รับสารขาดอุปกรณ์ในการรับสาร เป็นต้น นอกจากนี้ ยังพบว่ามีปัญหาเร่งด่วนอื่นที่สำคัญของประเทศ เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาการศึกษา ปัญหาสาธารณสุข ซึ่งปัญหาเหล่านี้ ล้วนเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาสื่อมวลชน ดังนั้น จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวคิด ทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อมวลชน เพื่อให้เข้ากับเงื่อนไขของประเทศโลกที่สาม ดังนี้

- เสรีภาพของสื่อมวลชน จะมีได้ในขอบเขตที่ขึ้นกับลำดับความสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจ และการพัฒนาด้านอื่นๆ ของสังคม

- เนื้อหาสารต้องให้ความสำคัญกับเรื่องวัฒนธรรมและภาษา
- นักสื่อสารมวลชนต้องให้ความสำคัญกับเสรีภาพ ควบคู่กับการตระหนักเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคม
- เนื้อหาสารต้องให้ความสนใจกับประเทศกำลังพัฒนาด้วยกัน โดยเฉพาะประเทศที่อยู่ใกล้ชิดกันทางภูมิศาสตร์ การเมือง และวัฒนธรรม
- รัฐอาจเข้าแทรกแซง หรือควบคุมการทำงานของสื่อมวลชน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประเทศ

ทฤษฎีสื่อแบบประชาธิปไตยและเน้นการมีส่วนร่วม (Democratic-participant Media Theory)

แนวคิดนี้เน้นเรื่องประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม โดยให้ความสำคัญกับการสื่อสารในแนวนอนมากกว่าแบบแนวตั้ง หรือการสื่อสารจากบนลงล่าง โดยหลักการของแนวคิดนี้ จะต่อต้านการผูกขาดกิจการสื่อ และการนำไปใช้เพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจมากเกินไป รวมทั้งปฏิเสธเรื่องการสื่อสารแบบรวมศูนย์ และได้เสนอเรื่องความหลากหลายในการสื่อสาร สิทธิที่จะเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร สิทธิที่จะใช้ช่องทางการสื่อสารเพื่อสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน และกลุ่มวัฒนธรรมย่อยต่างๆ รวมถึงการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร เป็นต้น บทบาทหน้าที่ที่สำคัญของสื่อมวลชนตามแนวคิดนี้ได้แก่

- พลเมืองทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าถึงสื่อมวลชน และมีสิทธิที่จะใช้สื่อเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง
- องค์กรสื่อและเนื้อหาสื่อ จะต้องไม่ถูกควบคุมจากหน่วยงานของรัฐ
- ชุมชนสามารถเป็นเจ้าของสื่อได้เอง
- การสื่อสารนั้นมีความสำคัญเกินกว่าจะปล่อยให้อยู่ในเฉพาะแวดวงนักวิชาชีพสื่อมวลชนเท่านั้น

จากแนวคิดต่างๆ ข้างต้น จะเห็นว่าทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อมวลชนนั้นมีหลายรูปแบบ ตามแต่ประวัติศาสตร์ด้านการเมืองของแต่ละประเทศ อย่างไรก็ตาม แมคควอล เสนอประเด็นบทบาทของสื่อมวลชนในสังคมประชาธิปไตยไว้ ดังนี้ (McQuail, 2005)

ประเด็นโครงสร้างและการทำงานของสื่อ

เสรีภาพของสื่อมวลชน

ด้วยความเชื่อว่าสื่อมวลชนควรเป็นอิสระจากการควบคุมของรัฐบาล หรือกลุ่มผลประโยชน์ในสังคม เพื่อจะได้มีอิสระในการรายงานข่าว ไม่ต้องมีการเซ็นเซอร์หรือขออนุญาตจากรัฐ รวมถึงไม่มีการลงโทษอันเนื่องมาจากการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่ไม่ผิดกฎหมาย นอกจากนี้ เสรีภาพไม่ได้หมายความว่าถึงเพียงเสรีภาพของสื่อมวลชนเท่านั้น หากยังหมายถึงเสรีภาพในการเลือกรับข่าวสารของประชาชนอีกด้วย

ความหลากหลายในการเป็นเจ้าของสื่อ

ในสังคมเสรีประชาธิปไตย มีโอกาสสูงที่กลุ่มทุนขนาดใหญ่จะเข้าถึงการเป็นเจ้าของสื่อจำนวนมาก ซึ่งทำให้ขาดความหลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากสื่อมีแนวคิดที่ชัดเจนอย่างใดอย่างหนึ่ง จึงอาจปิดกั้นแนวคิดอื่นๆ ดังนั้น สื่อมวลชนจึงต้องไม่ถูกครอบครองโดยคนเพียงกลุ่มเดียว ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชนก็ตาม นอกจากนี้ สื่อที่ต่างกันควรได้รับการดูแลโดยหน่วยงานที่ต่างกัน

ความหลากหลายของข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็นและวัฒนธรรม

สื่อมวลชนควรจะต้องแสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของสังคม โดยเฉพาะด้านการเมือง ศาสนา วัฒนธรรม เชื้อชาติ และอื่นๆ โดยสื่อมวลชนต้องเปิดโอกาสให้ความคิดเห็นที่แตกต่าง โดยเฉพาะความคิดเห็นของคนส่วนน้อยได้ถูกนำเสนอผ่านสื่อ

ประเด็นผลประโยชน์สาธารณะ

การรักษากฎระเบียบของสาธารณะและความมั่นคงของรัฐ

สื่อมวลชนควรมีบทบาทต่อการรักษาความมั่นคง ความเป็นระเบียบของสังคม โดยเฉพาะในยามที่สังคมอยู่ในสถานการณ์ไม่ปกติ เช่น ภาวะสงคราม ความวุ่นวายทางการเมือง การถูกจู่โจมจากผู้ก่อการร้าย ฯลฯ

การส่งเสริมกระบวนการประชาธิปไตย

สื่อมวลชนควรช่วยดำรงรักษาประชาธิปไตย ด้วยการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เที่ยงตรง ยุติธรรม และน่าเชื่อถือ ในเรื่องที่เป็นผลประโยชน์ของสาธารณะ ช่วยเผยแพร่ความคิดเห็นที่หลากหลาย อีกทั้งให้ประชาชนมีโอกาสมีส่วนร่วม ในการแสดงความคิดเห็น รวมถึงการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคม

การส่งเสริมวัฒนธรรม

สื่อมวลชนควรให้ความเคารพต่อความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมหลักหรือวัฒนธรรมพื้นถิ่นในสังคม

การปฏิบัติตามมาตรฐานสากล

สื่อมวลชนควรปฏิบัติงานอย่างสร้างสรรค์ เพื่อหลีกเลี่ยงการกระทบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ประเด็นผลกระทบด้านความปลอดภัยต่อประชาชนและสังคม

การเคารพสิทธิส่วนบุคคล

สื่อมวลชนควรคำนึงถึงการทำให้เกิดความเสียหายชื่อเสียง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเป็นส่วนตัว และสิทธิในทรัพย์สินและสถานของปัจเจกบุคคล โดยเฉพาะกับบุคคลสาธารณะ สื่อมวลชนควรหลีกเลี่ยงการทำให้ปัจเจกบุคคลกลั้ว รวมถึงการก่อให้เกิดผลกระทบทั้งทางร่างกายและจิตใจของประชาชน

การคำนึงถึงอันตรายต่อสังคม

สื่อมวลชนควรหลีกเลี่ยงการเผยแพร่เนื้อหาข่าวที่ก่อให้เกิดอันตรายแก่สังคม เช่น ภาพความรุนแรง หรือภาพการต่อต้านสังคมรูปแบบต่างๆ เนื่องจากอาจทำให้ผู้มีความเปราะบางทางจิตใจได้รับผลกระทบโดยไม่ได้ตั้งใจ

การคำนึงถึงอันตรายต่อปัจเจกบุคคล

สื่อมวลชนควรหลีกเลี่ยงการนำเสนอภาพข่าวที่อาจกลายเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีให้แก่ประชาชน เช่น การทำร้ายร่างกาย การก่อความรุนแรง หรือการฆ่าตัวตาย

ในการศึกษาเรื่องการทำหน้าที่ของสื่อ ตามแนวทางบรรทัดฐานของสื่อมวลชนนั้นมีอยู่ 2 ระดับ (กาญจนา แก้วเทพ, 2552) ได้แก่

1. ระดับโครงสร้าง (Structure) เป็นการตรวจสอบบรรทัดฐาน ในระดับโครงสร้างของสื่อมวลชน เช่น สื่อมวลชนมีเสรีภาพจากรัฐหรือไม่ ช่องทางการเสนอข่าวสารมีความหลากหลายหรือไม่ เป็นต้น
2. ระดับการปฏิบัติงาน (Performance) เป็นการตรวจสอบกระบวนการปฏิบัติงานจริงของสื่อ ทั้งในระดับองค์กรสื่อและระดับบุคคล ว่าบุคคลและองค์กรสื่อเหล่านี้ ทำงานอย่างมีกฎระเบียบ แนวทางวิชาชีพ และได้ดำเนินตามจรรยาบรรณสื่อหรือไม่

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ได้เน้นการศึกษาที่ความคิดเห็นของนักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ที่มีต่อการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน มากกว่าจะเป็นการศึกษาในระดับโครงสร้าง

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์ (Interviews)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์จากทั่วประเทศ ทั้งนี้อาจสังกัดอยู่ในคณะนิเทศศาสตร์ วารสารศาสตร์ การสื่อสารมวลชน วิทยาการจัดการ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ฯลฯ ในสถาบันการศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน

การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง (Sampling) การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม ซึ่งแบ่งได้เป็นแบบสอบถามกระดาษ (Paper Questionnaire) และแบบสอบถามออนไลน์ (Online Questionnaire)

- 1) แบบสอบถามกระดาษ (Paper Questionnaire) โดยใช้วิธีการส่งแบบสอบถามไปยังสถาบันการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร และได้รับแบบสอบถามกลับมาจำนวน 14 ชุด
- 2) แบบสอบถามออนไลน์ (Online Questionnaire) โดยใช้วิธีสร้างแบบสอบถามออนไลน์แล้วแขวนไว้ที่ www.freeonlinesurvey.com จากนั้นจึงส่งอีเมลไปยังนักวิชาการนิเทศศาสตร์ทั่วประเทศ รวมทั้งอีเมลถึงคณบดีและผู้ดูแลเว็บไซต์ (web master) ของสถาบันการศึกษานิเทศศาสตร์จากทั่วประเทศ เพื่อให้ประชาสัมพันธ์เรื่องการขอความอนุเคราะห์ทำแบบสอบถามออนไลน์ ในกรณีที่ไม่มีอีเมลนักวิชาการโดยตรง ในจำนวนอีเมลที่ส่งไปนี้ได้รับการทำแบบสอบถามกลับมาจำนวน 54 ชุด
- 3) การสัมภาษณ์ (Interviews) โดยใช้วิธีสนทนาแบบตัวต่อตัว การสนทนาทางโทรศัพท์ และการเขียนความคิดเห็นต่อประเด็นคำถามปลายเปิดส่งตอบกลับมาทางไปรษณีย์ ซึ่งได้รับข้อมูลจากนักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์และสื่อสารมวลชนที่สังกัดมหาวิทยาลัยรัฐ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาวิทยาลัยเอกชน และนักวิชาการอิสระ รวมทั้งสิ้น 50 ท่าน

แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยประกอบไปด้วยคำถาม 4 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ความคิดเห็นต่อการเปิดรับและความน่าเชื่อถือของสื่อมวลชนไทยในปัจจุบัน

ประกอบด้วยระดับการเปิดรับสื่อต่างๆ ทั้งสื่อมวลชนและสื่อบุคคล ใช้มาตรวัดแบบเรียงลำดับ (Ordinal Scale) จำนวน 18 ข้อ และระดับความน่าเชื่อถือที่มีต่อสื่อต่างๆ เหล่านี้ จำนวน 18 ข้อ เช่นเดียวกัน

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นต่อสื่อมวลชนไทยในปัจจุบัน

ประกอบด้วยความคิดเห็นเกี่ยวกับสื่อมวลชนในด้านต่างๆ โดยคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบบ 5 ระดับ ตั้งแต่ 1 (ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง) จนถึง 5 (เห็นด้วยอย่างยิ่ง)

ส่วนที่ 3 ความคาดหวังต่อสื่อมวลชนไทย

ประกอบด้วยความคิดเห็นเรื่องความคาดหวังที่มีต่อสื่อมวลชนในด้านต่างๆ ภายใต้สถานการณ์ปกติ จำนวน 37 ข้อ และภายใต้สถานการณ์ขัดแย้งรุนแรง จำนวน 6 ข้อ ใช้มาตรวัดแบบนามบัญญัติ (Nominal Scale)

ส่วนที่ 4 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ประกอบด้วยคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Check list) จำนวน 4 ข้อ และคำถามปลายเปิด (Open ended Question) 3 ข้อ

การทดสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) และความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือที่ใช้ดังนี้

ความเที่ยงตรง (Validity)

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปปรึกษานักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ เพื่อพิจารณาทั้งในแง่เนื้อหาและภาษาที่ใช้ แล้วจึงนำไปปรับปรุงก่อนนำไปเก็บข้อมูลจริง

ความเชื่อมั่น (Reliability)

ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรหาค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ใช้เกณฑ์สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่น ดังนี้

มิติเรื่องโครงสร้างและการดำเนินงานของสื่อ (Structure and Operations) ซึ่งประกอบไปด้วย

1. การนำเสนอข้อมูล ความคิดเห็น และวัฒนธรรมที่มีความหลากหลาย (Diversity of Information, Opinion, and Culture)

2. ความมีเสรีภาพของสื่อในการดำเนินงาน (Freedom of Publication)

3. ความมีเสรีภาพของประชาชนในการรับสื่อ (Freedom of Media Consumption)

ได้ค่าความเชื่อมั่นในระดับ 0.7678

4. การนำเสนอข้อมูลที่มีความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Accuracy and Credibility of Information) **ได้ค่าความเชื่อมั่นในระดับ 0.8043**

5. ความสามารถของสื่อ (Competence of the Media) **ได้ค่าความเชื่อมั่นในระดับ 0.7851**

6. ความรับผิดชอบและจริยธรรมของสื่อ (Media Responsibilities and Morality) **ได้ค่าความเชื่อมั่นในระดับ 0.8853**

มิติเรื่องประโยชน์ของส่วนรวม (Public Interests)

7. การสนับสนุนระบบประชาธิปไตย (Adequate Support for the Democratic Political System (Public Sphere) **ได้ค่าความเชื่อมั่นในระดับ 0.7687**

8. คุณภาพของข้อมูลที่ปรากฏในสื่อ (Quality of Information and Culture available to the Public) **ได้ค่าความเชื่อมั่นในระดับ 0.8526**

มิติเรื่องความปลอดภัยของประชาชนและสังคม (Avoiding Harm)

9. การหลีกเลี่ยงความขัดแย้งและความรุนแรงต่อสังคมและบุคคลอื่น (Avoiding Harm and Offence to Society and Individuals) **ได้ค่าความเชื่อมั่นในระดับ 0.7573**

10. การร้องเรียนสื่อ (Reports and Complaint) **ได้ค่าความเชื่อมั่นในระดับ 0.8281**

จึงสรุปได้ว่าแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือ

การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปในการประมวลผลข้อมูล โดยคำนวณค่าสถิติ ดังนี้

1. สถิติเชิงบรรยาย (Descriptive Statistic) โดยแสดงค่าแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Means) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้ในการอธิบายข้อมูลด้านลักษณะทางประชากร ความคิดเห็นต่อสื่อมวลชนไทย
2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Analysis) โดยแสดงค่า t-test เพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างของความคิดเห็นระหว่างเพศของนักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ ในด้านความคิดเห็นที่มีต่อสื่อมวลชนไทย คัดค้านหรือที่มีต่อสื่อมวลชนไทย ทั้งในสถานการณ์ปกติ และสถานการณ์ขัดแย้งรุนแรง

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1. ในส่วนที่เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของสื่อมวลชน ไม่ว่าจะเป็นงานวิจัย บทความวิชาการ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร บทสัมภาษณ์ เป็นต้น เพื่อนำข้อมูลไปสร้างประเด็นคำถาม
2. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้รับมาสร้างแบบสอบถาม โดยตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามก่อนเก็บข้อมูลจริง
3. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ จากทั่วประเทศ จำนวน 32 แห่ง เป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ 9 แห่ง มหาวิทยาลัยเอกชน 7 แห่ง และมหาวิทยาลัยราชภัฏ 16 แห่ง โดยใช้แบบสอบถามกระดาษสำหรับสถาบันการศึกษาในกรุงเทพมหานคร และแบบสอบถามออนไลน์สำหรับสถาบันการศึกษา ทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด โดยใช้การส่งอีเมลไปยังนักวิชาการโดยตรง รวมถึงอีเมลของคณบดีและเว็บมาสเตอร์ของเว็บไซต์สถาบันการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์
4. นำข้อมูลที่ได้มาประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป
5. ในส่วนที่เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การส่งแบบคำถามปลายเปิดส่งทางไปรษณีย์ไปยังสถาบันการศึกษาทั่วประเทศ ซึ่งเปิดการเรียนการสอนทางด้านนิเทศศาสตร์ การสื่อสารมวลชน นอกจากนั้น ยังทำการสัมภาษณ์เชิงลึกนักวิชาการผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยกำหนดเฉพาะเจาะจงเพื่อทำการสัมภาษณ์แบบเห็นหน้าค่าตา (Face-to-face Interview) และสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 50 ท่าน หลังจากนั้นได้จัดการประชุมวิชาการเพื่อนำเสนอผลงาน ซึ่งมีผู้ให้ความเห็นเพิ่มเติมอีกจำนวนหนึ่งด้วย

บทที่ 4

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

จากการเก็บข้อมูลสำรวจความคิดเห็นของนักวิชาการนิเทศศาสตร์ที่มีต่อสื่อมวลชนไทย ด้วยการแจกแบบสอบถามไปยังสถานศึกษาต่างๆ และการส่งอีเมลไปยังคณาจารย์ เพื่อขอความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามออนไลน์ ปรากฏว่ามีผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้นรวม 68 คน สรุปรายละเอียดที่สำคัญได้ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 การเปิดรับสื่อและความคิดเห็นเรื่องความน่าเชื่อถือของสื่อมวลชนไทยในปัจจุบัน

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นต่อสื่อมวลชนไทยในปัจจุบัน

ส่วนที่ 4 ความคาดหวังต่อสื่อมวลชนไทย

ส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 4.1.1 เพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	22	37.29
หญิง	37	62.71
รวม	59	100.00

จากตารางที่ 4.1.1 พบว่าจากผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 68 คน มีผู้ตอบคำถามเรื่องเพศ จำนวน 59 คน และจากจำนวนดังกล่าว เป็นเพศชายร้อยละ 37.29 และเพศหญิงร้อยละ 62.71

ตารางที่ 4.1.2 ระดับการศึกษาสูงสุด

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ปริญญาตรี	2	3.39
ปริญญาโท	41	69.49
ปริญญาเอก	16	27.12
รวม	59	100.00

จากตารางที่ 4.1.2 พบว่าจากผู้ตอบแบบสอบถามข้อนี้ จำนวน 59 คน โดยมากจบการศึกษาระดับปริญญาโท ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 69.49 รองลงมาคือระดับปริญญาเอก คิดเป็นร้อยละ 27.12 ขณะที่ระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 3.39

ตารางที่ 4.1.3 เขตพื้นที่

พื้นที่	จำนวน	ร้อยละ
กรุงเทพฯ และปริมณฑล	52	88.14
ภาคกลาง	2	3.39
ภาคเหนือ	2	3.39
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	2	3.39
ภาคตะวันออก	0	0
ภาคตะวันตก	0	0
ภาคใต้	1	1.69
รวม	59	100.00

จากตารางที่ 4.1.3 พบว่าแม้จะส่งแบบสอบถามไปยังทุกพื้นที่ของประเทศไทย แต่ผู้ตอบแบบสอบถามกลับมาโดยมากเป็นสถาบันการศึกษาในกรุงเทพฯ และปริมณฑล โดยคิดเป็นร้อยละ 88.14 ขณะที่สถาบันการศึกษาในภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีจำนวนเท่ากัน คือ คิดเป็นร้อยละ 3.39 ส่วนภาคใต้คิดเป็นร้อยละ 1.69

ตารางที่ 4.1.4 อายุ

ช่วงอายุ	จำนวน	ร้อยละ
20-29 ปี	9	15.3
30-39 ปี	31	52.5
40-49 ปี	13	22.0
50 ปีขึ้นไป	6	10.2

จากตารางที่ 4.1.4 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามเกินครึ่งหนึ่งอายุอยู่ในช่วง 30-39 ปี กล่าวคือคิดเป็นร้อยละ 52.5 ขณะที่กลุ่มอายุ 20-29 ปีคิดเป็นร้อยละ 15.3 กลุ่มอายุ 40-49 ปี คิดเป็นร้อยละ 22.0 และกลุ่มอายุ 50 ปีขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 10.2

ตารางที่ 4.1.5 สถานภาพการสมรส

สถานภาพการสมรส	จำนวน	ร้อยละ
โสด	25	47.17
สมรส	24	45.28
หม้าย / หย่า / แยกกันอยู่	4	7.55
รวม	53	100.00

จากตารางที่ 4.1.5 พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นโสดและสมรสมีจำนวนไม่ต่างกัน คือ เป็นโสดคิดเป็นร้อยละ 47.17 สมรส คิดเป็นร้อยละ 45.28 ส่วนหม้าย หย่า หรือแยกกันอยู่ คิดเป็นร้อยละ 7.55

ตารางที่ 4.1.6 สาขาวิชาที่สังกัด

สาขาวิชา	จำนวน	ร้อยละ
วาทวิทยา	1	2.7
โฆษณาและสื่อสารตรา	5	13.6
ภาพยนตร์	1	2.7
การประชาสัมพันธ์	10	27
หนังสือพิมพ์	4	10.8
วิทยุ-โทรทัศน์	10	27
โฆษณาและประชาสัมพันธ์	1	2.7
สื่อดิจิทัล	1	2.7
นิเทศศาสตร์	2	5.4
ไม่สังกัด	2	5.4
รวม	37	100

จากตารางที่ 4.1.6 จะเห็นว่าสาขาวิชาที่กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามสังกัดนั้นมีความหลากหลาย โดยสาขาการประชาสัมพันธ์และสาขาวิทยุ-โทรทัศน์ (บางแห่งเรียกสาขาการกระจายเสียง, สาขาการสื่อสารมวลชน) มีจำนวนมากที่สุด คือคิดเป็นร้อยละ 27 รองลงมา คือ สาขาโฆษณาและสื่อสารตรา คิดเป็นร้อยละ 13.6

ส่วนที่ 2 การเปิดรับสื่อและความคิดเห็นเรื่องความน่าเชื่อถือของสื่อมวลชนไทยในปัจจุบัน

ตารางที่ 4.2.1 การเปิดรับสื่อ

ประเภทของสื่อ	เปิดรับ มากกว่า 20 ชั่วโมง/ สัปดาห์ จำนวน (%)	เปิดรับ 15-19 ชั่วโมง/ สัปดาห์ จำนวน (%)	เปิดรับ 10-14 ชั่วโมง/ สัปดาห์ จำนวน (%)	เปิดรับ 5- 9 ชั่วโมง ต่อสัปดาห์ จำนวน (%)	เปิดรับ น้อยกว่า 5 ชั่วโมง/ สัปดาห์ จำนวน (%)	ไม่เปิดรับ เลย จำนวน (%)	ค่าเฉลี่ย ระดับ ความ น่าเชื่อถือ
หนังสือพิมพ์	20 (29.4)	20 (29.4)	7 (10.3)	10 (14.7)	6 (8.8)	5 (7.4)	3.19
นิตยสาร	26 (38.2)	12 (17.6)	9 (13.2)	9 (13.2)	7 (10.3)	5 (7.4)	2.99
วิทยุ	15 (22.1)	9 (13.2)	17 (25.0)	12 (17.6)	9 (13.2)	6 (8.8)	3.04
วิทยุชุมชน	18 (26.5)	0 (0.0)	3 (4.4)	3 (4.4)	3 (4.4)	41 (60.3)	1.37
โทรทัศน์	7 (10.3)	7 (10.3)	16 (23.5)	20 (29.4)	16 (23.5)	2 (2.9)	3.15
โทรทัศน์ เคเบิล	10 (14.7)	3 (4.4)	2 (2.9)	3 (4.4)	5 (7.4)	45 (66.2)	1.37
โทรทัศน์จาน ดาวเทียม	16 (23.5)	1 (1.5)	2 (2.9)	7 (10.3)	6 (8.8)	36 (52.9)	1.90
ทิวทัศน์	15 (22.1)	9 (13.2)	11 (16.2)	9 (13.2)	10 (14.7)	14 (20.6)	2.76
เว็บไซต์	11 (16.2)	15 (22.1)	12 (17.6)	10 (14.7)	15 (22.1)	5 (7.4)	2.87
เว็บไซต์สืบค้น ข้อมูล	9 (13.2)	7 (10.3)	16 (23.5)	13 (19.1)	23 (33.8)	0 (0)	3.21
เว็บไซต์ เครือข่าย สังคม	4 (5.9)	11 (16.2)	14 (20.6)	7 (10.3)	23 (33.8)	9 (13.2)	2.32
เว็บบอร์ด	11 (16.2)	8 (11.8)	6 (8.8)	10 (14.7)	8 (11.8)	25 (36.8)	1.94
อีเมล	5 (7.4)	12 (17.6)	16 (23.5)	12 (17.6)	23 (33.8)	0 (0.0)	2.93
โปรแกรม สนทนา	14 (20.6)	13 (19.1)	1 (1.5)	7 (10.3)	12 (17.6)	21 (30.9)	2.10
โทรศัพท์มือถือ	14 (20.6)	5 (7.4)	15 (22.1)	6 (8.8)	13 (19.1)	15 (22.1)	2.46

ครอบครัว	10 (14.7)	10 (14.7)	9 (13.2)	18 (26.5)	21 (30.9)	0 (0.0)	3.63
เพื่อนบ้าน	20 (29.4)	8 (11.8)	8 (11.8)	7 (10.3)	5 (7.4)	20 (29.4)	2.06
พระสงฆ์ อบต. ผู้ใหญ่บ้าน	14 (20.6)	4 (5.9)	5 (7.4)	2 (2.9)	1 (1.5)	42 (61.8)	1.63

จากตารางที่ 4.2.1 เรื่องการเปิดรับสื่อต่างๆ ทั้งที่เป็นสื่อมวลชนและสื่อพื้นบ้าน พบว่าสื่อที่กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามเปิดรับในระดับมากกว่า 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์มากที่สุด ได้แก่ หนังสือพิมพ์ (ร้อยละ 29.4) นิตยสาร (ร้อยละ 38.2) ทูริชัสน์ (ร้อยละ 22.1) และเพื่อนบ้าน (ร้อยละ 29.4) ส่วนสื่อที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เปิดรับเลย ได้แก่ วิทยุชุมชน (ร้อยละ 60.3) โทรทัศน์เคเบิล (ร้อยละ 66.2) โทรทัศน์จานดาวเทียม (ร้อยละ 52.9) เว็บไซต์ (ร้อยละ 32.8) โปรแกรมสนทนา (ร้อยละ 30.9) โทรศัพท์มือถือ (ร้อยละ 22.1) เพื่อนบ้าน (ร้อยละ 29.4) และกลุ่มผู้นำชุมชน อันได้แก่พระสงฆ์ อบต. ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ (ร้อยละ 61.8) โดยสื่อที่มีความน่าเชื่อถือสูงสุด คือ ครอบครัว (3.63) ส่วนสื่อที่มีความน่าเชื่อถือต่ำสุด ได้แก่ วิทยุชุมชนและโทรทัศน์เคเบิล (1.37)

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นต่อสื่อมวลชนไทยในปัจจุบัน

ตารางที่ 4.3.1 ความคิดเห็นต่อสื่อมวลชนไทยในปัจจุบัน (แยกตามประเด็น)

ประเด็นความคิดเห็น	Mean	S.D.
สื่อมวลชนไทยเป็นเวทีกลางในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	3.14	0.924
สื่อมวลชนไทยนำเสนอข่าวสารและความคิดเห็นที่หลากหลาย	3.05	0.967
สื่อมวลชนไทยนำเสนอข่าวที่มีความคิดเห็นจากบุคคลในสังคมอย่างรอบด้าน	2.75	0.992
ประชาชนสามารถนำเสนอความคิดเห็นและแนวคิดใหม่ๆ ของตนเองผ่านสื่อต่างๆ ได้	2.94	1.006
สื่อมวลชนไทยมีความเป็นอิสระในการนำเสนอข่าวสาร	2.61	1.280
สื่อมวลชนไทยนำเสนอข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ	2.97	0.992
สื่อสื่อมวลชนไทยนำเสนอข้อมูลและเนื้อหาที่ถูกต้อง	2.80	0.894
สื่อมวลชนไทยนำเสนอเนื้อหาที่เป็นสาระ ความรู้ เพียงพอ	2.64	0.998
สื่อมวลชนไทยนำเสนอเนื้อหาที่ไม่สนับสนุนความรุนแรง	2.39	0.953
สื่อมวลชนไทยนำเสนอเนื้อหาที่สร้างพื้นฐานความรู้ที่ดีในเรื่องประชาธิปไตย	2.33	0.927

สื่อมวลชนไทยนำเสนอเนื้อหาที่สามารถสร้างบุคคลต้นแบบให้กับสังคม	2.47	1.038
สื่อมวลชนไทยสนับสนุนให้ผู้คนมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคม	2.88	0.934
มีการจัดประเพณีรายการที่เหมาะสมในสื่อมวลชนไทย	2.67	1.070
สื่อมวลชนไทยนำเสนอข่าวสารที่ส่งเสริมจริยธรรมและคุณค่าอันดีงามของสังคม	2.61	0.970
สื่อมวลชนไทยไม่นำเสนอเนื้อหาที่ตอกย้ำให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งรู้สึกว่าเป็นผู้แพ้ โดยเฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับประชาธิปไตย	2.28	0.951
สื่อมวลชนไทยนำเสนอเนื้อหาที่สร้างค่านิยมที่ถูกต้องให้กับสังคม	2.45	0.907
เนื้อหาในสื่อมีลักษณะที่ไม่ขัดต่อความเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีงามของสังคม	3.23	0.811
สื่อมวลชนไทยไม่นำเสนอข่าวที่นำไปสู่ความขัดแย้งของบุคคลกลุ่มต่างๆ ในสังคม	2.48	0.913
สื่อมวลชนไทยช่วยรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง	2.69	0.906
สื่อมวลชนไทยเป็นตัวกลางในการช่วยประสานข้อขัดแย้งในสังคม	2.56	0.941
สื่อมวลชนไทยนำเสนอข่าวสารที่เที่ยงตรง ยุติธรรม และตรงไปตรงมา	2.42	0.940
สื่อมวลชนไทยนำเสนอข่าวโดยไม่สอดแทรกความคิดเห็นของผู้นำเสนอข่าวเข้ามาเกี่ยวข้อง	3.39	1.177
สื่อมวลชนไทยไม่แสดงความคิดเห็นของตนเพื่อสนับสนุนความคิดเห็นของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง	3.08	1.212
สื่อมวลชนไทยมีการแยกเนื้อหาที่เป็นข้อเท็จจริงกับความคิดเห็นจากแหล่งข่าว	2.39	0.866
สื่อมวลชนไทยนำเสนอข่าวสารโดยคำนึงถึงสิทธิความเป็นส่วนตัวของผู้ที่ตกเป็นข่าว	2.16	0.895
สื่อมวลชนไทยมีความน่าเชื่อถือ	2.53	0.925
สื่อมวลชนไทยมีความรับผิดชอบ	2.42	0.869
สื่อมวลชนไทยมีมาตรฐานทางจริยธรรม	2.34	0.946
ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อล้วนแต่มีความรู้ ความสามารถ	2.84	0.930
สื่อมวลชนไทยมีกระบวนการหาข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ	2.53	0.872
สื่อมวลชนไทยมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าวมาแล้วอย่างดี	2.23	0.921
สื่อมวลชนไทยสามารถนำเสนอข่าวสารที่ทันสมัย รวดเร็ว และเกาะติดสถานการณ์	3.72	0.786
สื่อมวลชนไทยสามารถนำเสนอข่าวสารได้ครบถ้วนทุกแง่มุม	2.53	0.959
ประชาชนสามารถเลือกเปิดรับสื่อได้อย่างอิสระ	3.39	1.242
เมื่อเกิดความไม่พอใจการทำงานของสื่อมวลชน ประชาชนสามารถร้องเรียนได้	2.88	1.202
มีองค์กรกำกับดูแลสื่อซึ่งสามารถตรวจสอบสื่อและรับเรื่องร้องเรียนเพื่อติดตามดูแลสื่อ	2.80	1.115

จากตารางที่ 4.3.1 พบว่าความคิดเห็นเรื่องการนำเสนอข่าวสารที่ทันสมัย รวดเร็ว เกาะติดสถานการณ์ เป็นประเด็นที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นด้วยสูงสุด (3.72) ส่วนเรื่องการนำเสนอข่าวสารโดยคำนึงถึงสิทธิความเป็นส่วนตัวของผู้ตกเป็นข่าว เป็นประเด็นที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นด้วยต่ำสุด (2.16)

ตารางที่ 4.3.2 ความแตกต่างระหว่างเพศที่มีต่อความคิดเห็นต่อสื่อมวลชนไทยในปัจจุบัน

ประเด็นความคิดเห็น	ชาย	หญิง	t-test	p
สื่อมวลชนไทยเป็นเวทีกลางในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	3.41	3.03	1.61	0.11
สื่อมวลชนไทยนำเสนอข่าวสารและความคิดเห็นที่หลากหลาย	3.27	2.86	1.55	0.13
สื่อมวลชนไทยนำเสนอข่าวที่มีความคิดเห็นจากบุคคลในสังคมอย่างรอบด้าน	2.86	2.62	0.93	0.36
ประชาชนสามารถนำเสนอความคิดเห็นและแนวคิดใหม่ๆ ของตนเองผ่านสื่อต่างๆ ได้	3.23	2.86	1.38	0.17
สื่อมวลชนไทยมีความเป็นอิสระในการนำเสนอข่าวสาร	2.73	2.49	0.69	0.49
สื่อมวลชนไทยนำเสนอข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ	3.05	2.95	0.38	0.71
สื่อสื่อมวลชนไทยนำเสนอข้อมูลและเนื้อหาที่ถูกต้อง	2.95	2.73	0.99	0.33
สื่อมวลชนไทยนำเสนอเนื้อหาที่เป็นสาระ ความรู้ เพียงพอ	2.82	2.57	0.97	0.34
สื่อมวลชนไทยนำเสนอเนื้อหาที่ไม่สนับสนุนความรุนแรง	2.59	2.22	1.52	0.13
สื่อมวลชนไทยนำเสนอเนื้อหาที่สร้างพื้นฐานความรู้ที่ดีในเรื่องประชาธิปไตย	2.50	2.11	1.72	0.09
สื่อมวลชนไทยนำเสนอเนื้อหาที่สามารถสร้างบุคคลต้นแบบให้กับสังคม	2.64	2.30	1.24	0.22
สื่อมวลชนไทยสนับสนุนให้ผู้คนมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคม	3.14	2.68	1.93	0.06
มีการจัดประเภทรายการที่เหมาะสมในสื่อมวลชนไทย	2.77	2.59	0.64	0.52
สื่อมวลชนไทยนำเสนอข่าวสารที่ส่งเสริมจริยธรรมและคุณค่าอันดีงามของสังคม	2.68	2.54	0.55	0.58
สื่อมวลชนไทยไม่นำเสนอเนื้อหาที่ตอกย้ำให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งรู้สึกว่าเป็นผู้แพ้ โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับประชาธิปไตย	2.50	2.16	1.36	0.18
สื่อมวลชนไทยนำเสนอเนื้อหาที่สร้างค่านิยมที่ถูกต้องให้กับสังคม	2.36	2.49	-0.51	0.62
เนื้อหาในสื่อมีลักษณะที่ไม่ขัดต่อความเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีงามของสังคม	3.14	3.22	-0.37	0.71
สื่อมวลชนไทยไม่นำเสนอข่าวที่นำไปสู่ความขัดแย้งของบุคคลกลุ่มต่างๆ ในสังคม	2.59	2.33	1.11	0.27
สื่อมวลชนไทยช่วยรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง	2.68	2.68	0.03	0.98

สื่อมวลชนไทยเป็นตัวกลางในการช่วยประสานข้อขัดแย้งในสังคม	2.73	2.41	1.31	0.20
สื่อมวลชนไทยนำเสนอข่าวสารที่เที่ยงตรง ยุติธรรม และตรงไปตรงมา	2.55	2.30	1.01	0.32
สื่อมวลชนไทยนำเสนอข่าวโดยไม่สอดแทรกความคิดเห็นของผู้นำเสนอข่าวเข้ามาเกี่ยวข้อง	3.27	3.38	-0.33	0.74
สื่อมวลชนไทยไม่แสดงความคิดเห็นของตนเพื่อสนับสนุนความคิดเห็นของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง	3.27	2.86	1.24	0.22
สื่อมวลชนไทยมีการแยกเนื้อหาที่เป็นข้อเท็จจริงกับความคิดเห็นจากแหล่งข่าว	2.45	2.35	0.46	0.65
สื่อมวลชนไทยนำเสนอข่าวสารโดยคำนึงถึงสิทธิความเป็นส่วนตัวของผู้ตกเป็นข่าว	2.23	2.11	0.51	0.61
สื่อมวลชนไทยมีความน่าเชื่อถือ	2.55	2.51	0.13	0.90
สื่อมวลชนไทยมีความรับผิดชอบ	2.45	2.38	0.33	0.74
สื่อมวลชนไทยมีมาตรฐานทางจริยธรรม	2.27	2.38	-0.42	0.68
ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อล้วนแต่มีความรู้ ความสามารถ	2.86	2.86	-0.01	0.99
สื่อมวลชนไทยมีกระบวนการหาข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ	2.50	2.49	0.06	0.95
สื่อมวลชนไทยมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าวมาแล้วอย่างดี	2.41	2.08	1.39	0.17
สื่อมวลชนไทยสามารถนำเสนอข่าวสารที่ทันสมัย รวดเร็ว และเกาะติดสถานการณ์	3.73	3.68	0.23	0.82
สื่อมวลชนไทยสามารถนำเสนอข่าวสารได้ครบถ้วนทุกแง่มุม	2.55	2.49	0.25	0.80
ประชาชนสามารถเลือกเปิดรับสื่อได้อย่างอิสระ	3.41	3.35	0.17	0.87
เมื่อเกิดความไม่พอใจการทำงานของสื่อมวลชน ประชาชนสามารถร้องเรียนได้	3.18	2.73	1.41	0.16
มีองค์กรกำกับดูแลสื่อซึ่งสามารถตรวจสอบสื่อและรับเรื่องร้องเรียนเพื่อติดตามดูแลสื่อ	2.91	2.73	0.60	0.55

เมื่อจำแนกตามเพศ จะพบว่าประเด็นที่เพศชายมีความเห็นด้วยระดับสูงสุดและต่ำสุดนั้น สอดคล้องกับความคิดเห็นในภาพรวมที่ไม่จำแนกเพศ คือ ประเด็นสื่อมวลชนสามารถนำเสนอข่าวสารที่ทันสมัย รวดเร็ว เกาะติดสถานการณ์ เป็นประเด็นที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นด้วยสูงสุด (3.73) และ ความเห็นด้วยระดับต่ำสุด ได้แก่ การนำเสนอข่าวสาร โดยคำนึงถึงสิทธิความเป็นส่วนตัวของผู้ตกเป็นข่าว (2.23) สำหรับเพศหญิงก็เช่นเดียวกัน คือ ประเด็นสื่อมวลชนสามารถนำเสนอข่าวสารที่ทันสมัย รวดเร็ว เกาะติดสถานการณ์ เป็นประเด็นที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นด้วยสูงสุด (3.68) ขณะที่ประเด็นที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นด้วยระดับต่ำสุดนั้น นอกจากเรื่องการนำเสนอข่าวสารโดยคำนึงถึงสิทธิ ความเป็นส่วนตัวของผู้ตกเป็นข่าวแล้ว ยังมีประเด็นสื่อมวลชนไทยนำเสนอเนื้อหาที่สร้างพื้นฐานความรู้ที่ดี ในเรื่องประชาธิปไตย ซึ่งทั้งสองประเด็นเป็นประเด็นที่เพศหญิงเห็นด้วยระดับต่ำสุด เมื่อเทียบกับประเด็น

อื่น (2.11) และจากการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย พบว่าทุกประเด็นล้วนไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งใช้ค่า $p=0.05$

ส่วนที่ 4 ความคาดหวังต่อสื่อมวลชนไทย

ตารางที่ 4.4.1 ความคาดหวังที่มีต่อสื่อมวลชนไทย (ภายใต้สถานการณ์ปกติ)

ประเด็นความคาดหวัง	Mean	S.D.
สื่อมวลชนไทยควรเป็นเวทีกลางในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	4.39	0.822
สื่อมวลชนไทยควรนำเสนอข่าวสารและความคิดเห็นที่หลากหลาย	4.61	0.556
สื่อมวลชนไทยควรนำเสนอข่าวที่มีความคิดเห็นจากบุคคลในสังคมอย่างรอบด้าน	4.56	0.620
สื่อมวลชนควรสนับสนุนให้ประชาชนสามารถนำเสนอความคิดเห็นและแนวคิดใหม่ๆ ของตนเองผ่านสื่อต่างๆ ได้	4.43	0.694
สื่อมวลชนไทยควรมีความเป็นอิสระในการนำเสนอข่าวสาร	4.39	0.781
สื่อมวลชนไทยควรนำเสนอข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ	4.69	0.564
สื่อสื่อมวลชนไทยควรนำเสนอข้อมูลและเนื้อหาที่ถูกต้อง	4.77	0.529
สื่อมวลชนไทยควรนำเสนอเนื้อหาที่เป็นสาระ ความรู้ เพียงพอ	4.67	0.601
สื่อมวลชนไทยควรนำเสนอเนื้อหาที่ไม่สนับสนุนความรุนแรง	4.62	0.640
สื่อมวลชนไทยควรนำเสนอเนื้อหาที่สร้างพื้นฐานความรู้ที่ดีในเรื่องประชาธิปไตย	4.74	0.545
สื่อมวลชนไทยควรนำเสนอเนื้อหาที่สามารถสร้างบุคคลต้นแบบให้กับสังคม	4.57	0.670
สื่อมวลชนไทยควรสนับสนุนให้ผู้คนมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคม	4.62	0.553
ควรมีการจัดประเภทรายการที่เหมาะสมในสื่อมวลชนไทย	4.61	0.585
สื่อมวลชนไทยควรนำเสนอข่าวสารที่ส่งเสริมจริยธรรมและคุณค่าอันดีงามของสังคม	4.70	0.587
สื่อมวลชนไทยไม่ควรนำเสนอเนื้อหาที่ตอกย้ำให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งรู้สึกว่าตนเองเป็นผู้แพ้ โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับประชาธิปไตย	4.57	0.763
สื่อมวลชนไทยควรนำเสนอเนื้อหาที่สร้างค่านิยมที่ถูกต้องให้กับสังคม	4.74	0.545
เนื้อหาในสื่อไม่ควรมีลักษณะที่ขัดต่อความเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีงามของสังคม	2.89	1.799
สื่อมวลชนไทยไม่ควรนำเสนอข่าวที่นำไปสู่ความขัดแย้งของบุคคลกลุ่มต่างๆ ในสังคม	4.38	1.019
สื่อมวลชนไทยควรช่วยรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง	4.59	0.642
สื่อมวลชนไทยควรเป็นตัวกลางในการช่วยประสานข้อขัดแย้งในสังคม	4.56	0.646
สื่อมวลชนไทยควรนำเสนอข่าวสารที่เที่ยงตรง ยุติธรรม และตรงไปตรงมา	4.75	0.650

สื่อมวลชนไทยไม่ควรนำเสนอข่าวโดยสอดแทรกความคิดเห็นของผู้นำเสนอข่าวเข้ามาเกี่ยวข้อง	2.82	1.678
สื่อมวลชนไทยไม่ควรแสดงความคิดเห็นของตนเพื่อสนับสนุนความคิดเห็นของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง	2.77	1.606
สื่อมวลชนไทยควรแยกเนื้อหาที่เป็นข้อเท็จจริงกับความคิดเห็นจากแหล่งข่าว	4.54	0.743
สื่อมวลชนไทยควรนำเสนอข่าวสารโดยคำนึงถึงสิทธิความเป็นส่วนตัวของผู้ที่ตกเป็นข่าว	4.72	0.488
สื่อมวลชนไทยควรมีความน่าเชื่อถือ	4.82	0.428
สื่อมวลชนไทยควรมีความรับผิดชอบ	4.85	0.401
สื่อมวลชนไทยควรมีมาตรฐานทางจริยธรรม	4.87	0.386
ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อควรมีความรู้ ความสามารถ	4.74	0.575
สื่อมวลชนไทยควรมีกระบวนการหาข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ	4.79	0.551
สื่อมวลชนไทยควรมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าวมาแล้วอย่างดี	4.82	0.428
สื่อมวลชนไทยควรจะสามารถนำเสนอข่าวสารที่ทันสมัย รวดเร็ว และเกาะติดสถานการณ์	4.72	0.521
สื่อมวลชนไทยควรจะสามารถนำเสนอข่าวสารได้ครบถ้วนทุกแง่มุม	4.79	0.451
ประชาชนควรจะสามารถเลือกเปิดรับสื่อได้อย่างอิสระ	4.72	0.521
เมื่อเกิดความไม่พอใจการทำงานของสื่อมวลชน ประชาชนควรจะสามารถร้องเรียนได้	4.77	0.496
ควรมีองค์กรกำกับดูแลสื่อซึ่งสามารถตรวจสอบสื่อและรับเรื่องร้องเรียนเพื่อติดตามดูแลสื่อ	4.67	0.676
สื่อมวลชนไทยควรนำเสนอวัฒนธรรมที่หลากหลาย	4.56	0.764

จากตารางที่ 4.4.1 พบว่า ประเด็นเรื่องสื่อมวลชนไทยควรมีมาตรฐานทางจริยธรรม เป็นประเด็นที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคาดหวังระดับสูงสุด เมื่อเทียบกับประเด็นอื่น (4.87) ส่วนลำดับรองลงมา ได้แก่ สื่อมวลชนไทยควรมีความรับผิดชอบ (4.85) และสื่อมวลชนไทยควรมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าวมาแล้วอย่างดี (4.82) ส่วนประเด็นที่ได้รับการคาดหวังต่ำสุดได้แก่ สื่อมวลชนไทยไม่ควรแสดงความคิดเห็นของตน เพื่อสนับสนุนความคิดเห็นของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง (2.77) สื่อมวลชนไทยไม่ควรนำเสนอข่าว โดยสอดแทรกความคิดเห็นของผู้นำเสนอข่าวเข้ามาเกี่ยวข้อง (2.82) และ เนื้อหาในสื่อไม่ควรมีลักษณะที่ขัดต่อความเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีงามของสังคม (2.89)

ตารางที่ 4.4.2 ความแตกต่างระหว่างเพศที่มีต่อความคาดหวังต่อสื่อมวลชนไทย (ภายใต้สถานการณ์ปกติ)

ประเด็นความคาดหวัง	ชาย	หญิง	t-test	p
สื่อมวลชนไทยควรเป็นเวทีกลางในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	4.18	4.57	-1.54	0.14
สื่อมวลชนไทยควรนำเสนอข่าวสารและความคิดเห็นที่หลากหลาย	4.73	4.59	0.95	0.35

สื่อมวลชนไทยควรนำเสนอข่าวที่มีความคิดเห็นจากบุคคลในสังคมอย่างรอบด้าน	4.55	4.62	-0.48	0.64
สื่อมวลชนควรสนับสนุนให้ประชาชนสามารถนำเสนอความคิดเห็นและแนวคิดใหม่ๆ ของตนเองผ่านสื่อต่างๆ ได้	4.50	4.43	0.37	0.72
สื่อมวลชนไทยควรมีความเป็นอิสระในการนำเสนอข่าวสาร	4.50	4.38	0.58	0.56
สื่อมวลชนไทยควรนำเสนอข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ	4.77	4.70	0.50	0.62
สื่อสื่อมวลชนไทยควรนำเสนอข้อมูลและเนื้อหาที่ถูกต้อง	4.77	4.84	-0.51	0.61
สื่อมวลชนไทยควรนำเสนอเนื้อหาที่เป็นสาระ ความรู้ เพียงพอ	4.76	4.68	0.56	0.58
สื่อมวลชนไทยควรนำเสนอเนื้อหาที่ไม่สนับสนุนความรุนแรง	4.64	4.67	-0.19	0.86
สื่อมวลชนไทยควรนำเสนอเนื้อหาที่สร้างพื้นฐานความรู้ที่ดีในเรื่องประชาธิปไตย	4.86	4.73	1.13	0.26
สื่อมวลชนไทยควรนำเสนอเนื้อหาที่สามารถสร้างบุคคลต้นแบบให้กับสังคม	4.59	4.62	-0.18	0.86
สื่อมวลชนไทยควรสนับสนุนให้ผู้คนมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคม	4.77	4.59	1.38	0.17
ควรมีการจัดประเภทรายการที่เหมาะสมในสื่อมวลชนไทย	4.68	4.62	0.40	0.69
สื่อมวลชนไทยควรนำเสนอข่าวสารที่ส่งเสริมจริยธรรมและคุณค่าอันดีงามของสังคม	4.82	4.70	0.79	0.44
สื่อมวลชนไทยไม่ควรนำเสนอเนื้อหาที่ตอกย้ำให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งรู้สึกว่าเป็นผู้แพ้ โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับประชาธิปไตย	4.55	4.62	-0.37	0.72
สื่อมวลชนไทยควรนำเสนอเนื้อหาที่สร้างค่านิยมที่ถูกต้องให้กับสังคม	4.82	4.73	0.61	0.55
เนื้อหาในสื่อไม่ควรมีลักษณะที่ขัดต่อความเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีงามของสังคม	2.91	2.81	0.20	0.84
สื่อมวลชนไทยไม่ควรนำเสนอข่าวที่นำไปสู่ความขัดแย้งของบุคคลกลุ่มต่างๆ ในสังคม	4.36	4.41	-0.15	0.88
สื่อมวลชนไทยควรช่วยรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง	4.77	4.51	1.72	0.92
สื่อมวลชนไทยควรเป็นตัวกลางในการช่วยประสานข้อขัดแย้งในสังคม	4.55	4.59	-0.28	0.78
สื่อมวลชนไทยควรนำเสนอข่าวสารที่เที่ยงตรง ยุติธรรม และตรงไปตรงมา	4.95	4.68	2.05	0.05
สื่อมวลชนไทยไม่ควรนำเสนอข่าวโดยสอดแทรกความคิดเห็นของผู้นำเสนอข่าวเข้ามาเกี่ยวข้อง	2.95	2.68	0.61	0.55
สื่อมวลชนไทยไม่ควรแสดงความคิดเห็นของตนเพื่อสนับสนุนความคิดเห็นของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง	3.14	2.49	1.51	0.14
สื่อมวลชนไทยควรแยกเนื้อหาที่เป็นข้อเท็จจริงกับความคิดเห็นจากแหล่งข่าว	4.64	4.51	0.61	0.55
สื่อมวลชนไทยควรนำเสนอข่าวสารโดยคำนึงถึงสิทธิความเป็นส่วนตัวของผู้ที่ตกเป็นข่าว	4.73	4.76	-0.23	0.82

สื่อมวลชนไทยควรมีความน่าเชื่อถือ	4.91	4.81	0.89	0.38
สื่อมวลชนไทยควรมีความรับผิดชอบ	4.95	4.84	1.36	0.18
สื่อมวลชนไทยควรมีมาตรฐานทางจริยธรรม	4.95	4.86	0.93	0.36
ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพสื่อควรมีความรู้ ความสามารถ	4.86	4.70	1.22	0.23
สื่อมวลชนไทยควรมีกระบวนการหาข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ	4.82	4.81	0.05	0.96
สื่อมวลชนไทยควรมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าวมาแล้วอย่างดี	4.86	4.84	0.23	0.82
สื่อมวลชนไทยควรจะสามารถนำเสนอข่าวสารที่ทันสมัย รวดเร็ว และเกาะติดสถานการณ์	4.86	4.68	1.55	0.13
สื่อมวลชนไทยควรจะสามารถนำเสนอข่าวสารได้ครบถ้วนทุกแง่มุม	4.82	4.81	0.06	0.95
ประชาชนควรจะสามารถเลือกเปิดรับสื่อได้อย่างอิสระ	4.82	4.70	0.84	0.41
เมื่อเกิดความไม่พอใจการทำงานของสื่อมวลชน ประชาชนควรจะสามารถร้องเรียนได้	4.91	4.73	1.61	0.11
ควรมีองค์กรกำกับดูแลสื่อซึ่งสามารถตรวจสอบสื่อและรับเรื่องร้องเรียนเพื่อติดตามดูแลสื่อ	4.82	4.62	1.08	0.28
สื่อมวลชนไทยควรนำเสนอวัฒนธรรมที่หลากหลาย	4.55	4.59	-0.24	0.82

จากตารางที่ 4.4.2 เมื่อจำแนกตามเพศ จะพบว่าประเด็นที่เพศชายมีความคาดหวังสูงสุดภายใต้สถานการณ์ปกติ ได้แก่ สื่อมวลชนไทยควรนำเสนอข่าวสารที่เที่ยงตรง ยุติธรรม และตรงไปตรงมา, สื่อมวลชนไทยควรมีความรับผิดชอบ และ สื่อมวลชนไทยควรมีมาตรฐานทางจริยธรรม ทั้ง 3 ประเด็นมีระดับความคาดหวังสูงสุด (4.95) ขณะที่เพศหญิงมีความคาดหวังในประเด็นสื่อมวลชนไทยควรมีมาตรฐานทางจริยธรรมสูงสุด (4.86) ส่วนประเด็นที่ได้รับความคาดหวังระดับต่ำสุดก็สอดคล้องกับภาพรวม คือ สื่อมวลชนไทยไม่ควรแสดงความคิดเห็นของตน เพื่อสนับสนุนความคิดเห็นของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง (ชาย 3.14 หญิง 2.49) สื่อมวลชนไทยไม่ควรนำเสนอข่าว โดยสอดแทรกความคิดเห็นของผู้นำเสนอข่าวเข้ามาเกี่ยวข้อง (ชาย 2.95 หญิง 2.68) และ เนื้อหาในสื่อไม่ควรมีลักษณะที่ขัดต่อความเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีงามของสังคม (ชาย 2.91 หญิง 2.81)

ตารางที่ 4.4.3 ความคาดหวังต่อสื่อมวลชนไทย (ภายใต้สถานการณ์ขัดแย้งรุนแรง)

ประเด็นความคาดหวัง	Mean	S.D.
สื่อมวลชนไทยควรนำเสนอเนื้อหาที่ไม่สนับสนุนความรุนแรง	4.59	0.673

สื่อมวลชนไทยไม่ควรนำเสนอข่าวที่นำไปสู่ความขัดแย้งของบุคคลกลุ่มต่างๆ ในสังคม	4.60	0.718
สื่อมวลชนไทยควรช่วยรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง	4.57	0.819
สื่อมวลชนไทยควรเป็นตัวกลางในการช่วยประสานข้อขัดแย้งในสังคม	4.66	0.710
สื่อมวลชนไทยควรมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าวมาแล้วอย่างดี	4.87	0.388
สื่อมวลชนไทยควรจะสามารถนำเสนอข่าวสารได้ครบถ้วนทุกแง่มุม	4.84	0.417

จากตารางที่ 4.4.3 พบว่าประเด็นที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความคาดหวังสูงที่สุด ในภาวสถานการณ์ขัดแย้งรุนแรง ได้แก่ ประเด็นสื่อมวลชนไทยควรมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าวมาแล้วอย่างดี (4.87) รองลงมาคือ สื่อมวลชนไทยควรจะสามารถนำเสนอข่าวสารได้ครบถ้วนทุกแง่มุม (4.84) ส่วนประเด็นที่ได้รับความคาดหวังระดับต่ำสุด ได้แก่ ประเด็นสื่อมวลชนไทยควรช่วยรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง (4.57)

ตารางที่ 4.4.4 เปรียบเทียบเพศที่มีต่อความคาดหวังต่อสื่อมวลชนไทย ภายใต้สถานการณ์ขัดแย้งรุนแรง

ประเด็น	ชาย	หญิง	t-test	P
สื่อมวลชนไทยควรนำเสนอเนื้อหาที่ไม่สนับสนุนความรุนแรง	4.68	4.57	0.60	0.55
สื่อมวลชนไทยไม่ควรนำเสนอข่าวที่นำไปสู่ความขัดแย้งของบุคคลกลุ่มต่างๆ ในสังคม	4.73	4.56	0.88	0.38
สื่อมวลชนไทยควรช่วยรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง	4.71	4.51	0.88	0.39
สื่อมวลชนไทยควรเป็นตัวกลางในการช่วยประสานข้อขัดแย้งในสังคม	4.68	4.69	-0.02	0.98
สื่อมวลชนไทยควรมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าวมาแล้วอย่างดี	5.00	4.84	1.97	0.06
สื่อมวลชนไทยควรจะสามารถนำเสนอข่าวสารได้ครบถ้วนทุกแง่มุม	4.90	4.85	0.51	0.61

จากตารางที่ 4.4.4 เมื่อจำแนกตามเพศพบว่าสำหรับเพศชาย ประเด็นสื่อมวลชนไทยควรมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าวมาแล้วอย่างดี เป็นประเด็นที่ได้รับความคาดหวังสูงสุด (5.00) ขณะที่เพศหญิง ให้ความสำคัญสูงสุดกับประเด็นสื่อมวลชนไทย จะสามารถนำเสนอข่าวสารได้ครบถ้วนทุกแง่มุม (4.85)

ตารางที่ 4.4.5 ความคาดหวังต่อสื่อมวลชนไทย (เปรียบเทียบสถานการณ์ปกติกับสถานการณ์ขัดแย้งรุนแรง)

รายการ	สถานการณ์ ปกติ (Mean)	สถานการณ์ ขัดแย้งรุนแรง (Mean)
สื่อมวลชนไทยควรนำเสนอเนื้อหาที่ไม่สนับสนุนความรุนแรง	4.62	4.59
สื่อมวลชนไทยไม่ควรนำเสนอข่าวที่นำไปสู่ความขัดแย้งของบุคคลกลุ่มต่างๆ ในสังคม	4.38	4.60
สื่อมวลชนไทยควรช่วยรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง	4.59	4.57
สื่อมวลชนไทยควรเป็นตัวกลางในการช่วยประสานข้อขัดแย้งในสังคม	4.56	4.66
สื่อมวลชนไทยควรมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าวมาแล้วอย่าง ดี	4.72	4.87
สื่อมวลชนไทยควรจะสามารถนำเสนอข่าวสารได้ครบถ้วนทุกแง่มุม	4.79	4.84

จากตารางที่ 4.4.5 พบว่า ยกเว้นประเด็นสื่อมวลชนไทยควรนำเสนอเนื้อหาที่ไม่สนับสนุนความรุนแรงแล้ว ประเด็นอื่นที่เหลือผู้ตอบแบบสอบถามมีความคาดหวังกับสื่อมวลชน ในสถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรงสูงกว่าในสถานการณ์ปกติ ส่วนประเด็นสื่อมวลชนไทยไม่ควรนำเสนอข่าวที่นำไปสู่ความขัดแย้งของบุคคลกลุ่มต่างๆ ในสังคม เป็นประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันสูงสุด ระหว่างสถานการณ์ปกติ กับสถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรง (สถานการณ์ปกติ 4.38 สถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรง 4.60)

ตารางที่ 4.4.6 เปรียบเทียบระหว่างระดับความเห็นด้วยกับระดับความคาดหวังที่มีต่อสื่อมวลชนไทย (แบ่งตามกลุ่มประเด็น)

กลุ่มประเด็นเนื้อหา	ระดับ ความเห็นด้วย	ระดับความ คาดหวัง
ความมีเสรีภาพของประชาชนในการรับสื่อ	2.95	4.57
การนำเสนอข้อมูลที่มีความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูล	2.58	4.78
ความสามารถของสื่อ	2.79	4.48
ความรับผิดชอบและจริยธรรมของสื่อ	2.38	4.86
การสนับสนุนระบอบประชาธิปไตย	2.82	4.55
คุณภาพของข้อมูลที่ปรากฏในสื่อ	2.63	4.66
การหลีกเลี่ยงความขัดแย้งและความรุนแรงต่อสังคมและบุคคลอื่น	2.51	4.30
การร้องเรียนสื่อ	2.84	4.72

จากตารางที่ 4.4.6 ซึ่งเปรียบเทียบระหว่างระดับความเห็นด้วยกับระดับความคาดหวังที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีต่อสื่อมวลชนไทย โดยจัดตามกลุ่มประเด็น พบว่าความมีเสรีภาพของประชาชนในการรับสื่อ เป็นกลุ่มประเด็นที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นด้วยสูงสุด คือระดับ 2.95 ในขณะที่ประเด็นความรับผิดชอบและจริยธรรมของสื่อ เป็นกลุ่มประเด็นที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยต่ำสุด คือค่าเฉลี่ยระดับ 2.38 และเป็นกลุ่มประเด็นที่ได้รับการคาดหวังสูงสุด คือระดับ 4.86

ส่วนที่ 5 ข้อเสนอแนะ

เมื่อใช้กรอบแนวคิดบรรทัดฐานของสื่อมวลชนแล้ว ความคิดเห็นจัดเป็นหมวดหมู่ได้ ดังนี้

อิสรภาพของสื่อในการนำเสนอข่าวสาร

นักวิชาการนิเทศศาสตร์มีความคิดเห็นว่า สื่อมวลชนจำเป็นต้องมีอิสรภาพในการนำเสนอข่าวสาร และเสรีภาพในการนำเสนอความคิดเห็น

ความรับผิดชอบและจริยธรรมของสื่อ

สื่อควรเป็นกลางและไม่ตกเป็นทาสของนายทุนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง รวมทั้งไม่คิดว่าตนเองเก่งกาจพอที่จะวิพากษ์วิจารณ์ผู้อื่น โดยไม่มีข้อมูลหรือข้อเท็จจริงสนับสนุน

กระบวนการสื่อข่าวและรูปแบบโครงสร้างของการเผยแพร่ข่าวสาร ต้องสร้างจริยธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพให้เข้มแข็ง

นอกจากนี้ ผู้ปฏิบัติงานสื่อมวลชนทุกแขนง ควรนำคำสอนที่สำคัญทางพุทธศาสนามาปฏิบัติอย่างจริงจัง ซึ่งจะช่วยลดปัญหาได้มาก ไม่ว่าจะเป็นการคอร์รัปชันในแวดวงสื่อ การเห็นแก่ผลประโยชน์ขององค์กรมากกว่าประโยชน์ของประชาชน การทำงานแบบไร้ประสิทธิภาพและขาดความรับผิดชอบต่อ

การปฏิรูปสื่อและการร้องเรียนสื่อ ในประเด็นนี้มี 2 แนวทาง คือ

1. ควรเพิ่มบทลงโทษทางกฎหมาย ในกรณีการสร้างผลกระทบเชิงลบแก่สังคมให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น เช่น การงดออกอากาศ
2. ไม่ควรใช้กฎหมายหรืออำนาจเข้าไปควบคุมกำกับดูแล แต่ควรปล่อยให้เป็นที่ของ ผู้ปฏิบัติงานสื่อที่จะดูแลควบคุมกันเอง และเกิดจากความเต็มใจ เห็นถึงประโยชน์ของสังคมของสื่อ มิใช่ใครมาจัดการบังคับ แต่บ้างก็เห็นว่าการปฏิรูปสื่อควรเน้นความเสมอภาค เท่าเทียมในการให้สิทธิและโอกาสแก่ประชาชน องค์กร ทุกกลุ่มได้มีส่วนร่วมในการแสดงความต้องการและความคิดเห็นอย่างแท้จริง ทั้งนี้ ควรมีองค์กรอิสระที่มีประสิทธิภาพรับเรื่องราวร้องทุกข์ของประชาชน และสะดวกในการร้องเรียน และส่งต่อไปยังผู้ที่รับผิดชอบแก้ไขปัญหาได้อย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตาม การปฏิรูปสื่อควรมีเพื่อมุ่งเน้นที่ประโยชน์ของประชาชน

บทที่ 5

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการสัมภาษณ์และรวบรวมทัศนะของกลุ่มนักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ และการสื่อสารมวลชน ที่มีต่อการปฏิรูปสื่อฯ ตลอดจนเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง สามารถแบ่งได้เป็น 5 ประเด็นดังนี้

- (1) บทบาท ภาระหน้าที่ เสรีภาพและความรับผิดชอบของสื่อ
- (2) กระบวนการ ขั้นตอนการทำงานด้านการข่าว
- (3) ความคุ้มครอง สวัสดิภาพ ความปลอดภัยในการปฏิบัติงานของสื่อ
- (4) จรรยาบรรณวิชาชีพของสื่อ
- (5) การกำกับดูแลและการตรวจสอบสื่อ

ในการเก็บรวบรวมทัศนะจากภาคนักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์และการสื่อสารมวลชนนั้น เก็บจากนักวิชาการจำนวน 50 ท่าน ซึ่งทำการสอนอยู่ในระดับสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยได้แก่ มหาวิทยาลัยของรัฐ มหาวิทยาลัยราชภัฏ และมหาวิทยาลัยเอกชน

สำหรับการนำเสนอผลการวิจัยนั้น คณะผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัย โดยยึดตาม 5 ประเด็นข้างต้น โดยแยกตามประเภทของสื่อ แบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 ตอน

ตอนที่ 1 เป็นการนำเสนอผลของสื่อมวลชน ได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์

ตอนที่ 2 เป็นการนำเสนอผลของสื่อชุมชน ซึ่งประกอบไปด้วยวิทยุชุมชน เคเบิลทีวี ทีวี่ดาวเทียม

ตอนที่ 3 เป็นการนำเสนอผลของสื่อใหม่ ซึ่งประกอบด้วยเว็บไซต์ โทรศัพท์มือถือ เครือข่ายสังคมออนไลน์

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาทัศนะของกลุ่มนักวิชาการฯ ที่มีต่อการปฏิรูปสื่อมวลชน

ในงานวิจัยนี้หมายถึงสื่อมวลชนประเภทหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ โดยนำเสนอผลการวิจัยตามประเด็นย่อย 5 ประเด็น ดังนี้

1.1 บทบาท ภาระหน้าที่ เสรีภาพ และความรับผิดชอบของสื่อมวลชน

การได้มาซึ่งเสรีภาพของสื่อ นั้น ต้องกระทำควบคู่ไปกับภาระหน้าที่และความรับผิดชอบต่อประชาชน ผู้ให้มาซึ่งเสรีภาพเป็นสำคัญ ดังนั้น สื่อมวลชนจึงมีพันธะสัญญาต่อประชาชน และสังคม ส่วนรวม McQuail (1987) ¹ ได้สรุปบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนไว้ 5 ประการดังนี้ (1) การทำหน้าที่ด้านการนำเสนอข่าวสาร และสอดส่องดูแลและวิจารณ์สิ่งแวดล้อมให้กับสังคม (2) การทำหน้าที่ด้านการประสาน

¹ อ้างถึงใน พิระ จิรโสภณ .(2548) .หน้า .140ปรัชญานิเทศศาสตร์ และทฤษฎีการสื่อสารหน่วยที่ .15-8กรุงเทพฯ : สุโขทัยธรรมมาธิราช .

ความเข้าใจ (3) การทำหน้าที่ด้านการสืบสานวัฒนธรรม (4) การทำหน้าที่ด้านการให้ความบันเทิง และ (5) การรณรงค์ให้เกิดความเคลื่อนไหว ซึ่งจากกรอบแนวคิดเรื่องการทำหน้าที่ของสื่อ นั้น คณะผู้วิจัยจะนำมาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์การปฏิบัติงานของสื่อมวลชนในปัจจุบันต่อไป

สภาพปัญหา

กลุ่มนักวิชาการ ให้ทัศนะตรงกันว่า การทำหน้าที่ และบทบาทของสื่อมวลชนในปัจจุบันนั้นยังเป็นปัญหา กล่าวคือ สื่อมวลชนไม่สามารถปฏิบัติงาน ภายใต้กรอบแนวคิดเรื่องบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร กลุ่มนักวิชาการ ให้ทัศนะว่าสาเหตุหลักเนื่องมาจากการเข้าแทรกแซงสื่อของรัฐบาลและกลุ่มทุน และใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการรายงานข่าวสารที่เอื้อประโยชน์ต่อรัฐและกลุ่มทุน นอกจากนี้ ผลจากการแทรกแซงสื่อ ยังทำให้สื่อเองก็ไม่ได้ใช้เสรีภาพที่ประชาชนมอบให้ ในการตรวจสอบความจริงที่เกิดขึ้นในสังคม และมานำเสนอแก่ประชาชนผู้ให้เสรีภาพได้อย่างเต็มที่ ซึ่งก็ส่งผลต่อการนำเสนอข่าวสารที่ไม่เป็นกลาง เอนเอียง และเอื้อประโยชน์ต่อคนบางกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์การเมืองในปัจจุบัน การทำหน้าที่สื่อในเรื่องของการ “ประสานสังคม” ยังปฏิบัติได้ไม่ดีเท่าที่ควร ทั้งที่เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในสังคมขณะนี้ ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากนโยบายองค์กร ไม่คำนึงถึงเรื่องนี้มากไปกว่าผลประโยชน์ขององค์กร

ดังที่ ผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งกล่าวว่า “รัฐบาลเข้าแทรกแซงสื่อ และใช้สื่อเป็นเครื่องมือรายงานข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อรัฐ และชนชั้นสูง ในขณะที่สื่อได้รับเสรีภาพจากประชาชนตามรัฐธรรมนูญ แต่กลับไม่ใช้เสรีภาพดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพที่จะแสวงหาข่าวสาร และนำมาเสนอต่อสาธารณชน และเมื่อสื่อต้องเผชิญกับการนำเสนอประเด็นที่เป็นที่สนใจของสาธารณชนหากประเด็นดังกล่าวไปกระทบกับผู้ที่มีอำนาจในสังคม สื่อก็ไม่กล้าที่จะขุดคุ้ยหาความจริงมาตีแผ่อย่างต่อเนื่องและตรงไปตรงมา เช่น กรณีตุ๊กคอนเทนเนอร์ที่ถูกนำไปซ่อนไว้ใต้ทะเล หรือล่าสุดกรณีที่รัฐใช้กำลังทำร้ายประชาชน ซึ่งมีคนไทยเสียชีวิตจำนวนมากกรณีเหล่านี้ไม่ถูกนำเสนออย่างตรงไปตรงมา”

ผู้ให้ข้อมูลอีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “สื่อสารมวลชนมีหน้าที่ทำให้สังคมอยู่ได้ ไม่แบ่งแยก การประสานสังคมเป็นหัวใจ เป็นบทบาทของสื่อที่มีความสำคัญ แต่นโยบายองค์กรไม่คำนึงเรื่องนี้เท่าที่ควร เพราะเน้นผลประโยชน์ ธุรกิจ หรือนักการเมืองมาเป็นเจ้าของ ก็จะตอบสนองความได้เปรียบของตนเอง”

และผู้ให้ข้อมูลอีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “สื่อควรมีบทบาทหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชนในการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลให้ถูกต้องชอบธรรม และเฝ้าดูแลปัญหาสังคม ตลอดจนมีส่วนร่วมแก้ไข”

นอกจากนี้ กลุ่มนักวิชาการฯ บางส่วนได้ให้ทัศนะเพิ่มเติม โดยเน้นไปที่ปัญหาของสื่อโทรทัศน์ ซึ่งถือว่าเป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่งที่มีบทบาทและอิทธิพลต่อสังคมอย่างมากที่สุดในบรรดาสื่อทุกแขนง ตลอดจนมีอิทธิพลที่สุดในการสร้างอุดมการณ์ของประชาชน แต่โทรทัศน์ก็อยู่ภายใต้การครอบครองของรัฐ และกลุ่มทุน ซึ่งในระยะที่ผ่านมามักจะพบปัญหาการทำงาน ตลอดจนบทบาท หน้าที่ของสื่อประเภทดังกล่าวอย่างขาดจิตสำนึก ขาดความรับผิดชอบต่อสังคม ด้วยการนำเสนอเนื้อหาที่ไม่มีสาระความรู้ แต่กลับมอมเมาประชาชน เช่น การโฆษณา และการโฆษณาแฝงจนน่าเกลียด เป็นต้น

ครั้งที่ ผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่ง กล่าวว่า “สื่อวิทยุ และโทรทัศน์เป็นสื่อที่มีบทบาทและอิทธิพลต่อสังคมมากที่สุดในบรรดาสื่อมวลชนทุกแขนงเพราะเป็นสื่อที่เข้าถึงได้ง่าย แต่ในระยะที่ผ่านมามักจะพบปัญหาการทำงานที่ขาดจิตสำนึก ความรับผิดชอบต่อสังคม ด้วยการนำเสนอเนื้อหาที่ไม่มีสาระความรู้ แต่กลับมอมเมาประชาชน”

ผู้ให้ข้อมูลอีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “สื่อโทรทัศน์เป็นสื่อที่มีอิทธิพลที่สุด ในการสร้างอุดมการณ์ของประชาชน แต่โทรทัศน์ก็เป็นสื่อที่อยู่ภายใต้การครอบครองของรัฐ และรัฐก็นำไปสัมปทานให้เอกชนเข้ามาดำเนินการ หรือบางครั้งสื่อก็ถูกใช้เป็นเครื่องมือจากกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ เช่น กลุ่มการเมือง กลุ่มนายทุน เป็นต้น”

และผู้ให้ข้อมูลอีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “ส่วนมากโทรทัศน์มีการโฆษณาแฝงในรายการอย่างน่าเกลียด แถมยังมี SMS ให้คนไปเสียเงินอีก”

สรุปได้ว่า ปัญหาของสื่อมวลชนในปัจจุบันนี้มีรากเหง้ามาจากการแทรกแซงสื่อของฝ่ายรัฐ และกลุ่มทุน ส่งผลให้สื่อมวลชนไม่สามารถใช้สิทธิและเสรีภาพปฏิบัติงาน ภายใต้กรอบแนวคิดเรื่องบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชน เพื่อรับใช้ประชาชนและสังคมส่วนร่วมได้อย่างเต็มที่

แนวทางแก้ไขปัญหา

จากสถานการณ์ของสื่อที่เกิดวิกฤติการณ์ทางด้านบทบาท ภาระหน้าที่ เสรีภาพ และความรับผิดชอบต่อชน กลุ่มนักวิชาการฯ แสดงทัศนะที่สามารถใช้เป็นทางออกจากสถานการณ์วิกฤติดังกล่าว โดยคณะผู้วิจัยจะแบ่งนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 3 ประเด็น คือ ประเด็นสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชน ประเด็นบทบาท ภาระหน้าที่ของสื่อมวลชน และประเด็นความรับผิดชอบต่อสื่อมวลชน ดังนี้

* ประเด็นเรื่อง “สิทธิและเสรีภาพ” ของสื่อมวลชน

การที่จะทำให้ได้มาซึ่งสิทธิ และเสรีภาพของสื่อเพื่อให้สื่อรับใช้ประชาชนอย่างแท้จริงนั้น จะต้องเริ่มต้นจากการปฏิรูปโครงสร้างความเป็นเจ้าของสื่อ โดยตั้งคำถามว่า “สื่อเป็นของใคร” คำตอบที่ได้ก็คือ “ทุกวันนี้สื่อเป็นของรัฐ ไม่ใช่ของประชาชน” ด้วยเหตุนี้สื่อจึงขาดเสรีภาพ สื่อจึงถูกแทรกแซง หากจะแก้ปัญหานี้ ต้องทำให้โครงสร้างสื่อเปลี่ยนมาอยู่ในมือประชาชน และคนในวงการสื่อเองก็ต้องลุกขึ้นมาปฏิรูป จากข้างในสู่ข้างนอกอย่างจริงจัง ไม่ใช่เริ่มจากรัฐบาล

* ประเด็นเรื่อง “บทบาท ภาระหน้าที่” ของสื่อมวลชน

ในการนำเสนอผลการวิจัยในส่วนของบทบาท ภาระหน้าที่ ของสื่อมวลชนนั้นคณะผู้วิจัยจะนำเสนอโดยอาศัยกรอบแนวคิดเรื่องบทบาทหน้าที่ 5 ด้านของสื่อมวลชนของ McQuail (1987) มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูล

(i) การทำหน้าที่ด้านการนำเสนอข่าวสาร และสอดส่องดูแลสิ่งแวดล้อมให้กับสังคม

- ควรนำเสนอข่าวสารที่มีความละเอียด ถูกต้อง แม่นยำ และต้องเป็นแหล่งในการอ้างอิงข้อมูลที่ดี
- ควรนำเสนอข่าวสารที่เป็นความจริง
- ควรนำเสนอเนื้อหาที่สร้างความมั่นคงในอุดมการณ์ของชาติ เช่น ความสามัคคี เศรษฐกิจพอเพียง
- ควรกำหนดสัดส่วนของเนื้อหาที่นำเสนอในสื่อมวลชนที่เป็นเนื้อหาเพื่อส่วนรวม เป็นเกณฑ์ที่ชัดเจน เช่น ความสามัคคี ประชาธิปไตย เศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น

(ii) การทำหน้าที่ด้านการประสานความเข้าใจ

- สื่อมวลชนควรเป็นเวทีในการแสดงความคิดเห็นของคนกลุ่มต่างๆ ในสังคมได้ใช้ประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน มีควรจำกัดเฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือให้สิทธิพิเศษสำหรับผู้มีอำนาจทางการเมืองเท่านั้น
- ควรเป็นสื่อกลางในการนำเสนอประเด็นทางสังคมต่อมวลชน
- ควรเป็นผู้สานสัมพันธ์ให้เป็นกลางมากขึ้น โดยคำนึงถึงหน้าที่ และใช้สิทธิเสรีภาพของสื่อ ในการนำเสนอข่าวสารที่สร้างสรรค์สังคม สะท้อนให้เห็นถึงความสมัครสมานสามัคคีของทุกภาคส่วนในสังคม มากกว่าการนำเสนอภาพเนื้อหาที่สื่อให้เห็นถึงความขัดแย้งเพียงด้านเดียว

(iii) การทำหน้าที่ด้านการสืบสานวัฒนธรรม

- ควรมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการสร้างค่านิยมที่ดีงามให้กับสังคม

(IV) การทำหน้าที่ด้านการให้ความบันเทิง

- ควรให้ความรู้ ความบันเทิงที่มีสาระ

(V) การรณรงค์ให้เกิดความเคลื่อนไหว

- เป็นตัวแทนของประชาชน ในการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลให้ถูกต้องชอบธรรม
- มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศชาติ
- พึงทักษ์ผลประโยชน์ของประชาชน และส่วนร่วม
- เป็นผู้สร้างสติปัญญาให้กับสังคม
- ในช่วงเวลาเลือกตั้ง สื่อควรให้พื้นที่แก่ทุกพรรคการเมืองในการสื่อสารกับประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน

**ประเด็นเรื่อง “ความรับผิดชอบ” ของสื่อมวลชน*

- การนำเสนอข่าว ควรมีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยการเสนอข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ทุกกลุ่มคนอย่างเท่าเทียมกัน เช่น ส่งเสริมอาชีพ สังคม การเมือง เป็นต้น และต้องไม่ปฏิบัติงานภายใต้ความกดดันจากผู้สนับสนุน และมีความรับผิดชอบในหน้าที่ ไม่ใช่ทำงานผ่านแล้วผ่านเลย โดยไม่มีการตรวจสอบซ้ำ (double-check)
- สื่อมวลชนควรรับผิดชอบในเรื่องการใช้เสรีภาพในทางที่ควร ไม่ควรละเมิดสิทธิผู้อื่น และการใช้เสรีภาพต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย
- รับผิดชอบต่อข่าวสารที่น่าเสนอ
- รับผิดชอบต่อการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนตลอดเวลา

1.2 กระบวนการ ขั้นตอน การทำงานด้านข่าว เนื้อหาข่าว

ในส่วนของกระบวนการทำงานด้านข่าว และเนื้อหาข่าวกลุ่มนักวิชาการฯ แสดงทัศนะว่า การนำเสนอข่าวสารส่วนใหญ่ ควรเน้นที่ความเป็นกลางปราศจากอคติ นำเสนอข่าวที่ไม่สร้างความขัดแย้ง นำเสนอแต่ข้อเท็จจริง ซึ่งในส่วนนี้ก็ล้อไปกับการทำหน้าที่ของสื่อในด้านข่าวสาร ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้น

สำหรับการนำเสนอผลการวิจัยในส่วนนี้ คณะผู้วิจัยจะแบ่งประเด็นในการนำเสนอออกเป็น 2 ประเด็นตามข้อมูลที่รวบรวมได้ คือ ประเด็นแรกเรื่องกระบวนการ ขั้นตอน การทำงานด้านข่าว และประเด็นที่สอง เรื่องเนื้อหาข่าวที่ปรากฏในสื่อมวลชน ซึ่งในแต่ละประเด็นจะประกอบไปด้วยประเด็นย่อยอีก 2 ประเด็น คือ สถานการณ์ปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหา

1.2.1 กระบวนการ ขั้นตอน การทำงานด้านข่าวของสื่อมวลชน

สภาพปัญหา

- กระบวนการทำงานด้านข่าวของสื่อมวลชนต้องแข่งขันกับสื่อออนไลน์
- สื่อมวลชนโดนแทรกแซงความคิดเห็น หรือการนำเสนอข่าวสารจากฝ่ายการเมือง
- สื่อมวลชนขาดความกล้าที่จะตั้งคำถาม และตรวจสอบเหตุการณ์ที่เคลือบแคลงทำให้สังคมไทยไม่ได้รับคำตอบในประเด็นนั้นๆ
- เกิดวัฒนธรรมการเซ็นเซอร์ตนเองในการนำเสนอข่าวของสื่อมวลชน

แนวทางแก้ไขปัญหา

- การทำงานข่าวของสื่อกระแสหลัก ต้องปรับปรุงด้านการทำงานให้มีความรวดเร็วและกระชับมากขึ้น
- ในกระบวนการนำเสนอเนื้อหาข่าว ควรมีมีกระบวนการกลั่นกรอง ตรวจสอบข่าวสารจากแหล่งข้อมูลหลายๆ แหล่งข่าวที่มีความน่าเชื่อถืออย่างรอบด้าน เพื่อให้แน่ใจว่าได้ข่าวที่มีความถูกต้อง เป็นกลางก่อนนำเสนอสู่สาธารณชน ทั้งนี้ ต้องอยู่บนพื้นฐานของการเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์
- ในการทำงานด้านข่าวของสื่อมวลชน ควรรายงานข่าวตามที่เกิดขึ้นจริง ไม่ควรตัดต่อคำพูด ภาพ เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อบุคคลใด การรายงานข่าวต้องมีความเป็นกลาง ปราศจากการครอบงำของอำนาจทุนหรือฝ่ายการเมือง และไม่ตกเป็นเครื่องมือของรัฐ
- ควรมีบทวิเคราะห์เจาะลึกในประเด็นข่าวที่มีความซับซ้อน ไม่ใช่เน้นแต่ความรวดเร็ว จนขาดความรอบคอบ และวิเคราะห์ข่าวที่นำเสนอประกอบ เพื่อเป็นความรู้แก่ผู้ชม
- การนำเสนอข่าวสารควรคิดให้ดี ให้รอบด้านถึงผลที่ตามมาจากการนำเสนอข่าวสาร เพราะบางครั้งการนำเสนอเนื้อหาข่าวสารบางอย่าง อาจชี้โพรงให้กระรอกแกมจีจาชัพ
- เสนอข่าวตามความเป็นจริง ไม่ชี้นำ และไม่ใส่ความคิดเห็นของตนเองลงในเนื้อหาข่าว
- ไม่คัดลอกงานของคนอื่น (ลอกข่าว)
- มีกระบวนการทำข่าวอย่างมีระบบ และรายงานข่าวที่คำนึงถึงสถานการณ์ของสังคม
- ควรยกระดับมาตรฐานของกระบวนการผลิตเนื้อหา ให้มีความถูกต้อง สมดุลและเป็นธรรม ได้อย่างจริงจัง มีความประณีตในการผลิตและตรวจสอบข้อมูลที่แม่นยำ
- ควรเพิ่มพูนทักษะการรายงานในภาวะความขัดแย้งที่จะมีมากขึ้นในอนาคต
- ในการทำงานข่าวของบรรณารักษ์ ควรทำงานได้เป็นอิสระ
- ในการทำงานด้านข่าว ควรเพิ่มเนื้อหาที่เป็นข้อมูลข้อเท็จจริงมากกว่าการรายงานแบบวิเคราะห์ข่าวหรือเล่าข่าว เพื่อให้ผู้รับสารรู้จักการวิเคราะห์และสังเคราะห์ด้วยตนเอง

- ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนการทำงานข่าวในประเด็นเชิงบวกด้วย เพื่อสร้างความสมดุลให้กับข้อมูลข่าวสารในสังคม
- ควรพัฒนาทัศนคติของนายทุน / ผู้ประกอบการ ให้ลดด้านการเห็นแก่ผลกำไร ตลอดจนพัฒนาทัศนคติของผู้สื่อข่าวทุกระดับ หาช่องทางกระบวนการทำข่าวที่ถูกต้อง ตามหลักวิชาการอย่างสม่ำเสมอ
- ปฏิบัติต่อผู้ให้ข้อมูล และคนในข่าวอย่างที่ต้องการให้ผู้อื่นปฏิบัติต่อเราเอง
- ไม่รับของกำนัลจากแหล่งข่าว ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม
- การทำข่าวในพื้นที่เสี่ยงหรือพื้นที่ที่มีความขัดแย้งนั้น ผู้สื่อข่าวที่อยู่ในพื้นที่ความขัดแย้ง โดยเฉพาะผู้สื่อข่าวประจำจังหวัดควรมีเงินเดือนประจำ ไม่ใช่ค่าตอบแทนอยู่ที่จำนวนชิ้นงาน เพราะจะทำให้ผู้สื่อข่าวเน้นทำงานเพื่อให้มีข่าวหลายๆ ชิ้น โดยเน้นปริมาณ แต่ไม่เน้นคุณภาพ

1.2.2 การนำเสนอเนื้อหาข่าวในสื่อมวลชน

สภาพปัญหา

- สื่อไม่กล้านำเสนอข่าวสารที่เป็นความจริง หากความจริงนั้นไปกระทบกับชนชั้นสูงที่มีบารมี มีอำนาจ
- การนำเสนอเนื้อหาประเภทโฆษณาในสื่อโทรทัศน์ และวิทยุเกินเวลาที่กำหนดไว้ และเนื้อหาที่นำเสนอมีลักษณะมอมเมาประชาชน
- การนำเสนอเนื้อหาข่าววณเวียนซ้ำซากกับข่าวที่นำเสนอในหนังสือพิมพ์ เพราะไปเอาหนังสือพิมพ์มาอ่าน ขาดความหลากหลายของข่าว
- การนำเสนอข่าวที่แฝงด้วยอคติ เช่น รายการประเภทคุยข่าว ผู้ดำเนินรายการมักจะพูดขึ้นาคำความคิดของผู้รับสาร ซึ่งหากผู้ดำเนินรายการมีเจตนาที่ต้องการจะแบ่งแยกความคิดทางการเมืองก็จะนำไปสู่การปลุกระดมความคิดที่เป็นผลเสียหายต่อประเทศชาติ
- การนำเสนอเนื้อหาข่าวมีลักษณะคล้ายๆ กันข่าวไม่แปลกใหม่

แนวทางแก้ไขปัญห

- ควรปรับปรุงการนำเสนอเนื้อหาข่าว โดยการเน้นไปที่การนำเสนอเนื้อหาที่มีความสำคัญ มากกว่าเน้นไปที่ความน่าสนใจ
- ควรละเว้นการนำเสนอเนื้อหาที่เกินจริง หรือข่าวสารที่ไม่ได้เกิดขึ้นจริง

- เนื้อหาข่าว ควรสั้นกระชับ และครอบคลุมรายละเอียด ไม่ใช้ภาษาหรือหยาบเกินไป และมีการอ้างอิงแหล่งข่าว
- ควรนำเสนอเนื้อหารายการให้เหมาะสมกับช่วงเวลาที่มีการจัดเรตติ้ง
- เนื้อหาข่าวสารมีการกำหนดวาระข่าวสารที่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน เช่น เน้นเรื่องความสามัคคีของคนในชาติ
- การนำเสนอเนื้อหาควรมีสาระมากขึ้น รวมถึงการนำเสนอเนื้อหาข่าวที่สร้างสรรค์ มีประโยชน์ และรับใช้สังคม
- ควรนำเสนอเนื้อหาข่าวสารในด้านดีๆ บ้าง เช่น การนำเสนอข่าวสารของคนทำความดี
- ไม่นำเสนอเนื้อหาข่าวสารที่นำไปสู่ความแตกแยกของคนในสังคม
- ควรจัดสรร และกำหนดสัดส่วนของการนำเสนอเนื้อหาในสื่อมวลชน และต้องเป็นเนื้อหาที่เป็นตัวแทนของประชาชนทุกกลุ่มในสังคม เช่น เนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษา ศิลปวัฒนธรรม บันเทิง เป็นต้นควรจะตกลงกันว่ามีสัดส่วนเท่าไร อย่างไร
- ในนำเสนอเนื้อหาข่าวสารด้วยวิธีการเล่าข่าวต้องมีความเป็นกลาง และลดการพูดนำเสนอแบบกระตุ้นความสนใจ หรือลดการพูดเอนเอียงไปด้านใด ด้านหนึ่ง
- การนำเสนอข่าวสาร ต้องมีการอ้างอิงแหล่งที่มาของข่าวให้ชัดเจน เพื่อป้องกันการสร้างข่าวปลอม เช่น รายชื่อผู้ให้ข่าว ที่อยู่ วันที่เวลาที่ได้ข่าว เป็นต้น

1.3 ความคุ้มครอง สวัสดิภาพ ความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน

จากสถานการณ์ความไม่สงบทางการเมืองของประเทศ เช่น กรณีความไม่สงบทางภาคใต้ หรือในกรณีของการสลายการชุมนุมของทหาร เป็นต้น ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของผู้สื่อข่าวภาคสนามในพื้นที่เสี่ยงภัยมีความเสี่ยงต่อสวัสดิภาพร่างกาย และจิตใจมากขึ้น เช่น กรณีผู้สื่อข่าวญี่ปุ่นที่เสียชีวิต ในการปฏิบัติหน้าที่รายงานข่าวเหตุการณ์สลายการชุมนุม หรือการบาดเจ็บของผู้สื่อข่าวภาคสนามหลายท่าน ปราบกฏการณดังกล่าวนี้ ได้กระตุ้นให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะวงการสื่อสารมวลชน หันมาสนใจหามาตรการต่างๆ ในการป้องกัน ช่วยเหลือผู้สื่อข่าวที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่เสี่ยงภัย

ในงานวิจัยนี้ เป็นการศึกษารวบรวมทัศนะของนักวิชาการฯ ที่มีต่อสถานการณ์ดังกล่าว เพื่อนำเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการกำหนดนโยบายสร้างความปลอดภัยในการปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่เสี่ยงภัยของผู้สื่อข่าวต่อไป ดังนั้น ในส่วนนี้จึงแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 2 ประเด็น ประเด็นแรก คือ ปัญหาในเรื่องของสวัสดิภาพในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน และประเด็นที่สอง คือ มาตรการในการคุ้มครอง สวัสดิภาพ ความปลอดภัยในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน

1.3.1 ปัญหาเรื่องสวัสดิภาพในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน

- การปฏิบัติงานของสื่อมวลชน ถูกคุกคามจากผู้มีอำนาจในสังคมในการนำเสนอข่าวตามความเป็นจริง เช่น จากนักการเมือง ทูต ผู้ชุมนุมทางการเมือง เป็นต้น
- คนทำสื่อขาดหลักประกันความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

1.3.2 มาตรการคุ้มครองสวัสดิภาพ ความปลอดภัยในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน

- ควรยกระดับและให้ความสำคัญแก่บุคลากรที่ทำงานด้านสื่อ ให้มากกว่าที่เป็นอยู่ และองค์กรสื่อต้องดูแลคุณภาพชีวิต สวัสดิการของคณาจารย์สื่อ ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างทัดเทียมวิชาชีพที่มีเกียรติอื่นๆ
- สื่อได้รับการคุ้มครองในการใช้สิทธิ และเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญอย่างจริงจัง
- ควรคุ้มครองสื่อมวลชนให้ปราศจากการข่มขู่จากผู้มีอิทธิพล ทั้งจากภาครัฐ ตัวแทนรัฐ นักการเมือง และอิทธิพลท้องถิ่น เช่น การวางระเบิด ขู่ฆ่า เป็นต้น
- ควรมีอุปกรณ์สำหรับป้องกันภัยให้กับนักข่าว สำหรับการข่าวในพื้นที่เสี่ยง เช่น เสื้อเกราะ หมวก หรือชุดนิรภัย
- มีสวัสดิการในการทำงานในพื้นที่เสี่ยงภัย หรือประกันภัยต่างๆ คุ้มครอง ควรทำประกันภัยให้นักข่าวเป็นกรณีพิเศษ เช่น ให้ผลประโยชน์ในรูปแบบผู้ถือหุ้น ประกันชีวิต หรือประกันอุบัติเหตุ หรือมีเงินยังชีพตลอดชีวิต เป็นต้น
- ผู้สื่อข่าวควรฝึกฝนตนเองในการเข้าไปทำข่าวในสถานการณ์ฉุกเฉิน จัดอบรมในเรื่องของการป้องกันตัวจากเหตุรุนแรงต่างๆ ให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน
- องค์กรควรมีสวัสดิการและผลตอบแทนที่ดี
- ควรมีกฎหมายคุ้มครองการทำงาน
- มีการให้ทุนให้โทษในการทำงาน
- องค์กรสื่อทุกองค์กรสามารถจัดตั้งสหภาพแรงงานวิชาชีพสื่อได้
- องค์กรสื่อต้องเลิกเอาเปรียบนักวิชาชีพสื่อสารมวลชน
- มีรัฐธรรมนูญห้ามนักการเมืองเป็นเจ้าของสื่อ
- ควรมีหน่วยงานกลางที่มีอำนาจพิทักษ์คุ้มครองทรัพย์สิน และองค์กรข่าวที่ชัดเจนรัดกุม และหน่วยงานกลางที่ตั้งขึ้นนั้น ต้องมีอำนาจในการบังคับใช้มาตรการทางกฎหมาย เพื่อเป็นที่พึ่งพารองทุกข์ของสื่อมวลชน ให้ช่วยคุ้มครองสื่อที่ตกอยู่ในภาวะกดดันหรือเสี่ยงอันตราย
- มีการร่วมมือกันปฏิบัติงานกับสื่ออื่นๆ

สำหรับปัญหาในเรื่องของสวัสดิภาพ และความปลอดภัยในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนนั้น ผู้ให้ข้อมูลเห็นว่ามี 2 ประเด็นหลักๆ ประเด็นแรก คือ การทำงานของสื่อถูกคุกคามจากอำนาจของรัฐ และทุน นำไปสู่ ประการที่สอง คือ ความไม่ปลอดภัยในการปฏิบัติงาน ซึ่งก็จะนำไปสู่ความล้มเหลวในกระบวนการทำงานข่าวของสื่อมวลชน ตามสิทธิ ภาระหน้าที่ และเสรีภาพของสื่อมวลชนทั้งระบบ

เมื่อนำข้อเสนอแนะข้างต้นมาวิเคราะห์ สามารถสรุปแนวทางในการคุ้มครอง สวัสดิภาพ ความปลอดภัยในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชน 2 ระดับ คือ

ระดับแรกเป็นมาตรการ หรือนโยบาย เช่น (1) การให้ความสำคัญกับบุคลากรที่ทำงานสื่อ (2) มีสวัสดิการเป็นพิเศษให้กับผู้สื่อข่าวในพื้นที่เสี่ยงภัย (เช่น ประกันชีวิต ประกันอุบัติเหตุ เบี้ยยังชีพ กองทุน เป็นต้น) และระดับที่สองเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน (3) จัดฝึกอบรมการปฏิบัติงานในพื้นที่เสี่ยงภัย มีมาตรการคุ้มครองสื่อจากการคุกคามทางการเมือง (4) มีมาตรการห้ามนักการเมืองเป็นเจ้าของสื่อ (5) องค์กรสื่อทุกองค์กรสามารถจัดตั้งสหภาพแรงงานวิชาชีพสื่อได้

ระดับปฏิบัติการ เช่น (1) มีอุปกรณ์ป้องกันตัวสำหรับการปฏิบัติงานในพื้นที่เสี่ยงภัย (2) องค์กรสื่อต้องเลิกเอาเปรียบนักวิชาชีพสื่อสารมวลชน มีการให้ทุนให้โทษในการทำงาน มีกฎหมายคุ้มครองการทำงาน

1.4 จรรยาบรรณวิชาชีพ และจริยธรรมของสื่อมวลชน

สำหรับการนำเสนอทัศนะของนักวิชาการทางด้านนิเทศศาสตร์ฯ นั้นคณะผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับจรรยาบรรณวิชาชีพ และจริยธรรมของสื่อมวลชนออกเป็น 4 ประเด็น โดยอิงตามข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ได้แก่ (1.4.1) จรรยาบรรณวิชาชีพ และจริยธรรมของสื่อมวลชนที่มีต่อการนำเสนอเนื้อหาข่าวสาร (1.4.2) จรรยาบรรณวิชาชีพ และจริยธรรมของสื่อมวลชนที่มีต่อสังคมส่วนรวม (1.4.3) จรรยาบรรณวิชาชีพ และจริยธรรมของสื่อมวลชนที่มีต่อสิทธิส่วนบุคคล และ(1.4.4) การรณรงค์ปลูกฝังจรรยาบรรณวิชาชีพ และจริยธรรมแก่นักสื่อสารมวลชน

1.4.1 จรรยาบรรณวิชาชีพ และจริยธรรมของสื่อมวลชนที่มีต่อการนำเสนอเนื้อหาข่าวสาร

- นักสื่อสารมวลชนควรมีความรับผิดชอบในหน้าที่ ให้มากกว่าที่เป็นอยู่ความรับผิดชอบ คือ ตระหนักต่อเนื้อหาข่าวที่ได้มาว่าแหล่งข่าวใดที่น่าเชื่อถือ และควรลดการนั่งเทียนเขียนข่าว “จงปล่อยพื้นที่ว่าง ดีกว่าการนำเสนอประเด็นที่ผิดพลาดไปสู่สายตามวลชน”

- ควรมีการตั้งสภาจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อ เพื่อรวมตัวกันในการทำหน้าที่วิพากษ์วิจารณ์การทำหน้าที่ของสื่อมวลชน ตลอดจนการเซ็นเซอร์การนำเสนอเนื้อหาข่าวสารของสื่อ เพราะปัจจุบันนี้สื่อมวลชนไม่ได้ควบคุมกันเอง แต่ให้หน่วยงานจากภายนอกที่มีอำนาจมาตรวจสอบสื่อแทน จึงทำให้เกิดปัญหาในเรื่องของมุมมองและการทำหน้าที่ของสื่อ
- การนำเสนอข่าวไม่ควรอยู่ใต้อำนาจทุนหรือการเมือง รายงานข่าวด้วยข้อเท็จจริง รอบด้าน ปราศจากอคติ ตรงไปตรงมา
- ควรระวังการนำเสนอภาพข่าวที่ไม่เหมาะสม อุจาดตาหรือข่าวที่ประหลาดโลภก็จนเกินไป เช่น การนำเสนอข่าวเพศที่สามทางโทรทัศน์ก็มักจะออกแนวลามก แทนที่จะนำเสนอความสามารถในด้านอื่นๆ มากกว่า
- ไม่ควรนำเสนอข่าวที่ตอกย้ำความขัดแย้ง
- ควรใช้วิจารณญาณในการนำเสนอ เช่น การนำเสนอภาพข่าวที่มีความสยดสยองมาก หรือ ภาพทาราันท่วงออกเป็นต้น
- ไม่แสวงหาผลประโยชน์ทางการค้าปะปนกับเนื้อหาข่าวสารที่รายงาน
- การนำเสนอข่าวสาร ควรคำนึงถึงผลกระทบที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการนำเสนอข่าวสาร เพื่อไม่ให้เกิดความเสื่อมเสีย ทั้งในระยะสั้นและในระยะยาว

1.4.2 จรรยาบรรณวิชาชีพ และจริยธรรมของสื่อมวลชนที่มีต่อสังคมและส่วนรวม

- การรายงานข่าวควรคำนึงถึงผลกระทบต่อส่วนรวม มิใช่คำนึงถึงผลประโยชน์เชิงพาณิชย์เท่านั้น
- ควรเป็นไปตามระบบสากล แต่ต้องปรับบางส่วนเพื่อให้เข้ากับวัฒนธรรมและประเพณีไทย
- พึงทักษ์ผลประโยชน์ส่วนรวม
- จะต้องใช้เสรีภาพที่ได้มาอย่างมีจริยธรรม จรรยาบรรณ และความรับผิดชอบต่อสังคม
- ควรตอกย้ำแนวคิดการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตนให้แก่ผู้ทำงานสื่อ
- ให้ยึดผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน
- มุ่งสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณธรรม

1.4.3 จรรยาบรรณวิชาชีพ และจริยธรรมของสื่อมวลชนที่มีต่อสิทธิส่วนบุคคลและความเป็นมนุษย์

- ควรเน้นด้านคุณธรรม จริยธรรมของความเป็นผู้นำเสนอ และคุณธรรมพื้นฐานของความเป็นมนุษย์

- การนำเสนอข่าวต้องไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล และควรนำเสนอข่าวแบบเคารพสิทธิของผู้อื่น เช่น ไม่เผยแพร่รูปภาพ บทความที่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น
- ควรปฏิบัติต่อผู้อื่นดังประสงค์ให้ผู้อื่นปฏิบัติต่อเรา
- สื่อมวลชนควรเคารพในสิทธิความเป็นมนุษย์ให้มากกว่าที่เป็นอยู่ มีจรรยาบรรณมากขึ้น ไม่ใช่ทำงานเพื่อให้ได้งาน แต่ไม่เน้นที่คุณธรรมและจริยธรรม หรือไม่เคารพความเป็นส่วนบุคคล และละเมิดบุคคลที่ถูกพาดพิง

1.4.4 การรณรงค์ปลูกฝังจรรยาบรรณวิชาชีพ และจริยธรรมแก่นักสื่อสารมวลชน

- ควรมีโรงเรียนอบรมการทำงานของคนทำสื่อและมีประกาศนียบัตรมอบให้ หากผ่านการอบรม
- สถาบันการศึกษาควรมีส่วนสำคัญในการปลูกฝังจรรยาบรรณวิชาชีพแก่คนทำสื่ออย่างเข้มข้น
- สร้างค่านิยม “เกียรติภูมิของคนทำข่าว” เพื่อลดปริมาณการลอกเลียนข่าว ข่าวเสียม ข่าวไม่มีมูล
- จัดอบรมเชิงวิชาชีพ อย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง
- จัดสำนัก มีความเป็นกลาง มีหลักจิตวิทยาในการนำเสนอข่าวสาร
- ยึดมั่นในกรอบวิชาชีพอย่างเคร่งครัด
- สถาบันการศึกษาที่มีการเรียนการสอนด้านสื่อสารมวลชน ควรเน้นย้ำเรื่องจรรยาบรรณทางวิชาชีพและจริยธรรมสื่อให้มาก โดยอาจประสานงานหรือสอนร่วมกับองค์กรวิชาชีพที่มีประสบการณ์โดยตรง ในการทำงานภาคสนาม เพื่อให้เห็นภาพการทำงานสื่อ โดยอาศัยหลักจริยธรรมและจรรยาบรรณ ในบริบทการทำงานต่างๆ
- จัดกิจกรรมรณรงค์ให้สื่อมวลชนตระหนักในจรรยาบรรณและจริยธรรมให้มากขึ้น เช่น การจัดโครงการมอบรางวัลยกย่องผู้มีจริยธรรมสื่อดีเด่นอย่างต่อเนื่อง และนำเสนอข่าวโครงการเหล่านี้ให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง

1.5 การกำกับดูแล และการตรวจสอบสื่อมวลชน

กลุ่มนักวิชาการฯ ให้ทัศนะว่า ปัจจุบันปัญหาการกำกับดูแล และการตรวจสอบการทำงานของสื่อมวลชนนั้น อยู่ภายใต้การขาดองค์กฤษฎะอย่างแท้จริงมาทำหน้าที่กำกับดูแล หรือการทำงานขององค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลการทำงานของสื่อ เช่น สภาการหนังสือพิมพ์ สมาคมวิชาชีพนักข่าว กสทช. เป็นต้น แต่องค์กรเหล่านี้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างที่ควรจะเป็น เพราะมีเรื่องของอำนาจการเมือง ผลประโยชน์ของกลุ่มทุน เข้ามาเกี่ยวข้องเป็นเครือข่ายโยงกันหมด ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ ได้สร้างความเสื่อมเสียในการปฏิบัติหน้าที่ และเกียรติภูมิของวงการสื่อสารมวลชนไทยอย่างยิ่ง

ดังนั้น ในส่วนนี้จึงเป็นการนำเสนอผลการวิจัยความคิดเห็นของนักวิชาการฯ ที่มีต่อการปฏิรูปการกำกับดูแล และการตรวจสอบสื่อมวลชน โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 5 ประเด็นตามข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ได้แก่ (1.5.1) ประเด็นและแนวทางในการกำกับดูแล และการตรวจสอบสื่อมวลชน (1.5.2) การกำกับดูแล และการตรวจสอบสื่อมวลชน โดยเน้นการควบคุมกันเองภายในสมาคมสื่อมวลชน (1.5.3) การกำกับดูแล และการตรวจสอบสื่อมวลชน โดยองค์กรอิสระ (1.5.4) การกำกับดูแล และการตรวจสอบสื่อมวลชน โดยภาคประชาชน และ (1.5.5) การกำกับดูแล และการตรวจสอบสื่อมวลชน โดยภาครัฐ

1.5.1 ประเด็น และแนวทางในการกำกับดูแล และการตรวจสอบสื่อมวลชน

- ควรควบคุมการแต่งกายของพิธีกรหญิงให้เหมาะสม
- ควรมีมาตรการกำกับดูแล SMS ทางโทรศัพท์และโฆษณาแฝง
- พิธีกรรายการวิทยุที่ชอบด่าคนที่โทรเข้ามาร่วมรายการไม่ควรทำ
- ควรทำแบบสอบถามของคนในสังคม ในการกำหนดแนวทางการตรวจสอบสื่อ
- ควรมีระบบภาษีและกองทุนเพื่อสนับสนุนสื่อ
- ควรมีการจัดเรตติ้งสำหรับสื่อสิ่งพิมพ์
- สื่อควรมีระบบตรวจสอบข้อมูลก่อนที่จะเผยแพร่สู่สาธารณชน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง
- มีบทลงโทษที่รุนแรง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำของสื่อที่อาจก่อให้เกิดผลเสียต่อบุคคลและสังคมเกิดขึ้นซ้ำอีก
- ผู้ทำงานสื่อต้องถูกตรวจสอบได้ ทั้งในเรื่องส่วนตัว และเรื่องการเงิน
- ให้ความรู้กับเยาวชนเกี่ยวกับการตรวจสอบสื่อ และการหาข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ก่อนเชื่อสิ่งที่สื่อนำเสนอ
- ควรมีการตรวจสอบข่าวสาร ก่อนเผยแพร่
- ปรับปรุง พรบ.หนังสือพิมพ์ ใหม่

1.5.2 การกำกับดูแล และการตรวจสอบสื่อมวลชน โดยการควบคุมกันเอง

- ควรมีความเข้มงวดในการตรวจสอบกันเอง จากภายในวิชาชีพสื่อและจากหน่วยงานภายนอก และควรมีการประกันคุณภาพอย่างเข้มข้น ต้องผ่านการตรวจสอบคุณภาพอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน
- การตรวจสอบภายในสื่อ สื่อต้องรับผิดชอบต่อสังคม รู้ว่าอะไรควรทำหรือไม่ควรทำ ดีหรือไม่ดีต่อสังคม

- สื่อควรทำการตรวจสอบกันเอง ควรร่างหลักการในการตรวจสอบสื่อ เช่น เนื้อหา ภาษาที่ใช้ ภาพ เสียง ฯลฯ ก่อนเผยแพร่ให้ชัดเจน
- สมาคม หรือสมาพันธ์วิชาชีพมาควบคุมการทำงานของสื่อ
- องค์การกำกับดูแลวิชาชีพ สามารถที่จะควบคุมกันเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถตักเตือนลงโทษกรณีที่เกิดขึ้นได้จริง โดยที่รัฐไม่ต้องเข้ามาแทรกแซง
- ควรส่งเสริมให้เกิดองค์กรสื่อมวลชนท้องถิ่น และมีกองทุนที่สนับสนุนความเข้มแข็งให้มีบทบาทในการกำกับและตรวจสอบกันเอง
- ควรควบคุมการทำหน้าที่ของตนเองในการเผยแพร่ข่าวสาร และความเป็นกลางในการทำหน้าที่

1.5.3 การกำกับดูแล และการตรวจสอบสื่อมวลชน โดยองค์กรอิสระ

- จัดตั้งองค์กรอิสระ คณะกรรมการ หรือบุคคลภายนอก ในการทำหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้องในการทำงานของสื่อ
- ควรกำกับดูแลสื่อมวลชน โดยหน่วยงานอิสระที่ไม่ขึ้นกับหน่วยงานใด ทั้งภาครัฐและเอกชน
- ตรวจสอบจากภายนอกสื่อ มีองค์กรอิสระตรวจสอบ
- สมาคมควรมีมาตรการที่เข้มงวดไว้สำหรับจัดการกับสื่อที่ทำงานไม่เหมาะสม ขัดต่อหลักจริยธรรม จรรยาบรรณ
- มีคณะกรรมการดำเนินงานที่เข้มแข็งเป็นที่เชื่อถือยอมรับ มีความเป็นกลาง สามารถทำงานได้อย่างอิสระ และมีคณะกรรมการดำเนินการที่ชัดเจน
- ควรส่งเสริมให้เกิดองค์กรคุ้มครองผู้บริโภคข่าวสารในทุกภาค
- ควรมีหน่วยงานอิสระ ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการกำกับดูแลและตรวจสอบสื่อ ซึ่งองค์ประกอบควรมีทั้งภาครัฐร่วมกับนักวิชาการ และนักวิชาชีพด้านการสื่อสารมวลชน เพื่อช่วยกันตรวจสอบ ดูแลและกำกับเนื้อหาที่จะนำเสนอผ่านสื่อ
- ควรมีองค์กรอิสระ ในการทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนจากการนำเสนอเนื้อหาของสื่อ โดยใช้กระบวนการทางกฎหมายเป็นข้อบังคับ

1.5.4 การกำกับดูแล และการตรวจสอบสื่อมวลชน โดยภาคประชาชน

- การตรวจสอบสื่อที่ดีที่สุด คือ ประชาชนต้องรวมตัวกันจัดตั้งองค์กรทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับสื่อ เพื่อเฝ้าระวังและทำหน้าที่แจ้งเตือนไปยังหน่วยงานของรัฐที่ต้องดูแลหรือเกี่ยวข้องอีกต่อหนึ่ง
- ควรมีกรรมการภาคประชาชนที่คัดเลือกมาจากสาขาอาชีพต่างๆ มากำกับดูแล และตรวจสอบการปฏิบัติงานของสื่อ โดยมีกฎหมายรองรับอย่างเป็นรูปธรรม

- เปิดโอกาสให้นักวิชาการ และภาคประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลและตรวจสอบสื่อให้มากขึ้น มากกว่าให้สื่อตรวจสอบกันเอง เพราะหากสื่อตรวจสอบกันเองฝ่ายเดียวก็จะเข้าทำนอง “เสียยอมไม่กินเนื้อเสือ” กล่าวคือ สื่อก็จะไม่ลงโทษผู้ที่เป็สื่อด้วยกันเองอย่างเด็ดขาดและจริงจัง
- ประชาสัมพันธ์/รณรงค์ และหาช่องทางให้ประชาชนร้องเรียน ร้องทุกข์พฤติกรรมของสื่อได้ง่ายขึ้น จัดพื้นที่สำหรับวิจารณ์สื่อที่ชัดเจน เข้าถึงง่าย ทำงานได้จริง

1.5.5 การกำกับดูแล และการตรวจสอบสื่อมวลชน โดยภาครัฐ

- กำกับดูแลและตรวจสอบสื่อโดยตรงจากหน่วยงานของภาครัฐ

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาทัศนะของกลุ่มนักวิชาการฯ ที่มีต่อการปฏิรูปสื่อชุมชน

สื่อชุมชนเป็นผลมาจากการพัฒนาการทางด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร และรัฐธรรมนูญปี 2540 มาตรา 40 ที่มีสาระสำคัญโดยสรุปว่า “คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคม เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติ เพื่อประโยชน์สาธารณะ จะต้องมีการจัดสรรใหม่ให้เกิดความเป็นธรรม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด และจะต้องมีองค์กฤษฎีที่ไม่ใช่รัฐเข้ามาจัดการคลื่นความถี่ และกำกับดูแลการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชนในระดับชาติ และระดับท้องถิ่น ทั้งในด้านการศึกษา วัฒนธรรม ความมั่นคงของรัฐ และประโยชน์สาธารณะอื่น รวมทั้งการแข่งขันโดยเสรีและเป็นธรรม”

องค์กฤษฎีที่ไม่ใช่รัฐดังที่กล่าวมานี้ คือ กสช. และ กทช. ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการกำกับดูแลวิทยุชุมชน แต่ทั้งสองหน่วยงานนี้ยังไม่เกิดขึ้น ช่องว่างดังกล่าวนี้ส่งผลให้เกิดสื่อชุมชนขึ้นมากมายตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมา ซึ่งนำไปสู่ปัญหาต่างๆ ตามมา เช่น การบริหารจัดการ การแทรกแซง การใช้สื่อชุมชนในลักษณะที่บิดเบือนไปจากเจตนารมณ์เดิมของมาตรา 40 แห่งรัฐธรรมนูญปี 2540

ดังนั้น การศึกษาปัญหาพร้อมทั้งรวบรวมข้อเสนอแนะในทัศนะของกลุ่มนักวิชาการฯ ใน 5 ประเด็นได้แก่ (1) บทบาท ภาระ หน้าที่ เสรีภาพและความรับผิดชอบของสื่อ (2) กระบวนการ ขั้นตอนการทำงานด้านการข่าว (3) ความคุ้มครอง สวัสดิภาพ ความปลอดภัยในการปฏิบัติงานของสื่อ (4) จรรยาบรรณวิชาชีพของสื่อ และ (5) การกำกับดูแลและการตรวจสอบสื่อ เพื่อสร้างแนวทางในการพัฒนาสื่อเพื่อชุมชนให้เป็นที่ยอมรับ และเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ จึงเป็นสิ่งที่เร่งด่วนและจำเป็นอย่างยิ่ง

สำหรับงานวิจัยนี้สื่อชุมชน หมายถึง สื่อที่ใช้เพื่อประโยชน์ของชุมชน โดยชุมชนนั้นเป็นเจ้าของ ได้แก่ วิทยุชุมชน เคเบิลทีวี ทีวีดาวเทียม โดยนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 5 ประเด็น ดังนี้

2.1 บทบาท ภาระหน้าที่ เสรีภาพ และความรับผิดชอบของสื่อชุมชน

“โดยชุมชน เพื่อชุมชน ของชุมชน” สำหรับประโยคนี้ ในทางทฤษฎีนั้นได้สะท้อนให้เห็นถึง บทบาทหน้าที่ที่ควรจะเป็นของสื่อชุมชนได้เป็นอย่างดี แต่ในทางปฏิบัติ สื่อชุมชนส่วนใหญ่กลับกลายเป็น ขั้วตรงกันข้ามกับประโยคข้างต้นอย่างสิ้นเชิง

การนำเสนอการวิจัยในส่วนของบทบาทหน้าที่ของสื่อชุมชนนี้ คณะผู้วิจัยจะสรุป จัดกลุ่มความคิดเห็น และทัศนะของกลุ่มนักวิชาการฯ ตามข้อมูลที่ได้ โดยเริ่มจากสภาพปัญหา ตามด้วยแนวทางแก้ไข ปัญหาบทบาท ภาระหน้าที่ เสรีภาพ และความรับผิดชอบของสื่อชุมชน

สภาพปัญหา

กลุ่มนักวิชาการฯ ให้ทัศนะตรงกันว่าการทำงานหน้าที่ และบทบาทของสื่อชุมชนในปัจจุบันนั้น ไม่สามารถใช้เสรีภาพไปปฏิบัติ หรือตอบสนองการทำงานที่ตามปรัชญาของสื่อชุมชน “โดยชุมชน เพื่อชุมชน ของชุมชน” อย่างแท้จริง สาเหตุปัญหาของสื่อชุมชนในปัจจุบัน สามารถสรุปเป็น 2 ประเด็น กล่าวคือ

(1) ปัญหาเรื่องการบริหารจัดการ กล่าวคือ ในช่วงแรกของการเกิดขึ้นของสื่อชุมชนนั้น ไม่มีการบริหารจัดการในเชิงนโยบายที่ดี เช่น ไม่มีระเบียบขั้นตอนว่าจะให้เกิดขึ้นแบบไหน อย่างไร คนที่มีความรู้ก็ไม่มีอำนาจในการจัดการ ส่วนคนที่มีอำนาจจัดการก็ไม่มีความรู้ รวมไปถึงไม่มีการติดตามการทำงานอย่างต่อเนื่อง สิ่งต่างๆ เหล่านี้ จึงนำไปสู่ปัญหาเรื่องการแทรกแซงสื่อตามมาอีกคำรบหนึ่ง

ผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งกล่าวว่า “รากเหง้าของปัญหาที่เกิดขึ้นนี้มาจากไม่มีนโยบายการบริหารจัดการที่ดี ชัดเจนในการเกิดขึ้นของวิทยุชุมชนว่าจะให้เกิดขึ้นมาเป็นแบบไหน คนที่มีอำนาจในการกำหนดนโยบาย คือ ภาครัฐก็ไม่มีความรู้ในเชิงลึก ส่วนคนที่มีความรู้ในเชิงลึกก็กลับไม่มีอำนาจในการกำหนดนโยบาย อีกทั้งยังไม่มีการทำงานติดตามอย่างต่อเนื่อง วิทยุชุมชนจึงเกิดขึ้นมาแบบที่ไม่ได้สนองปรัชญาของวิทยุชุมชนอย่างแท้จริง อาศัยแต่ชื่อวิทยุชุมชนแต่เนื้อหายังไม่ใช่เพื่อชุมชน”

ผู้ให้ข้อมูลอีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “ขาดการจัดสรรคลื่นความถี่ที่ชัดเจนปล่อยคลื่นแทรกสถานีหลัก ส่วนใหญ่จัดรายการวิทยุชุมชนที่ไม่ใช่ท้องถิ่นที่แท้จริง มีโฆษณามากมาย ค่าคนอื่นแล้วมาขอเงินสนับสนุนเข้าบัญชีธนาคาร”

(2) กลุ่มนักวิชาการฯ ให้ทัศนะเพิ่มเติมว่าปัญหาเรื่องการแทรกแซงสื่อชุมชนเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่สำคัญ กล่าวคือ ปัจจุบันสื่อชุมชนส่วนใหญ่ ไม่ได้ถูกนำไปใช้ประโยชน์เพื่อชุมชนอย่างแท้จริง โดยเฉพาะในเรื่องของเนื้อหาส่วนใหญ่ไม่ใช่เพื่อชุมชน แต่เป็นไปเพื่อประโยชน์ของคนบางกลุ่ม เช่น กลุ่มการเมือง กลุ่มนายทุน เป็นต้น หรือการแทรกแซงในอีกรูปแบบหนึ่งจากทางรัฐบาล กล่าวคือ รัฐบาลใช้อำนาจในการไปปิดวิทยุชุมชนที่แสดงความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากรัฐบาล เช่น การปิดช่องพีทีวีของกลุ่มคนเสื้อแดง เป็นต้น

ผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งกล่าวว่า วิทยุชุมชนตามปรัชญาอย่างแท้จริงนั้นต้องเริ่มจากวิทยุชุมชนที่เป็น “ของชุมชน” นั้นกรรมการต้องเป็นคนที่ชุมชนคัดเลือกขึ้นมาจริงๆ ไม่ใช่เป็นตัวแทนของพรรคการเมือง ห้วคณะน ภาครัฐ เข้าไปจัดเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางการเมือง หรือธุรกิจ เช่น วิทยุของเสื้อเหลือง เสื้อแดง เป็นต้น”

ผู้ให้ข้อมูลอีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “ไม่รู้ว่ารัฐบาลมีแนวคิดที่จะปฏิรูปสื่อดาวเทียม เคเบิลทีวีหรือไม่ แต่เท่าที่ได้รับรู้ข่าวสารในประเด็นนี้ เห็นว่าแนวทางที่รัฐบาลกระทำอยู่กับสื่อเคเบิลทีวี ดาวเทียม ไม่ได้ส่งผลดีต่อการพัฒนาประชาธิปไตยในสังคมไทย ดังจะเห็นได้จากการปิดทีวีของกลุ่มคนเสื้อแดง (พีทีวี) โดยกล่าวอ้างว่าเป็นการกระทำไปเพื่อประโยชน์ของบ้านเมือง เพราะทีวีช่องดังกล่าวบิดเบือนข้อมูลข่าวสาร แต่รัฐบาลกลับไม่ปิดสื่อเอสทีวี ทั้งที่มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องไม่แตกต่างกัน กล่าวคือมีการบิดเบือนข่าวสารเช่นเดียวกัน การกระทำเช่นนี้ถือว่าไม่เป็นการปฏิรูปสื่อ มีหน้าซ้ำยังเป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดความไม่พอใจ อันมาจากการปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมกัน”

แนวทางแก้ไขปัญหา

จากวิกฤติการณ์ทางด้านบทบาท ภาระหน้าที่ เสรีภาพ และความรับผิดชอบของสื่อชุมชนนั้น กลุ่มนักวิชาการฯ ได้แสดงทัศนะที่จะสามารถใช้เป็นแนวทางในการออกจากการฉกฉวยการฉกฉวยดังกล่าว ดังนี้

- สื่อชุมชน ควรใช้สิทธิและเสรีภาพบนความรับผิดชอบต่อชุมชนและสังคม เช่น นำเสนอข่าวสารในชุมชนหรือในพื้นที่
- สื่อชุมชนต้องมีเสรีภาพตามกฎหมายบัญญัติ และมีความรับผิดชอบต่อชุมชน เช่น การออกอากาศรายการด้านการเกษตร สังคม และวัฒนธรรม ศิลปะ ความบันเทิงสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยว และรายการตามความต้องการของชุมชนนั้นๆ

- สื่อชุมชนควรเป็นสื่อเพื่อชุมชน โดยแสดงบทบาทหน้าที่ต่อชุมชนอย่างชัดเจน มากกว่าเป็นสื่อในเชิงธุรกิจ เช่น พยายามสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม ให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในสื่อชุมชน ตลอดจนทำหน้าที่สืบต่อวัฒนธรรมของชุมชนดั้งเดิมอันดีงามของท้องถิ่น หรือชุมชนให้มากขึ้น มากกว่าการนำเสนอภาพ เนื้อหาความบันเทิงตามสมัยนิยม เช่น เกาหลี เป็นต้น
- มีกรอบในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน เช่น วิทยุชุมชนต้องเน้นประโยชน์ต่อชุมชน หรือปฏิบัติตามแนวทางที่รัฐกำหนดอย่างเคร่งครัด และมีความรับผิดชอบต่อสังคม

2.2 กระบวนการ ขั้นตอน การทำงานด้านข่าว เนื้อหาข่าวของสื่อชุมชน

สำหรับการนำเสนอทัศนะของกลุ่มนักวิชาการฯ ในส่วนของกระบวนการทำงานด้านข่าว และเนื้อหาข่าวนั้น คณะผู้วิจัยแบ่งประเด็นในการนำเสนอออกเป็น 2 ประเด็น คือ สภาพปัญหา ตามด้วยแนวทางการแก้ไขปัญหาเรื่องกระบวนการ ขั้นตอน การทำงานด้านข่าวเนื้อหาข่าวของสื่อชุมชน ดังนี้

สภาพปัญหา

สำหรับในส่วนนี้ จะแบ่งการนำเสนอทัศนะของกลุ่มนักวิชาการฯ โดยแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยตามข้อมูลที่ได้เป็น 2 ส่วน ดังนี้

(i) ปัญหาทางด้านกระบวนการ ขั้นตอน และการทำงานด้านข่าวของสื่อชุมชน สามารถสรุปจากทัศนะของกลุ่มนักวิชาการฯ ดังนี้

- สื่อชุมชนถูกผู้มีอำนาจทางการเมือง ใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองในการนำเสนอเนื้อหาที่ยั่วยุสร้างความเกลียดชัง และความแตกแยกให้แก่คนในสังคม ไม่มีความเป็นกลาง
- กระบวนการ ขั้นตอน การทำงานด้านข่าวของสื่อชุมชนมีการแข่งขันสูงมาก และมีความดุเดือดเข้มข้นขึ้น

(ii) ปัญหาทางด้านการนำเสนอเนื้อหาของสื่อชุมชน สามารถสรุปจากทัศนะของกลุ่มนักวิชาการฯ ดังต่อไปนี้

- การนำเสนอเนื้อหาของสื่อชุมชนนั้น ยังไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าข่าวสารหรือเนื้อหาที่นำเสนอผ่านวิทยุชุมชนยังประโยชน์ให้แก่ชุมชนได้แท้จริงหรือไม่
- การนำเสนอข่าวสารในบางแง่มุมอิงกับทัศนคติส่วนตัว ครอบงำความคิดเห็นของประชาชน

- การนำเสนอเนื้อหาในสื่อชุมชน ส่วนใหญ่ไม่เน้นข่าวสารในชุมชน ถ้ารายการมีสารประโยชน์ดี แม้มีโฆษณาบ้างก็ไม่เป็นไร แต่ส่วนใหญ่ไม่รู้พูดอะไรก็มี บางทีก็พูดถึงข่าวประจำวันแข่งกับสถานีหลักอาศัยอ่านข่าวในหนังสือพิมพ์ / นิตยสาร
- การนำเสนอเนื้อหาของสื่อชุมชนยังขาดความรับผิดชอบและจรรยาบรรณ เช่น เคเบิลทีวีบางช่องมีโฆษณาแฝง เอาเปรียบผู้บริโภค

แนวทางแก้ไขปัญหา

จากวิกฤติการณ์ทางด้านกระบวนการ ขั้นตอน การทำงานด้านข่าวเนื้อหาข่าวของสื่อชุมชนนั้น กลุ่มนักวิชาการทางฯ ได้แสดงทัศนะที่จะสามารถใช้เป็นแนวทางในการก้าวออกจากสถานการณ์วิกฤติดังกล่าว โดยแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยตามข้อมูลที่ได้เป็น 2 ส่วน ดังนี้

(1) ข้อเสนอสำหรับการแก้ไขปัญหกระบวนการ ขั้นตอนและการทำงานด้านข่าวของสื่อชุมชน สามารถสรุปจากความคิดเห็นของกลุ่มนักวิชาการฯ ดังนี้

- กระบวนการขั้นตอนต้องมีการคัดเลือกคณะกรรมการชุมชน ดำเนินการ บริหารรายการโดยยึดกลุ่มเป้าหมาย (ชุมชน) เป็นสำคัญ
- ควรมีการคัดสรร กลั่นกรองบุคลากรที่เป็นคนท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ มีคุณธรรมจริยธรรม และมีความเป็นกลางทางการเมืองให้มากกว่าที่เป็นอยู่ และในกระบวนการทำงานด้านข่าวสาร เนื้อหาของสื่อเพื่อชุมชนนั้น คนในชุมชนควรมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน เริ่มตั้งแต่ชุมชนเป็นผู้ร่วมกันหาข้อมูลข่าวสารในชุมชน และพิจารณาเผยแพร่ทางสื่อในชุมชน เช่น วิทยุ เป็นต้น โดยคนในชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ
- ผู้ทำสื่อชุมชนต้องมีความเป็นมืออาชีพ เข้าใจนโยบาย มีความรู้ทางด้านนิเทศศาสตร์ รวมไปถึงควรฝึกอบรมผู้จัดรายการ โดยให้ความสำคัญของข่าวในชุมชนเท่ากับข่าวจากส่วนกลางชัดเจน ทั้งในแง่ของเวลาออกอากาศ
- ควรมีทีมงานที่มีความรู้ความสามารถด้านการสื่อสารมวลชนร่วมอยู่ด้วย และควรมีทีมงานที่เป็นคนท้องถิ่นด้วยเช่นกัน การทำงานจะได้มีความใกล้ชิดกับคนในชุมชน ในขณะเดียวกันก็เป็นไปตามหลักการทำงานแบบมืออาชีพของสื่อมวลชน

(2) ข้อเสนอสำหรับการแก้ไขปัญหาด้านการนำเสนอเนื้อหาของสื่อชุมชน สามารถสรุปจากความคิดเห็นของกลุ่มนักวิชาการฯ ดังนี้

- การนำเสนอเนื้อหา ข่าวสารของสื่อชุมชนต้องตอบโจทย์ (โดยชุมชน ของชุมชน และเพื่อชุมชน) และเป็นประโยชน์สำหรับคนในชุมชน ตลอดจนเป็นกระบอกเสียงให้กับชุมชน เพื่อให้ปัญหาของชุมชนได้รับการแก้ไข เช่น การทำมาหากินของชุมชน เป็นต้น

นอกจากนี้ เนื้อหาข่าวนอกจากจะเป็นเนื้อหาที่จำเป็นทั่วไปแล้ว ต้องเน้นข่าวท้องถิ่นบริการชาวบ้านด้วย ไม่ใช่เน้นข่าวประชาสัมพันธ์รัฐบาล

- ไม่ควรนำเสนอข่าวเกินขอบเขตที่ควรนำเสนอ และควรนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่เป็นธรรมกับทุกฝ่าย ทันสมัย รวดเร็ว ตลอดจนควรแยกประเภทของรายการให้ชัดเจนโดยเฉพาะวิทยุชุมชนว่าเป็นรายการประเภทใด คนฟังจะได้ไม่สับสน
- ควรมีการพิจารณาบททวนด้านกฎหมาย โดยเฉพาะในกรณีกล่าวพาดพิงบุคคลอื่นๆ หรือการปลุกระดมต่างๆ ถ้ากฎหมายเข้มแข็งเป็นที่พึ่งได้ การเสนอข่าวสารที่สร้างความเดือดร้อนต่อสังคมจะมีจำนวนลดลง
- การนำเสนอเนื้อหาข่าว ควรนำเสนอข่าวที่ยกระดับสติปัญญาของประชาชนได้ มากกว่าเป็นสื่อที่กระตุ้นให้ประชาชนลุกฮือทำผิดกฎหมาย และควรเน้นรายการด้านสาระเป็นหลัก บันเทิงเป็นรอง
- การนำเสนอเนื้อหาข่าวมีคุณค่าความเป็นข่าวไม่ครบ 5W1H และไม่มีความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ จึงควรมีการกลั่นกรอง และฝึกอบรมเพิ่มเติมแก่ผู้สื่อข่าวที่เกี่ยวข้องให้มากขึ้น และสม่ำเสมอ

2.3 ความคุ้มครอง สวัสดิภาพ ความปลอดภัยในการปฏิบัติงานของสื่อชุมชน

ปัจจุบันเป็นที่ทราบกันดีว่าสื่อชุมชนนั้นถูกคุกคามในหลายรูปแบบ จากการเมืองในระดับประเทศ และในระดับท้องถิ่น ตลอดจนกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวนี้เป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามปรัชญาของสื่อชุมชน

จากเหตุผลดังกล่าวสื่อชุมชน ตลอดจนบุคลากรที่ทำงานด้านสื่อเพื่อชุมชน จึงสมควรจะได้รับความคุ้มครองสวัสดิภาพ ความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน และยิ่งหากสื่อเพื่อชุมชนและบุคลากรที่ทำงานด้านสื่อเพื่อชุมชนนั้น ยึดมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ตามหลักปรัชญาของสื่อเพื่อชุมชนก็ยิ่งสมควรที่จะได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพ ความปลอดภัยในการปฏิบัติงานของสื่อเพื่อชุมชนเป็นอย่างยิ่ง เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานต่อไป

ดังที่ ผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งกล่าวว่า “ถ้าเป็นรายการที่จัดทำเพื่อประชาชนส่วนรวมของชุมชน เพื่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์อย่างแท้จริงควรคุ้มครอง ส่วนใหญ่เน้นการค้าหรือเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง”

สำหรับการคุ้มครอง สวัสดิภาพ ความปลอดภัยในการปฏิบัติงานของสื่อชุมชน กลุ่มนักวิชาการฯ ส่วนใหญ่ แสดงทัศนะว่าในการปฏิบัติงานของบุคลากรของสื่อชุมชนนั้น ควรได้รับความคุ้มครอง

เช่นเดียวกันกับสื่อมวลชน² โดยแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับมาตรการ หรือนโยบาย และในระดับการปฏิบัติงาน

ในระดับมาตรการ หรือนโยบายนั้นกลุ่มนักวิชาการฯ เสนอว่า ควรมีการจัดตั้งกองทุนหรือเงินชดเชยในรูปแบบต่างๆ สำหรับการทำข่าวในพื้นที่เสี่ยงภัย เช่น กฎหมายคุ้มครองคนทำสื่อเพื่อชุมชนโดยตรง ประกันชีวิต ประกันอุบัติเหตุ เป็นต้น ตลอดจนควรมีการจัดตั้งสถาบันหลัก หรือองค์กรรับผิดชอบร่างกฎหมายขึ้นเฉพาะเพื่อดูแลความปลอดภัย คุ้มครองสื่อเพื่อชุมชนที่น่าเสนอข้อเท็จจริงอย่างจริงจัง ทั้งนี้เพื่อให้ถูกครอบงำโดยนักการเมืองท้องถิ่นในรูปแบบต่างๆ

นอกจากนี้การรณรงค์ให้ประชาชนในชุมชนเป็นหูเป็นตา และเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการพิทักษ์สื่อ “เพราะสื่อเป็นของชุมชน ชุมชนต้องดูแลสื่อ” ก็เป็นอีกมาตรการหนึ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่ง

สำหรับในระดับปฏิบัติการ กลุ่มนักวิชาการทางด้านนิเทศศาสตร์ฯ เสนอว่า ควรมีอุปกรณ์ป้องกันตัวในการทำข่าว เช่น หมวกนิรภัย เสื้อเกราะ เป็นต้น ตลอดจนมีการจัดอบรมในการป้องกันตัวจากเหตุรุนแรงต่างๆ ให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน

2.4 จรรยาบรรณวิชาชีพ และจริยธรรมของสื่อชุมชน

สำหรับการนำเสนอความคิดเห็นของนักวิชาการฯ ต่อประเด็น จรรยาบรรณวิชาชีพ และจริยธรรมของสื่อชุมชนนั้น คณะผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 2 ประเด็นตามข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมดังนี้ คือ ประเด็นแรก ปัญหาทางด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ และจริยธรรมของสื่อชุมชน และประเด็นที่ 2 แนวทางในการแก้ไขปัญหาทางด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ และจริยธรรมของสื่อชุมชน

สภาพปัญหา

- การนำเสนอข้อมูลของสื่อชุมชน (เช่น วิทยุชุมชน) อย่างขาดจรรยาบรรณ มีการนำเสนอสิ่งที่ไม่ใช่ข้อเท็จจริง ทำให้เกิดความสับสน ยั่วแหย่ให้เกิดความแตกแยกและความเกลียดชัง
- สื่อชุมชน เช่น วิทยุชุมชน นั้นเป็นสื่อที่เกิดขึ้นมาเพราะเทคโนโลยีมีลักษณะแยกย่อย จึงมีปัญหारेื่องความรับผิดชอบ เพราะถูกสอนเรื่องความเป็นมืออาชีพ/จรรยาบรรณน้อยกว่าสื่อกระแสหลัก อยากเสนออะไรก็เสนอและสื่อพวกนี้ตอบสนองเฉพาะกลุ่ม ไม่ใช่เพื่อมวลชนทั่วไป เช่น เอเอสทีวี หรือพีทีวี เป็นต้น

แนวทางแก้ไขปัญหา

²

โปรดดูในหัวข้อ ความคุ้มครอง สวัสดิภาพ ความปลอดภัยในการปฏิบัติงานของสื่อมวลชนประกอบ

- เนื่องจากวิทยุชุมชนไม่ใช่วิชาชีพ ดังนั้นการดำเนินงานต่างๆ จึงควรอยู่บนพื้นฐานที่คำนึงถึงประโยชน์ของชุมชนเป็นหลัก
- เน้นในด้านคุณธรรมจริยธรรมของความเป็นผู้นำเสนอ และคุณธรรมพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ ตลอดจนการเคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น ไม่ทำให้อื่นเสื่อมเสีย
- ควรณรงค์ให้แต่ละพื้นที่ (ชุมชน) นำเสนอมาตรฐานทางจริยธรรมร่วมกันในพื้นที่เพื่อให้เกิดความเป็นเจ้าของ โดยมีกลุ่มนักวิชาการเป็นพี่เลี้ยง
- จัดอบรมทางวิชาชีพให้กับผู้สื่อข่าวอย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนรณรงค์ให้สื่อชุมชนตระหนักในจรรยาบรรณ และจริยธรรมให้มากขึ้น เช่น การจัดโครงการมอบรางวัลยกย่องผู้มีจริยธรรมสื่อดีเด่นอย่างต่อเนื่องและนำเสนอข่าวโครงการเหล่านี้ให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง
- จรรยาบรรณวิชาชีพ และจริยธรรมของสื่อชุมชน ควรเป็นไปตามระบบสากลแต่ปรับให้เข้ากับวัฒนธรรมประเพณี และสังคมไทย
- ควรพัฒนาจรรยาบรรณวิชาชีพ และจริยธรรมของสื่อชุมชนให้ได้ระดับหนังสือพิมพ์

2.5 การกำกับดูแล และการตรวจสอบสื่อชุมชน

สำหรับในส่วนนี้ เป็นการนำเสนอผลการวิจัยของกลุ่มวิชาการฯ ที่มีต่อการปฏิรูปการกำกับดูแล และการตรวจสอบสื่อชุมชน โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 5 ประเด็นตามความคิดเห็นที่ได้จากผู้ให้ ได้แก่ (2.5.1) ประเด็นและแนวทางในการกำกับดูแล และการตรวจสอบสื่อชุมชน (2.5.2) การกำกับดูแล และการตรวจสอบชุมชน โดยประชาชน และภายในชุมชนควบคุมกันเอง (2.5.3) การกำกับดูแล และการตรวจสอบสื่อชุมชน โดยองค์กรอิสระเป็นผู้ควบคุม (2.5.4) การกำกับดูแล การตรวจสอบสื่อชุมชน โดยภาครัฐเป็นผู้ควบคุม และ (2.5.5) การกำกับดูแลและการตรวจสอบสื่อชุมชน โดยประสานความร่วมมือภาคส่วนต่างๆ

2.5.1 ประเด็นและแนวทางในการกำกับดูแล และการตรวจสอบ

- ควรมี พรบ.หรือกฎหมายที่แน่นอนสำหรับคุ้มครองสวัสดิภาพคนทำงานสื่อเพื่อชุมชน โดยเฉพาะวิทยุชุมชน
- นอกจากใช้กฎหมายทั่วไปแล้ว ผู้มีหน้าที่กำกับดูแลสื่อแต่ละประเภทต้องควบคุมดูแลให้เป็นไปตามกฎหมาย เช่น พ.ร.บ. วิทยุชุมชน พ.ศ.2552 กำหนดหลักเกณฑ์การจัดตั้งสถานีวิทยุชุมชน ต้องบังคับใช้ให้เคร่งครัด
- ควรมีหน่วยงานกลางเพื่อประสานและจัดระเบียบด้านเนื้อหาที่เหมาะสม
- ควรจัดระเบียบของสื่อประเภทเหล่านี้ให้ชัดเจนเป็นระบบระเบียบ ทั้งการจัดสรรคลื่นความถี่ กำลังส่งในการออกอากาศ เนื้อหาสาระ และการหารายได้ อาจประยุกต์จาก พรบ. วิทยุโทรทัศน์ร่วมด้วยก็ได้

- ควรมีการตรวจสอบมาตรฐานในการทำงานอย่างเข้มข้น และสม่ำเสมอโดยเฉพาะขั้นตอนการขอรับใบอนุญาต เพื่อดำเนินงาน
- ผังและข้อกำหนดควรทำให้ได้ระดับมาตรฐานโทรทัศน์ของช่องฟรีทีวี
- ควรทำการขึ้นทะเบียนผู้ดำเนินกิจการวิทยุชุมชน เคเบิลทีวี ทีวีดาวเทียม ออกกฎหมายรองรับว่าสามารถประกอบกิจการได้อย่างไร มีขอบเขตเพียงใด

2.5.2 การกำกับดูแล และการตรวจสอบสื่อชุมชน โดยเน้นการควบคุมกันเองภายในชุมชน

- ประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานของรัฐ องค์กรอิสระ และสื่อเพื่อชุมชนได้อย่างเสรี
- ควรมีสมาคมวิทยุชุมชน เคเบิลทีวี ทีวีดาวเทียมเพื่อควบคุมกันเอง และที่สำคัญก็คือ ชุมชนหรือประชาชน กลุ่มผู้บริโภคสื่อ อาจจัดตั้งในลักษณะสภาผู้ชม เป็นต้น
- ไม่ว่ารัฐบาลจะไล่ปิดก็ทำได้แค่ระดับหนึ่ง เพราะเทคโนโลยีก้าวหน้ายากที่จะควบคุม ฉะนั้นแทนที่รัฐบาลจะทำในแบบ “คุณพ่อรู้ดี” ก็น่าจะหันมามองที่การพัฒนาพลเมืองให้รู้จักหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมโดยรวม สามารถรู้เท่าทันและใช้สื่ออย่างมีความรับผิดชอบต่อสาธารณะมากกว่า
- ควรจัดตั้งคณะกรรมการภายในท้องถิ่นตรวจสอบ ตามความเหมาะสม
- สื่อชุมชนควรมีการตรวจสอบระหว่างสื่อเพื่อชุมชนด้วยกันเอง

2.5.3 การกำกับดูแล และการตรวจสอบสื่อชุมชน โดยองค์กรอิสระ

- ควรมีองค์กรอิสระที่คอยควบคุมดูแลวิทยุชุมชนกันเอง โดยที่รัฐเป็นเพียงผู้ดูแลรัฐบาลต้องไม่ใช่ผู้กำกับสื่อ แต่ทำหน้าที่เป็นผู้ดูแล ส่งเสริมให้เกิดองค์กรอิสระมากำกับดูแลสื่อ
- ควรมีหน่วยงานอิสระ ไม่ขึ้นกับหน่วยงานใดทั้งภาครัฐและเอกชนทำหน้าที่กำกับดูแล และเฝ้าระวัง
- เปิดโอกาสให้องค์กรอิสระทำหน้าที่ เปิดพื้นที่ให้ภาคประชาชนได้สื่อสารร้องเรียน ในกรณีมีสื่อไม่เหมาะสม ปัจจุบันเคเบิลมีจำนวนมาก จำเป็นต้องมีพื้นที่ตรงนี้เพื่อเป็นหูเป็นตา โดยใช้ความร่วมมือของภาคประชาชน

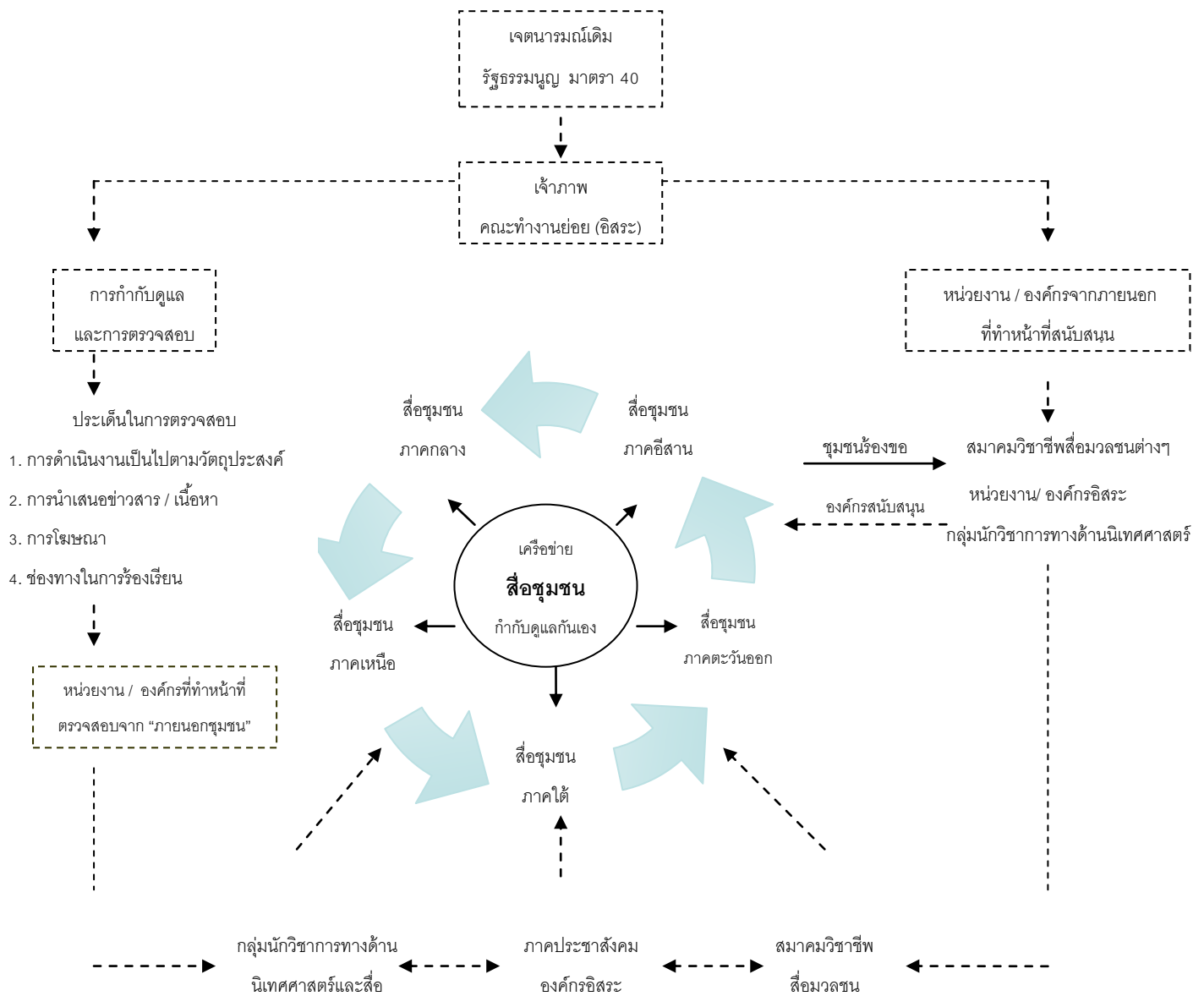
2.5.4 การกำกับดูแล และการตรวจสอบสื่อชุมชน โดยภาครัฐ

- สื่อชุมชนควรมีองค์กรภาครัฐตรวจสอบ

2.5.5 การกำกับดูแล และการตรวจสอบสื่อชุมชน โดยประสานความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ

- ในการกำกับดูแล และการตรวจสอบสื่อชุมชนนั้น ควรเป็นหน้าที่ของชุมชนร่วมกับ กสทช. และ สมาพันธ์ โดยมีตัวแทนชุมชน ทั้งระดับจังหวัดและระดับภาค

- ในระดับของชุมชนควรมีตัวแทนเฝ้าระวังสื่อของชุมชน เพื่อทำหน้าที่รับเรื่องร้องเรียน และให้คนในชุมชนเป็นผู้กำหนดมาตรการในการลงโทษ หากมีการกระทำผิดจริง
- การตรวจสอบนอกจากเจ้าหน้าที่โดยตรงแล้ว ควรมีคณะกรรมการตรวจสอบ และประชาชนในท้องถิ่นนั้นช่วยตรวจสอบสื่อ
- เปิดโอกาสให้นักวิชาการ ภาคประชาชน และองค์กรอิสระเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลและตรวจสอบสื่อชุมชนให้มากขึ้น อย่างมีอิสระและสม่ำเสมอ
- กสทช. ควรตรวจสอบอย่างเข้มงวด
- ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ควรเป็นหุ้นเป็นตาาร่วมกัน
- สื่อชุมชน ควรอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐกึ่งหนึ่ง และประชาชนกึ่งหนึ่ง
- สื่อชุมชน ควรถูกตรวจสอบโดยรัฐ องค์กรอิสระ ประชาชน และสื่อเพื่อชุมชนด้วยกันเอง

ภาพที่ 1 แสดงสื่อชุมชนกับแนวทางการสนับสนุน การกำกับดูแล และตรวจสอบในทัศนะของกลุ่มนักวิชาการฯ

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาทัศนคติของนักวิชาการฯ ที่มีต่อการปฏิรูปสื่อใหม่

สำหรับงานวิจัยนี้ สื่อใหม่ หมายถึง อินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ โทรศัพท์มือถือ เครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 5 ประเด็นดังนี้

3.1 บทบาท ภาระหน้าที่ เสรีภาพและความรับผิดชอบของสื่อใหม่

สำหรับการนำเสนอการวิจัยในส่วนบทบาทหน้าที่ของสื่อใหม่นั้น คณะผู้วิจัยจะสรุป จัดกลุ่มความคิดเห็น และนำเสนอความคิดเห็นของกลุ่มนักวิชาการทางด้านนิเทศศาสตร์ฯ ตามข้อมูลที่ได้ โดยเริ่มจากสภาพ ปัญหา ตามด้วยแนวทางแก้ไขปัญหาเรื่องบทบาท ภาระหน้าที่ เสรีภาพ และความรับผิดชอบ

สภาพปัญหา

สื่อใหม่นั้นเป็นสื่อที่เกิดขึ้นจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสาร ลักษณะเฉพาะของสื่ออินเทอร์เน็ตนั้น ผู้ใช้งานสามารถเป็นทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสารได้ในเวลาเดียวกัน มีการไหลเวียนของข่าวสาร (ทั้งจริงและเท็จ) ในปริมาณมาก ขอบเขตของการไหลเวียนกว้างไกล และรวดเร็ว ดังนั้น สื่อประเภทนี้จึงเป็นสื่อที่ควบคุมยาก สามารถเป็นทั้งสื่อสร้างสรรค์ก็ได้ หรือเป็นสื่อที่ใช้ในการทำลายล้างก็ได้เช่นกัน เสมือนเป็นสองด้านของมนุษย์ที่มีทั้งด้านที่สว่างและด้านมืด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับตัวผู้ใช้สื่อเป็นสำคัญ

ดังที่ ผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งกล่าวว่า “ข้อมูลข่าวสารที่มากเกินไป มีทั้งดีและไม่ดี ข้อมูลที่มากเกินไปอาจทำให้คนสับสน แต่ข่าวสารมาก ก็ดีกว่าไม่มีข่าวเลย เช่น กรณีเหตุการณ์รุนแรงที่ผ่านมา ที่มีคนตาย 6 ศพ ในวัดปทุมวนาราม เราไม่มีข้อมูลจากนักข่าว เพราะไม่สามารถเข้าถึงพื้นที่ได้ เราไม่รู้ว่าจะจริง เท็จ ในสื่อออนไลน์ ใครอยากพูดอะไร ใส่อะไรก็ได้ ซึ่งแบบนี้ในอนาคต อันตรายนมาก เพราะทำให้เกิดความแตกแยกทางความคิด มีการแบ่งแยก กลายเป็นสงครามออนไลน์”

ผู้ให้ข้อมูลอีกท่านหนึ่งกล่าวว่า “ควรให้สื่ออินเทอร์เน็ตเป็นสื่อที่เสรีที่สะท้อนด้านมืดด้านสว่างให้คนได้เรียนรู้แบบนี้ดีอยู่แล้ว”

ด้วยเหตุที่กล่าวมา ปัญหาสำคัญของสื่ออินเทอร์เน็ตในสังคมไทยปัจจุบันนี้ จึงอยู่ที่การใช้เสรีภาพของสื่ออินเทอร์เน็ตแบบขาดสำนึกความรับผิดชอบต่อส่วนรวมที่ยังมีน้อยอยู่ ทั้งนี้ เพราะถูกสอนเรื่องความเป็นมืออาชีพน้อยกว่าสื่อกระแสหลัก อีกทั้งในด้านของการบริหารจัดการนั้น ยังขาดหน่วยงานที่

เป็นเจ้าภาพรับผิดชอบงานทางด้านอินเทอร์เน็ตโดยตรง ดังนั้นภาระ บทบาทหน้าที่ของสื่ออินเทอร์เน็ต จึงยังคลุมเครือไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจน เพราะผู้ใช้อีกก็สามารถนำเสนอข้อมูลของตนเองในอินเทอร์เน็ตได้อย่างอิสระ

จากทัศนะของกลุ่มนักวิชาการฯ สามารถสรุปสถานการณ์ปัญหาของสื่อใหม่ในสังคมไทยได้ 3 ประเด็นดังนี้

(1) ปัญหาด้านการใช้เสรีภาพที่มีอยู่อย่างขาดสำนึกความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ขาดความเป็นมืออาชีพ และขาดคุณธรรม ต่อแหล่งข่าว และเนื้อหาข่าว

(2) ปัญหาด้านการบริหารจัดการ กล่าวคือ การขาดเจ้าภาพ หรือหน่วยงานที่มารับผิดชอบในการบริหารจัดการสื่ออินเทอร์เน็ตโดยตรงตั้งแต่แรกนั้น ทำให้ให้เกิดความไม่ชัดเจนในกรอบกติกาต่างๆ นำไปสู่การเกิดขึ้นของเว็บไซต์ต่างๆ ในอินเทอร์เน็ตทั้งที่มี และไม่มีควมรับผิดชอบต่อสังคมตามมา

(3) ปัญหาด้านการแทรกแซงสื่ออินเทอร์เน็ตที่มีความคิดเห็นต่างไปจากรัฐบาล นั้นเท่ากับเป็นการปิดกั้นเสรีภาพในการรับรู้ข่าวสารของประชาชนในระบบประชาธิปไตย เช่น การที่รัฐไล่ปิดเว็บไซต์ที่ผลิตโดยกลุ่มคนที่สนับสนุนการเคลื่อนไหวของกลุ่ม นปช. ถือว่าไม่ส่งผลดีต่อการพัฒนาประชาธิปไตยในสังคมไทย ประเด็นที่น่าสนใจคือเรื่องของกฎหมาย ซึ่งอาจเป็นการจำกัดเสรีภาพในการนำเสนอความคิดเห็นของประชาชน

แนวทางแก้ไขปัญหา

จากวิกฤติการณ์ทางด้านบทบาท ภาระหน้าที่ เสรีภาพ และความรับผิดชอบต่อสื่ออินเทอร์เน็ตนั้น กลุ่มนักวิชาการฯ ได้แสดงความคิดเห็นที่จะสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการออกจากการสถานการณ์วิกฤติดังกล่าว โดยแบ่งการนำเสนอความคิดเห็นของกลุ่มนักวิชาการฯ ออกเป็น 3 ประเด็นตามข้อมูลที่รวบรวมได้ ดังนี้

(3.1.2.1) บทบาท ภาระหน้าที่

- ภาระหน้าที่ต้องใช้สื่ออย่างมีหลักเกณฑ์มีความรับผิดชอบต่อ เช่น มีการตรวจสอบสารสนเทศที่ใช้และไม่ผิดกฎหมายและจริยธรรม
- ทำหน้าที่ให้ข่าวสารข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม โดยเปิดเป็นเวทีสาธารณะสำหรับคนทุกฝ่ายอย่างยุติธรรม
- ควรมีบทบาทภาระหน้าที่เช่นเดียวกับสื่อประเภทอื่นๆ คือ ต้องเผยแพร่ข่าวสารที่มีความเที่ยงตรง ถูกต้อง และเป็นประโยชน์ต่อผู้รับ แต่ในทางปฏิบัติทำได้ยาก เพราะสื่อออนไลน์มีลักษณะเป็นสื่อ

ภาคพลเมืองที่ “สื่อถึงทุกคน ทุกคนเป็นผู้สื่อ” และมีคุณลักษณะเด่น คือความรวดเร็วกว้างขวางในการแพร่กระจายข่าวสาร การไหลเวียนดังกล่าวส่วนใหญ่อยากต่อการกลั่นกรองตรวจสอบ บางเรื่องก่อให้เกิดความเข้าใจผิดและส่งผลกระทบต่อฝ่ายที่เกี่ยวข้องหรือปรากฏในเนื้อหาสาร

- ควรเพิ่มเติมบทบาทในส่วนของการขัดเกลาทางสังคมให้มากขึ้น ควรทำหน้าที่ และใช้สิทธิเสรีภาพของสื่อในการนำเสนอภาพและเนื้อหาในส่วนที่เป็นการชี้แนะ อบรม สั่งสอน ทั้งทางตรงทางอ้อมให้แก่เด็กและเยาวชนให้มากขึ้น เนื่องจากปัจจุบันสื่อออนไลน์นี้ ผู้ใช้ส่วนใหญ่ยังเป็นเด็กและเยาวชน

(3.1.2.2) เสรีภาพ

- ไม่ควรปิดกั้นการใช้สื่อ ให้เป็นสื่อเสรีที่สะท้อนด้านมืดด้านสว่างให้คนในสังคมได้เรียนรู้แบบนี้อยู่แล้ว แต่ควรหันไปเน้นการให้ความรู้แก่ผู้ใช้ ให้ใช้สื่ออย่างมีคุณธรรมเพราะไม่สามารถไปปิดกั้นสื่ออินเทอร์เน็ตได้
- การใช้เสรีภาพต้องอยู่ในกรอบของกฎหมาย เช่น เสรีภาพรัฐธรรมนูญ และสังคมและสังคมยอมรับความรับผิดชอบ ต่อผู้บริโภคสื่อ และสังคมนั้นๆ
- ควรใช้เสรีภาพในการนำเสนอ แต่ตระหนักถึงการให้โอกาสกับทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียมกัน
- ควรมีข้อบังคับที่เป็นสากล มีความเข้มงวดกวดขัน มีกรอบของเสรีภาพ
- ยอมรับความมีเสรีภาพในการดำเนินงาน โดยให้ผู้บริโภคเป็นผู้พิจารณาภายใต้องค์กรหรือหน่วยงานของผู้บริโภคเอง
- เสรีภาพมีมากอยู่แล้ว จึงควรใช้เสรีภาพโดยความรับผิดชอบ ด้วยการนำเสนอข่าวสารที่ถูกต้องเป็นกลาง และเน้นความสามัคคีของชาติ
- ควรจำกัดเสรีภาพให้มากขึ้น เนื่องจากมีอิสระมากเกินไป

(3.1.2.3) ความรับผิดชอบ

- เจ้าของพื้นที่ในสังคมออนไลน์ จะต้องมีความรับผิดชอบต่อเนื้อหาที่เผยแพร่ผ่านช่องทางของตน เช่นเดียวกับสื่ออื่นๆ
- ด้วยศักยภาพของสื่อออนไลน์ด้านปฏิสัมพันธ์ (interactivity) ที่มีมากกว่าสื่อประเภทอื่นๆ ภาระความรับผิดชอบอีกประการที่สำคัญ คือการให้อ่านาแก่ผู้รับสารในการโต้ตอบและการแสดงความคิดเห็น

3.2 กระบวนการ ขั้นตอน การทำงานด้านข่าว เนื้อหาข่าวของสื่อใหม่

สำหรับการนำเสนอทัศนะของกลุ่มนักวิชาการฯ ในส่วนของกระบวนการทำงานด้านข่าว และเนื้อหาข่าวนั้น คณะผู้วิจัยจะแบ่งประเด็นในการนำเสนอออกเป็น 2 ประเด็น คือ สภาพปัญหา ตามด้วยแนวทางแก้ไขปัญหารื่องกระบวนการ ขั้นตอน การทำงานด้านข่าวเนื้อหาข่าวของสื่ออินเทอร์เน็ต ดังนี้

สภาพปัญหา

สำหรับในส่วนนี้ จะแบ่งการนำเสนอความคิดเห็นของกลุ่มนักวิชาการฯ โดยแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยตามข้อมูลที่ได้เป็น 2 ส่วน ดังนี้

(1) ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการ ขั้นตอน และการทำงานด้านข่าวของสื่อใหม่สามารถสรุปจากความคิดเห็นของกลุ่มนักวิชาการฯ ดังนี้

- การนำเสนอข่าวสารนั้น บางครั้งไม่มีการตรวจสอบข้อเท็จจริงว่าข่าวใดจริงข่าวใดเท็จ จึงทำให้คนในโลกออนไลน์คล้อยตามได้ง่าย เพราะการทำงานขึ้น เพียงแค่มีโทรศัพท์มือถือที่มีกล้องบันทึกภาพก็ทำงานข่าวได้แล้ว
- กระบวนการขาดความรับผิดชอบต่อสังคม เพราะไม่มีการตรวจสอบอย่างถี่ถ้วน
- ไม่มีรูปแบบการทำงานที่ชัดเจน

(2) ปัญหาเกี่ยวกับการนำเสนอเนื้อหาข่าวของสื่ออินเทอร์เน็ต สามารถสรุปจากความคิดเห็นของกลุ่มนักวิชาการฯ ดังนี้

- ปัจจุบันเนื้อหาข่าวสารต่างๆ ที่นำเสนอผ่านสื่อออนไลน์หลายๆ สื่อยังเป็นในลักษณะคัดลอกต่อกันมา
- มีการตั้งกระทู้ที่ไร้สาระ โดยเฉพาะเว็บไซต์ต่างๆ ที่ไม่ใช่เว็บของหนังสือพิมพ์
- การนำเอาข้อความหรือความเห็นของคนบางคนที่เขียนไว้ในเฟซบุ๊ก ซึ่งมีความคิดแตกต่างกัน โดยนำมาเสนอส่งฟอร์เวิร์ดเมลล์ต่อๆ กันไปประกอบการกล่าวหาว่าร้ายรุนแรงนั้น แสดงให้เห็นถึงการขาดสำนึกประชาธิปไตยของคนไทย เมลล์ในลักษณะนี้มีมากในปัจจุบัน

แนวทางแก้ไขปัญหา

สำหรับในส่วนนี้จะแบ่งการนำเสนอทัศนะของกลุ่มนักวิชาการฯ โดยแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยตามข้อมูลที่ได้เป็น 2 ส่วน ดังนี้

(1) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกระบวนการ ขั้นตอน และการทำงานด้านข่าวของสื่ออินเทอร์เน็ต สามารถสรุปจากความคิดเห็นของกลุ่มนักวิชาการฯ ดังนี้

- ควรจัดฝึกอบรมให้ผู้ทำข่าวทำข่าวตามหลัก 5W1H และอ้างอิงแหล่งข่าว วัน เวลา ทุกครั้ง
- กระบวนการขั้นตอนการทำงานด้านเนื้อหาข่าว ผู้ดำเนินการต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดกฎหมายและจริยธรรม การเสนอข่าวและเนื้อหาต้องตรงกับข้อเท็จจริงไม่ลำเอียง
- ควรมีนายประตู (gatekeeper) ที่นอกจากจะมีความเข้าใจในงานแล้ว ต้องเข้าใจในธรรมชาติของสื่อ ซึ่งต้องมีความรับผิดชอบสูง กระบวนการทำงานต้องมีการตรวจสอบอย่างเป็นระบบ และถี่ถ้วนมากขึ้น ก่อนนำเสนอออกสู่สาธารณะ
- ควรสร้างชนบทใหม่ต่อการรายงานข่าวทางสื่อออนไลน์ หรือ สนับสนุนสื่อออนไลน์ที่เชื่อถือได้ในด้านการรายงานข่าว เช่น การรายงานข่าวนี้นำเชื่อถือมากน้อยก็เปอร์เซ็นต์ เพื่อผลักดันให้การเข้าข่าว ข่าวกู ข่าวพลุกระดม มีพื้นที่ที่น้อยลง
- ควรหาข้อมูลทุติยภูมิจากหลายแหล่ง นำข้อมูลทุติยภูมิมาประมวลเป็นพื้นฐานในการหาข้อมูลปฐมภูมิ นำเสนอข่าวโดยยึดหลัก “ความจริง” ไม่ใช่ความรู้สึก หรือคิดขึ้นมาเอง ปฏิบัติต่อผู้ให้ข้อมูลและคนในข่าว อย่างที่ต้องการให้ผู้อื่นปฏิบัติต่อเราเอง

(2) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำเสนอเนื้อหาข่าวของสื่ออินเทอร์เน็ตสามารถสรุปจากความคิดเห็นของกลุ่มวิชาการฯ ดังนี้

- ควรเสนอข่าวแนวสืบสวน (Investigative Reporting) โดยเน้นการนำเสนอข่าวรอบด้านเป็นข้อมูลที่ได้จากแหล่งข่าว ทุกฝ่ายมีส่วนเกี่ยวข้อง
- ควรใช้ศักยภาพของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอย่างเต็มที่ ผนวกกับการทำงานด้านเนื้อหาที่ประณีต ถูกต้อง ครบถ้วน เที่ยงธรรม โดยตระหนักว่าทุกคนที่ใช้อินเทอร์เน็ตมีบทบาททั้งเป็นผู้ส่งสาร ผู้รับสาร และเป็นผู้เฝ้าระวัง เมื่อใดที่อยู่ในบทบาทผู้ส่งสาร ต้องกำกับด้วยความรับผิดชอบต่อความเที่ยงธรรม และความเป็นไท
- ไม่ควรนำเสนอข่าวเกินขอบเขตที่ควรนำเสนอ หรือ บิดเบือนข้อเท็จจริง
- ควรนำเสนอเนื้อหาของคนกลุ่มต่างๆ ในสังคมอย่างเท่าเทียมกันเป็นประโยชน์ต่อสังคม
- ควรนำข้อมูลภาพและเสียงจากสถานีวิทยุหลักออกอากาศพร้อมกันบนอินเทอร์เน็ต เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลในระยะยาวสำหรับการค้นคว้าวิจัย
- นำเสนอข่าวสารอย่างถูกต้องเนื้อหาสร้างสรรค์ และไม่ขึ้นต่อรัฐบาล

3.3 ความคุ้มครอง สวัสดิภาพ ความปลอดภัยในการปฏิบัติงานของสื่ออินเทอร์เน็ต

สำหรับความคุ้มครอง สวัสดิภาพ ความปลอดภัยในการปฏิบัติงานในส่วนของสื่ออินเทอร์เน็ตนั้น กลุ่มนักวิชาการฯ ส่วนใหญ่ไม่ได้แสดงทัศนะต่อประเด็นนี้อย่างชัดเจน เมื่อเทียบกับสื่อมวลชนและสื่อเพื่อชุมชน ทั้งนี้ เนื่องจากการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตนั้นมีความเป็นส่วนตัวสูงซ่อนทับอยู่กับความเป็นสาธารณะ

เช่น ในขณะที่ผู้ส่งสารโพสต์ข้อความ และ/หรือภาพต่างๆ ลงในเฟซบุ๊กนั้น ต้องใช้คอมพิวเตอร์หรือโทรศัพท์มือถือ ในแง่จึงมีความเป็นส่วนตัวที่จะโพสต์ข้อความ และ/หรือภาพอะไรลงไปก็ได้ แต่เมื่อข้อมูลดังกล่าวเข้าสู่โลกอินเทอร์เน็ตแล้ว ข้อมูลชุดดังกล่าวจะมีความเป็นสาธารณะที่มีขอบเขตกว้างไกลมาก อีกทั้งการทำงานด้านข่าวของสื่อประเภทนี้ก็จะزدวขึ้นเมื่อเทียบกับสื่อมวลชน เพียงมีโทรศัพท์มือถือที่มีกล้องถ่ายรูป ประชาชนทั่วไปก็สามารถทำหน้าที่เป็นผู้สื่อข่าวได้เช่นกัน เช่น ผู้สื่อข่าวพลเมืองที่ปัจจุบันนี้เกิดขึ้นมาก

อย่างไรก็ตาม ทักษะของกลุ่มนักวิชาการฯ ต่อประเด็นนี้ จะเน้นความสนใจไปที่การออกกฎหมายคุ้มครอง เรื่องการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลในลักษณะหมิ่นประมาทมากกว่า แต่หากการละเมิดสิทธินั้นเป็นไปโดยสุจริต และเป็นประโยชน์ต่อสังคมก็เป็นสิ่งที่ควรทำ และควรมีกฎหมายลักษณะนี้รองรับตลอดจนการแสวงหาแนวทางในการควบคุมการใช้คำไม่สุภาพในอินเทอร์เน็ต

ดังที่ ผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งกล่าวว่า “ความคุ้มครอง สวัสดิภาพ ความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน ต้องได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมายอื่น เช่น กฎหมายหมิ่นประมาท ถ้าเป็นการแสดงความคิดเห็นโดยสุจริต ถือว่าไม่ผิดหมิ่นประมาท เช่น เพื่อความชอบธรรม/ติชมด้วยความชอบธรรม/การแจ้งข่าวด้วยความเป็นธรรม เป็นต้น นอกจากนี้ สมาคมที่เกี่ยวข้อง เช่น สมาคมวิชาชีพควรมีบทบาทในการให้ความคุ้มครอง”

3.4 จรรยาบรรณวิชาชีพ และจริยธรรมของสื่อใหม่

สำหรับการนำเสนอทัศนะของกลุ่มนักวิชาการฯ ในส่วนของจรรยาบรรณวิชาชีพ และจริยธรรมของสื่ออินเทอร์เน็ตนั้น คณะผู้วิจัยจะแบ่งประเด็นในการนำเสนอออกเป็น 2 ประเด็น คือ สภาพปัญหาตามด้วยแนวทางแก้ไขปัญหาเรื่องจรรยาบรรณวิชาชีพ และจริยธรรมของสื่ออินเทอร์เน็ต ดังนี้

สภาพปัญหา

จากคุณลักษณะพิเศษของสื่ออินเทอร์เน็ตที่มีความเป็นส่วนตัวสูงในแง่ของการใช้งาน ดังนั้น ผู้ใช้สื่อประเภทนี้จึงใช้ได้อย่างเสรี และใครเป็นผู้ใช้งานก็ได้ เพียงแค่มีคอมพิวเตอร์หรือโทรศัพท์มือถือก็สามารถเข้าสู่โลกอินเทอร์เน็ตได้เช่นกัน สื่อประเภทนี้จึงยากแก่การตรวจสอบ อีกทั้งผลกระทบของสื่ออินเทอร์เน็ตยังมีขอบเขตกว้างไกล ดังนั้นจรรยาบรรณ และจริยธรรมในการใช้งานสื่อประเภทนี้ จึงเป็น

สิ่งจำเป็นและสำคัญยิ่ง และโดยเฉพาะผู้ใช้ที่ไม่ใช่สื่อมวลชนที่มีความเป็นมืออาชีพ เช่น กลุ่มเด็กและเยาวชน เป็นต้น

ดังนี้ ผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งกล่าวว่า “ปัญหาเรื่องความเป็นมืออาชีพ กรณีที่สื่อกระแสหลักมีเว็บไซต์เป็นสื่อรองนั้นไม่น่ากังวลใจเท่ากับผู้ใช้ที่ไม่ใช่สื่อมวลชนมืออาชีพ ควรมีการกำหนดไม่ควรลงรูปหรือคำพูดไปในทางที่ไม่เหมาะสม เช่น ไม่ควรลงรูปที่เจ้าของไม่อนุญาต”

แนวทางแก้ไขปัญหา

สำหรับข้อเสนอแนะของนักวิชาการฯ ต่อประเด็น จรรยาบรรณวิชาชีพ และจริยธรรมของสื่ออินเทอร์เน็ตนั้น สามารถสรุปได้ดังนี้

- ตอกย้ำ/ ฝึกอบรม/ อบรม/ อบรม เรื่องความรับผิดชอบต่อส่วนรวม โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนให้เน้นมากเป็นพิเศษ ในเรื่องของการปลูกฝังจิตสำนึกเชิงคุณธรรมในการใช้สื่อ
- ทุกคนนั้นต้องมีบรรทัดฐานในการใช้งานที่มีคุณธรรม และจะต้องมีภาระหน้าที่ และมีความรับผิดชอบต่อการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ เช่น การนำเสนอข้อมูลผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตนั้นต้องไม่โกหก ผู้ใช้ต้องตรวจสอบข้อมูลของตนเองว่าเป็นความจริงก่อนนำไปนำเสนอ หรือส่งต่อข้อมูลผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต อีกทั้งยังต้องมีความรับผิดชอบต่อข้อมูลที่ส่งออกไปว่าจะไม่ทำให้เกิดผลกระทบต่อสังคมในเชิงลบ
- มีมาตรฐานในการทำงานเฉพาะ เช่น มีการกำหนดจริยธรรมของสื่อเว็บไซต์ และเครือข่ายสื่อออนไลน์/สังคมออนไลน์ และมีการกลั่นกรองตนเองอย่างเข้มงวด เสรีภาพทางความคิดและการแสดงออกต้องดำรงบนสำนึกความรับผิดชอบต่อส่วนรวมตามจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อ และความสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม
- ทุกภาคส่วนโดยเฉพาะองค์กรวิชาชีพสื่อ ควรมีการประสานความร่วมมือ เพื่อรณรงค์ให้สื่อออนไลน์ตระหนักในจรรยาบรรณ และจริยธรรมให้มากขึ้น เช่น ในลักษณะของการจัดโครงการมอบรางวัลยกย่องผู้มีจริยธรรมสื่อดีเด่นอย่างต่อเนื่อง และนำเสนอข่าวโครงการนี้ให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง
- ในระดับครอบครัว พ่อแม่ผู้ปกครองควรปลูกฝังการเสพสื่อในเชิงพฤติกรรมของเด็กตั้งแต่เล็ก ส่งเสริมให้เกิดการใช้สื่อในด้านที่ดีงาม เพราะสื่ออินเทอร์เน็ตนั้นในคนๆ เดียวกันนั้นสามารถเป็นทั้งผู้ส่งสารกับผู้รับสารได้ในเวลาเดียวกัน ดังนั้น หากเด็กกลายเป็นผู้ใช้สื่อที่ดีแล้วก็จะช่วยลดปัญหาในสื่ออินเทอร์เน็ตได้
- ฝึกอบรมการรู้เท่าทันสื่อทั่วทุกระบบทุกระดับ และทุกกลุ่มประชาชน

- สร้างองค์ความรู้อย่างเป็นรูปธรรมกับผู้ผลิตรายการ สำหรับการผลิตสื่อเฉพาะกลุ่มที่จำเป็นต้องเข้าใจถึงความเหมาะสม และระมัดระวังด้านอายุของผู้ชมที่จะมาเปิดรับชมรายการด้วย ตลอดจนควรเสนอข้อปฏิบัติเกี่ยวกับคุณธรรม และจริยธรรมบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต
- สำหรับการใช้งานสื่ออินเทอร์เน็ต ผู้ใช้ควรยึดผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน และให้ปฏิบัติต่อผู้อื่นดังประสงค์ให้ผู้อื่นปฏิบัติต่อเรา เพื่อมุ่งสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณธรรม
- ควรระวังการนำเสนอข่าวสารและกระทู้ ไม่ควรไปละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของผู้อื่นมากเกินไป เช่น ไม่เสนอภาพคลิปที่ละเมิดสิทธิผู้อื่น รับผิดชอบตนเองในการเสนอข่าวสารที่หมิ่นเหม่ต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ การสร้างความสามัคคีปรองดองของคนในชาติ
- ควรมีการสร้างมาตรฐานจริยธรรมสื่ออินเทอร์เน็ต ตลอดจนมีหลักเกณฑ์ในการประเมินชี้วัดที่ชัดเจน

สำหรับประเด็นการปลูกฝังจรรยาบรรณและจริยธรรมให้แก่ผู้ใช้สื่อใหม่นั้น กลุ่มนักวิชาการให้ความสำคัญต่อประเด็นนี้อย่างยิ่ง แต่อย่างไรก็ตาม คณะผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าประเด็นจรรยาบรรณและจริยธรรม ในทางปฏิบัติยังมีความเป็นนามธรรมอยู่มาก ยังไม่มีหลักการที่ชัดเจน ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงเสนอว่าควรมีการเปิดเวทีให้มีการถกเถียงในประเด็นนี้จากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การสร้างหลักการทางจริยธรรมและจรรยาบรรณที่เป็นรูปธรรมต่อไป

3.5 การกำกับดูแล และการตรวจสอบสื่อใหม่

สำหรับการนำเสนอผลการวิจัยของกลุ่มนักวิชาการ ในการกำกับดูแล และตรวจสอบสื่อใหม่นั้น คณะผู้วิจัยจะแบ่งประเด็นในการนำเสนอออกเป็น 2 ประเด็น คือ สภาพปัญหา ตามด้วยแนวทางแก้ไข ปัญหาเรื่องการกำกับดูแล และการตรวจสอบสื่ออินเทอร์เน็ต ดังนี้

สภาพปัญหา

- ปัจจุบันนี้การควบคุมดูแลสื่ออินเทอร์เน็ต กสทช. ยังไม่เกิดขึ้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำหน้าที่ได้ไม่เต็มที่ จึงทำให้ไม่มีเจ้าภาพที่จะมากำกับดูแลสื่ออินเทอร์เน็ตอย่างชัดเจน อีกทั้ง กทช.ก็ยังไม่มีความชัดเจนตามกฎหมายรองรับ ขาดองค์กฤษฎีการะดูแลเรื่องนี้อย่างจริงจัง
- กฎหมายไทยยังไม่ชัดเจนในการควบคุมโลกไซเบอร์ สิ่งใดควรลงไม่ควรลง จะไปลดรอนสิทธิคนอื่นหรือไม่ ดังนั้น ควรปรับปรุงกฎหมายให้ทันการเปลี่ยนแปลง
- ปัญหาเรื่องโฆษณาที่มากเกินไปในอินเทอร์เน็ต

แนวทางแก้ไขปัญหา

สำหรับในส่วนนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งข้อเสนอในการแก้ไขปัญญารื่องการกำกับดูแล และการตรวจสอบสื่ออินเทอร์เน็ต ตามประเภทของข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมความคิดเห็นของกลุ่มนักวิชาการฯ ดังนี้ (1) ประเด็นและแนวทางในการกำกับดูแล และการตรวจสอบสื่ออินเทอร์เน็ต (2) การกำกับดูแล และการตรวจสอบสื่ออินเทอร์เน็ต โดยภาคประชาชน (3) การกำกับดูแล และการตรวจสอบสื่ออินเทอร์เน็ต โดยองค์กรอิสระ (4) การกำกับดูแล การตรวจสอบสื่ออินเทอร์เน็ต โดยภาครัฐ และ (5) การกำกับดูแล และการตรวจสอบสื่ออินเทอร์เน็ต โดยประสานความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ ดังนี้

(1) ประเด็นและแนวทางในการกำกับดูแล และการตรวจสอบสื่ออินเทอร์เน็ต

- ต้องมีข้อมูลจริงของเจ้าของเว็บไซต์ กล่าวคือ เว็บไซต์ทุกประเภท ต้องมีชื่อที่อยู่จริงของผู้ประกอบการ และมีการตรวจสอบข้อมูล และรับรองให้เปิดเหมือน อย. หรือมีการให้เครื่องหมาย (สัญลักษณ์) ที่บ่งบอกถึงคุณภาพการดำเนินงานอย่างชัดเจน
- เนื้อหาในอินเทอร์เน็ต กล่าวคือ ต้องมีการจัดตั้งองค์กรเฝ้าระวังเนื้อหาในสื่อ ที่ดำเนินการโดยประชาชนทุกภาคส่วน เพื่อที่จะคอยตรวจสอบเนื้อหาของสื่อร่วมกัน โดยใช้พลังของสังคมออนไลน์ที่ใหญ่ เพื่อแจ้งระงับภัยและแจ้งเตือนเนื้อหาต่างๆ ให้กับทางหน่วยงานที่มีอำนาจในการรับผิดชอบ
- การบังคับใช้กฎหมายอย่างเที่ยงธรรม กล่าวคือ กฎหมายเฉพาะ “พรบ.ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์” แต่ควรมีการบังคับใช้โดยเที่ยงธรรม และมีผู้ดูแลเว็บไซต์หรือเครือข่ายสังคมออนไลน์มากกว่าให้ควบคุมกันเอง รวมทั้งรณรงค์สร้างเสริมให้ภาคพลเมืองมีความรู้เท่าทันสื่อ
- บทลงโทษที่รุนแรง กล่าวคือ มีกรอบเหมือนสื่ออื่นๆ แต่เนื่องจากเป็นสื่อที่ควบคุมยาก ควรเพิ่มบทลงโทษที่เข้มงวดและรุนแรงขึ้น เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำของสื่อที่อาจก่อให้เกิดผลเสียต่อบุคคลและสังคมเกิดซ้ำอีก เน้นการสร้างจิตสำนึก การเสริมแรงเชิงลบ
- ควรกำกับดูแล ทั้งผู้ให้บริการเว็บไซต์ต่างๆ และผู้ใช้สื่ออินเทอร์เน็ตไปพร้อมๆ กัน แต่ควรให้ความสำคัญกับผู้ให้บริการหรือเว็บไซต์มากกว่า
- ควรมีการจัดตั้งตึ่งอินเทอร์เนต และดูแลเป็นพิเศษสำหรับเครือข่ายสังคมออนไลน์

(2) การกำกับดูแล และการตรวจสอบสื่ออินเทอร์เน็ต โดยภาคประชาชน

- ประชาชนเป็นผู้เฝ้าระวังสื่อมากขึ้นทุกระดับ/ ทุกกลุ่มประชากร/ ทุกองค์กร
- ควรเริ่มจากการให้ความรู้ สติปัญญาแก่ผู้ใช้อินเทอร์เน็ต ตลอดจนการสร้างบรรทัดฐาน และจริยธรรมที่ดีแก่ผู้ใช้นั้นมา เพราะเราไม่สามารถไปปิดเว็บไซต์ได้ เพราะยังปิดกันยังมีการต่อต้าน

- ควรพัฒนาพลเมืองให้รู้จักหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมโดยรวม สามารถรู้เท่าทันและใช้สื่ออย่างมีความรับผิดชอบต่อสาธารณะมากกว่าไปไล่ปิดสื่อ
- ประชาชนผู้บริโภคสื่อต้องรวมตัวต่อต้านผู้ประพฤติผิดจริยธรรม เช่น ไม่เปิดรับ แจ้ง เบาะแส ผู้กระทำความผิดก็เป็นการช่วยสังคมได้ดี ตลอดจนส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักสิทธิในการร้องเรียน กรณีพบข้อมูลที่ไม่พึงประสงค์
- ให้ความรู้กับเยาวชนเกี่ยวกับการตรวจสอบสื่อ ตลอดจนเปิดโอกาสให้อย่างเสรีในการตรวจสอบจากประชาชน และการหาข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ก่อนเชื่อสิ่งที่สื่อนำเสนอ

อื่นๆ (3) การกำกับดูแล และการตรวจสอบสื่ออินเทอร์เน็ต โดยองค์กรอิสระหรือหน่วยงาน

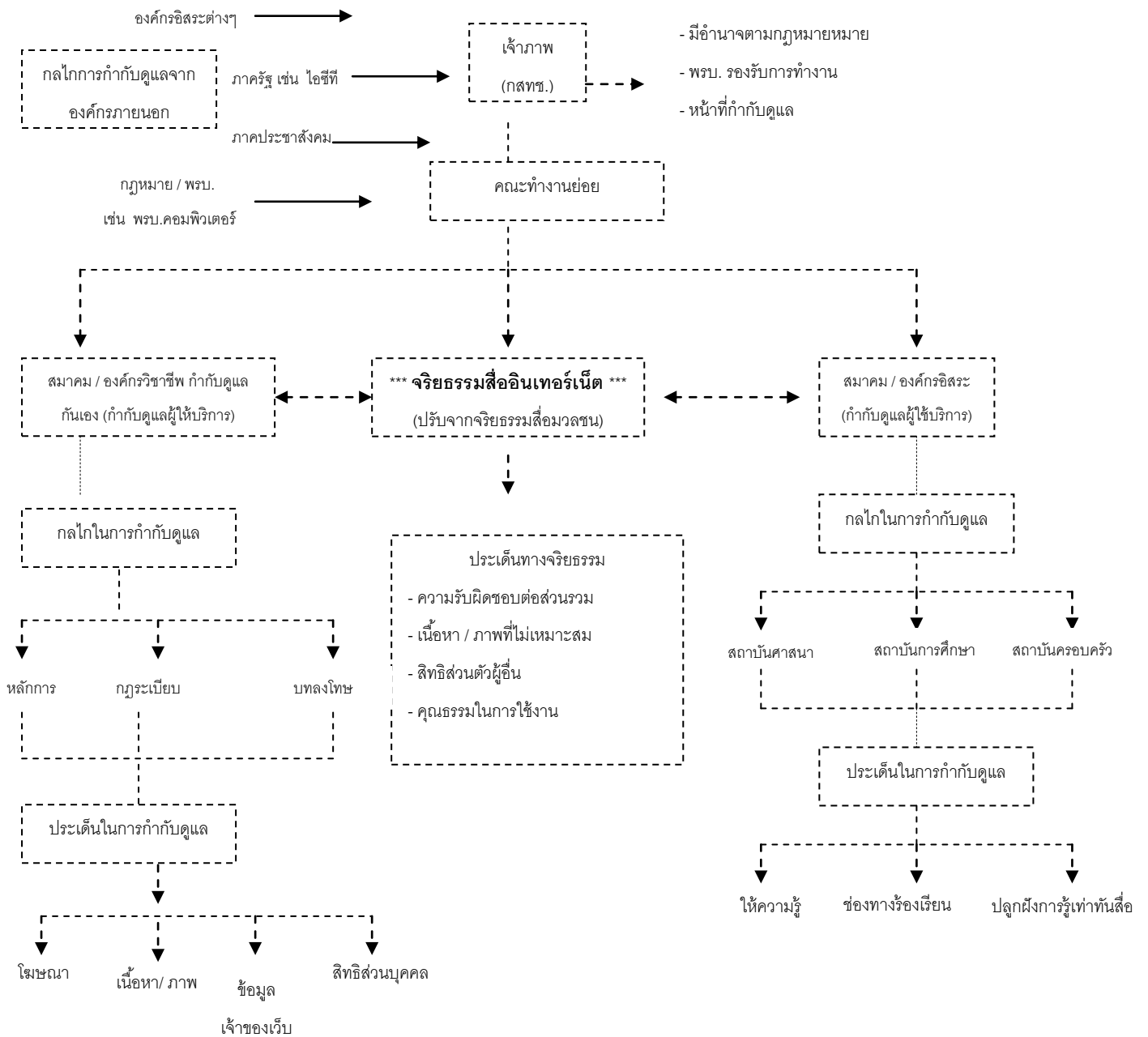
- ควรมีหน่วยงานที่ตรวจสอบและกำกับดูแลสื่อที่นำเสนอบนเว็บไซต์อย่างจริงจัง และต่อเนื่องควบคู่ไปกับการให้ความรู้ และออกกฎระเบียบให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสื่ออินเทอร์เน็ต ให้ประชาชนรับทราบว่ามีสิ่งใดควรโพสต์ลงเว็บหรือไม่ควรลง และจะส่งผลกระทบอย่างไรบ้าง
- มีหน่วยงานอิสระทำงานอย่างจริงจัง ในการตรวจสอบติดตามได้ทันที ลดขั้นตอนที่ส่งผลให้การทำงานล่าช้า และไม่ขึ้นต่อหน่วยงานภาครัฐและเอกชน
- นอกจากกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศ ควรมีการจัดตั้งหน่วยงานอื่นๆ เพื่อทำหน้าที่กำกับดูแล เนื่องจากกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศดูแลไม่ทั่วถึง ซึ่งคณะกรรมการหน่วยงานดังกล่าวประกอบด้วย บุคคลจากหลายฝ่าย เช่น องค์กรสื่อมวลชน นักวิชาการ นักจิตวิทยา สังคมสงเคราะห์ เยาวชน บุคคลอาวุโส เป็นต้น
- ควรมีหน่วยงานเฝ้าตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง และควรมีหน่วยสอดส่องเสมือนผู้สังเกตการณ์เข้าไปในสื่อออนไลน์ต่างๆ
- ควรมีองค์กรให้ความช่วยเหลือผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนจากการนำเสนอเนื้อหาของสื่อ โดยใช้กระบวนการทางกฎหมายเป็นข้อบังคับ
- ควรจัดตั้งสมาคมเพื่อเน้นจรรยาบรรณของคนทำเว็บไซต์ และสร้างเครือข่ายสังคมออนไลน์ให้การกำกับดูแลเข้มแข็งและทันต่อเหตุการณ์
- สถาบันศาสนา ควรเข้ามามีบทบาทในการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม ในการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตอย่างสร้างสรรค์

(4) การกำกับดูแล การตรวจสอบสื่ออินเทอร์เน็ตโดยภาครัฐ

- ควรเน้นการกำกับดูแล ตรวจสอบสื่ออินเทอร์เน็ตโดยรัฐและหน่วยงานรัฐ
- ภาครัฐควรให้ความรู้แก่ผู้ใช้ และติดตามการกระทำผิดให้มากขึ้น
- ภาครัฐต้องเข้ามาดูแลอย่างใกล้ชิด โดยใช้มาตรการทางกฎหมาย ทั้งกฎหมายสื่อสารมวลชน และอื่นๆ

(5) การกำกับดูแล และการตรวจสอบสื่ออินเทอร์เน็ต โดยประสานความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ

- ภาครัฐและเอกชนควรส่งเสริมให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการและเยาวชนในสถานศึกษา ให้รู้จักการ “รู้เท่าทันสื่อ” มีหน่วยงาน หรือสถาบันมาขับเคลื่อนการให้ความรู้เท่าทันสื่อของภาคประชาชน อย่างเป็นรูปธรรม สำหรับในระยะสั้นนั้น ภาครัฐโดยเฉพาะกระทรวงศึกษาธิการ ควรจัดอบรมการรู้เท่าทันสื่อให้กับครู อาจารย์ เพื่อนำความรู้ที่ได้ไปถ่ายทอดให้เยาวชน ผ่านการสอดแทรกในรายวิชาที่สอน
- การกำกับดูแลนอกจากกฎหมายทั่วไปแล้ว ปัจจุบันมี พ.ร.บ.ว่าด้วยการกระทำผิดทางคอมพิวเตอร์ พ.ศ.2550 บังคับใช้ผู้ใช้บริการและผู้ให้บริการ ซึ่งเป็นกฎหมายสื่อเว็บไซต์ เครือข่ายสังคมออนไลน์ ปัจจุบัน มีหน่วยตรวจสอบหลายสถาบัน ทั้งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อย่างไรก็ตาม การกำกับดูแลที่ได้ผลดี คือการกำกับดูแลกันเอง เช่น สมาคมวิชาชีพด้านนี้ และประชาชนผู้เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ปกครอง ฯลฯ
- รณรงค์เรื่องพิษภัยที่อาจเกิดขึ้นจากสื่อออนไลน์ โดยหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน โดยมีกลุ่มเป้าหมายหลักเป็นผู้ปกครอง
- เปิดโอกาสให้นักวิชาการ และภาคประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำกับดูแล และการตรวจสอบสื่อออนไลน์ให้มากขึ้น รวมถึงภาครัฐ (กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศ) ก็ควรมีการเพิ่มมาตรการในการตรวจสอบให้เข้มข้นขึ้นด้วย
- ควรมีองค์กรอิสระ และองค์กรของรัฐคอยตรวจสอบ และเฝ้าระวัง
- หน่วยงานภาครัฐ เช่น กระทรวงไอซีที กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ เป็นต้น ควรประสานความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ ในการปลูกฝังจริยธรรมคุณธรรมในการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตแก่เยาวชน

ภาพที่ 2 แสดงสื่อใหม่กับแนวทางการสนับสนุน การกำกับดูแลและตรวจสอบ ในทัศนะของ
นักวิชาการนิเทศศาสตร์ โดยเฉพาะประเด็นจริยธรรมสื่ออินเทอร์เน็ต

บทที่ 6

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การศึกษาและสำรวจความคิดเห็นของนักวิชาการนิเทศศาสตร์ที่มีต่อสื่อมวลชนไทย สามารถสรุปผลการวิจัยได้เป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

กลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามครั้งนี้เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คือเป็นเพศชายร้อยละ 37.29 และเพศหญิงร้อยละ 62.71 โดยมากมีอายุในช่วง 30-39 ปี คิดเป็นร้อยละ 52.5

ส่วนในแง่สถานภาพการสมรส พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นโสดและสมรสมีจำนวนไม่ต่างกัน คือ เป็นโสดคิดเป็นร้อยละ 47.17 สมรส คิดเป็นร้อยละ 45.28 ส่วนระดับการศึกษานั้นคน โดยมากจบการศึกษา ระดับปริญญาโท ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 69.49 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเหล่านี้โดยมากสังกัด สาขาการประชาสัมพันธ์และสาขาวิทยุ-โทรทัศน์ (บางแห่งเรียกสาขาการกระจายเสียง, สาขาการสื่อสารมวลชน) มีจำนวนมากที่สุด คือทั้งสองสาขาต่างมีกลุ่มตัวอย่างคิดเป็นร้อยละ 27 และโดยมากมาจากสถาบันการศึกษาในกรุงเทพฯ และปริมณฑล คิดเป็นร้อยละ 88.14

ส่วนที่ 2 การเปิดรับสื่อและความคิดเห็นเรื่องความน่าเชื่อถือของสื่อมวลชนไทยในปัจจุบัน

สื่อที่กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามเปิดรับในระดับมากกว่า 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์มากที่สุด ได้แก่ นิตยสาร (ร้อยละ 38.2) หนังสือพิมพ์ และเพื่อนบ้าน (ร้อยละ 29.4) และทวิตซ์ (ร้อยละ 22.1) ส่วนสื่อที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เปิดรับเลยสูงสุด ได้แก่ โทรทัศน์เคเบิล (ร้อยละ 66.2) กลุ่มผู้นำชุมชน อันได้แก่ พระสงฆ์ อบต. ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ (ร้อยละ 61.8) และวิทยุชุมชน (ร้อยละ 60.3) โดยสื่อที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่ามีความน่าเชื่อถือสูงสุด คือ ครอบครัว (ค่าเฉลี่ย 3.63) ส่วนสื่อที่มีความน่าเชื่อถือต่ำสุดได้แก่วิชชุมชน และโทรทัศน์เคเบิล (ค่าเฉลี่ย 1.37)

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นต่อสื่อมวลชนไทยในปัจจุบัน

ในแง่ความคิดเห็นที่มีต่อสื่อมวลชนไทยในปัจจุบัน เมื่อแจกแจงเป็นประเด็นต่างๆ ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างมีค่าเฉลี่ยระดับความเห็นด้วยสูงสุด ได้แก่ ประเด็นการนำเสนอข่าวสารที่ทันสมัย รวดเร็ว เกาะติดสถานการณ์ (3.72) ส่วนลำดับรองลงมา ได้แก่ สื่อมวลชนไทยนำเสนอข่าว โดยไม่สอดแทรกความคิดเห็นของผู้นำเสนอข่าวเข้ามาเกี่ยวข้อง และประชาชนสามารถเลือกรับสื่อได้อย่างมีอิสระ (3.39) ขณะที่ประเด็น

การนำเสนอข่าวสาร โดยคำนึงถึงสิทธิความเป็นส่วนตัวของผู้ตกเป็นข่าว เป็นประเด็นที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นด้วยต่ำสุด (2.16) และลำดับต่ำรองลงมาคือ สื่อมวลชนไทยมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าวมาแล้วอย่างดี (2.23)

เมื่อจำแนกตามเพศ จะพบว่าประเด็นที่เพศชายมีความเห็นด้วยระดับสูงสุดและต่ำสุดนั้น สอดคล้องกับความคิดเห็นในภาพรวมที่ไม่จำแนกเพศ คือ ประเด็นสื่อมวลชนสามารถนำเสนอข่าวสารที่ทันสมัยรวดเร็ว เกาะติดสถานการณ์ เป็นประเด็นที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นด้วยสูงสุด (3.73) และความเห็นด้วยระดับต่ำสุด ได้แก่ การนำเสนอข่าวสาร โดยคำนึงถึงสิทธิความเป็นส่วนตัวของผู้ตกเป็นข่าว (2.23) สำหรับเพศหญิงก็เช่นเดียวกัน คือ ประเด็นสื่อมวลชนสามารถนำเสนอข่าวสารที่ทันสมัยรวดเร็ว เกาะติดสถานการณ์ เป็นประเด็นที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นด้วยสูงสุด (3.68) ขณะที่ประเด็นที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นด้วยระดับต่ำสุดนั้น นอกจากเรื่องการนำเสนอข่าวสารโดยคำนึงถึงสิทธิความเป็นส่วนตัวของผู้ตกเป็นข่าวแล้ว ยังมีประเด็นสื่อมวลชนไทยนำเสนอเนื้อหาที่สร้างพื้นฐานความรู้ที่ดีในเรื่องประชาธิปไตย ซึ่งทั้งสองประเด็นเป็นประเด็นที่เพศหญิงเห็นด้วยระดับต่ำสุด เมื่อเทียบกับประเด็นอื่น (2.11) และจากการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย พบว่าทุกประเด็นล้วนไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ส่วนที่ 4 ความคาดหวังต่อสื่อมวลชนไทย

จากการศึกษาพบว่า ในสถานการณ์ปกตินั้น กลุ่มตัวอย่างให้ความคาดหวังกับประเด็นเรื่องสื่อมวลชนไทยควรมีมาตรฐานทางจริยธรรมในระดับสูงสุด เมื่อเทียบกับประเด็นอื่น (4.87) ส่วนลำดับรองลงมาได้แก่ สื่อมวลชนไทยควรมีความรับผิดชอบ (4.85) และ สื่อมวลชนไทยควรมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าวมาแล้วอย่างดี (4.82) ส่วนประเด็นที่ได้รับการคาดหวังต่ำสุดได้แก่ สื่อมวลชนไทยไม่ควรแสดงความคิดเห็นของตน เพื่อสนับสนุนความคิดเห็นของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง (2.77) สื่อมวลชนไทยไม่ควรนำเสนอข่าว โดยสอดแทรกความคิดเห็นของผู้นำเสนอข่าวเข้ามาเกี่ยวข้อง (2.82) และ เนื้อหาในสื่อไม่ควรมีลักษณะที่ขัดต่อความเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีงามของสังคม (2.89)

เมื่อจำแนกตามเพศ จะพบว่าประเด็นที่เพศชายมีความคาดหวังสูงสุด ได้แก่ สื่อมวลชนไทยควรนำเสนอข่าวสารที่เที่ยงตรง ยุติธรรม และตรงไปตรงมา, สื่อมวลชนไทยควรมีความรับผิดชอบ และ สื่อมวลชนไทยควรมีมาตรฐานทางจริยธรรม ทั้ง 3 ประเด็นมีระดับความคาดหวังสูงสุด (4.95) ขณะที่เพศหญิงมีความคาดหวังในประเด็นสื่อมวลชนไทย ควรมีมาตรฐานทางจริยธรรมสูงที่สุด (4.86) ส่วนประเด็นที่ได้รับความคาดหวังระดับต่ำสุดก็สอดคล้องกับภาพรวม คือ สื่อมวลชนไทยไม่ควรแสดงความคิดเห็นของตน เพื่อสนับสนุนความคิดเห็นของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง (ชาย 3.14 หญิง 2.49) สื่อมวลชนไทยไม่ควรนำเสนอข่าว โดยสอดแทรกความคิดเห็นของผู้นำเสนอข่าวเข้ามาเกี่ยวข้อง (ชาย 2.95 หญิง 2.68) และ เนื้อหาในสื่อไม่ควรมีลักษณะที่ขัดต่อความเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีงามของสังคม (ชาย 2.91 หญิง 2.81)

สำหรับสถานการณ์ที่สังคมอยู่ในภาวะความขัดแย้งรุนแรงนั้น พบว่าประเด็นที่ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความคาดหวังสูงสุด ได้แก่ ประเด็นสื่อมวลชนไทยควรมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าวมาแล้วอย่างดี (4.87) รองลงมา คือ สื่อมวลชนไทยควรจะสามารถนำเสนอข่าวสารได้ครบถ้วนทุกแง่มุม (4.84) ส่วนประเด็นที่ได้รับความคาดหวังระดับต่ำสุด ได้แก่ ประเด็นสื่อมวลชนไทยควรช่วยรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง (4.57)

เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่าสำหรับเพศชาย ประเด็นสื่อมวลชนไทยควรมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าวมาแล้วอย่างดี เป็นประเด็นที่ได้รับความคาดหวังสูงสุด (5.00) ขณะที่เพศหญิงให้ความคาดหวังสูงสุดกับประเด็นสื่อมวลชนไทย ควรจะสามารถนำเสนอข่าวสารได้ครบถ้วนทุกแง่มุม (4.85) ส่วนความคาดหวังต่ำสุดนั้น สำหรับเพศชายได้แก่ประเด็น สื่อมวลชนไทยควรนำเสนอเนื้อหาที่ไม่สนับสนุนความรุนแรง และประเด็น สื่อมวลชนไทยควรเป็นตัวกลางในการช่วยประสานข้อขัดแย้งในสังคม ทั้งสองประเด็นมีค่าเฉลี่ยระดับ 4.68 ส่วนเพศหญิงนั้นให้ความคาดหวังระดับต่ำสุดกับประเด็น สื่อมวลชนไทยควรช่วยรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยที่ระดับ 4.51

เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็น ระหว่างสถานการณ์ปกติกับสถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรงจะพบว่ามีเพียงประเด็นสื่อมวลชนไทย ควรนำเสนอเนื้อหาที่ไม่สนับสนุนความรุนแรง (สถานการณ์ปกติ 4.62 สถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรง 4.59) และประเด็นสื่อมวลชนไทย ควรช่วยรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง (4.59 / 4.57) เท่านั้นที่กลุ่มตัวอย่างมีความคาดหวังในสถานการณ์ปกติ สูงกว่าสถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรง แต่ก็ถือว่าไม่ต่างกันมาก ขณะที่ประเด็นอื่นที่เหลือ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคาดหวังกับสื่อมวลชนในสถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรง สูงกว่าในสถานการณ์ปกติทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นประเด็นสื่อมวลชนไทย ไม่ควรนำเสนอข่าวที่นำไปสู่ความขัดแย้งของบุคคลกลุ่มต่างๆ ในสังคม (4.38 / 4.60) สื่อมวลชนไทยควรเป็นตัวกลางในการช่วยประสานข้อขัดแย้งในสังคม (4.56 / 4.66) สื่อมวลชนไทยควรมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าวมาแล้วอย่างดี (4.72 / 4.87) และ สื่อมวลชนไทยควรจะสามารถนำเสนอข่าวสารได้ครบถ้วนทุกแง่มุม (4.79 / 4.84) โดยประเด็นสื่อมวลชนไทยไม่ควรนำเสนอข่าวที่นำไปสู่ความขัดแย้งของบุคคลกลุ่มต่างๆ ในสังคม เป็นประเด็นที่มีความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นในสถานการณ์ปกติ กับค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นในสถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรงมากที่สุด

นอกจากนี้ จากประเด็นความคิดเห็นและความคาดหวังซึ่งมีทั้งสิ้น 36 ประเด็น สามารถนำมาจัดหมวดหมู่ตามเนื้อหาได้เป็น 8 กลุ่มประเด็น ซึ่งเมื่อนำมาเปรียบเทียบระหว่างระดับความเห็นด้วยกับระดับความคาดหวังที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีต่อสื่อมวลชนไทยในสถานการณ์ปกติ พบว่ากลุ่มประเด็นความมีเสรีภาพของประชาชนในการรับสื่อ เป็นกลุ่มประเด็นที่ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเห็นด้วยสูงสุด คือระดับ 2.95 ในขณะที่ประเด็นความรับผิดชอบและจริยธรรมของสื่อ เป็นกลุ่มประเด็นที่ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นด้วยต่ำสุด คือค่าเฉลี่ยระดับ 2.38 และเป็นกลุ่มประเด็นที่ได้รับการคาดหวังสูงสุด คือระดับ 4.86

การอภิปรายผล

การเปิดรับสื่อและความคิดเห็นเรื่องความน่าเชื่อถือของสื่อมวลชนไทยในปัจจุบัน

จะเห็นได้ว่าสื่อที่กลุ่มตัวอย่างมีการเปิดรับสูงสุด มักเป็นสื่อมวลชนที่เผยแพร่ในวงกว้าง ไม่ว่าจะเป็น นิตยสาร หนังสือพิมพ์ หรือทวิตซ์ส์ ขณะที่สื่อที่กลุ่มตัวอย่างไม่มีการเปิดรับเลยสูงสุด ได้แก่ สื่อมวลชนที่มีขอบเขตการเผยแพร่จำกัดอย่างวิทยุชุมชน โทรทัศน์ดาวเทียมและเคเบิลโทรทัศน์ ซึ่งเข้าถึงกลุ่มผู้ชมได้ในวงแคบ แตกต่างจากทวิตซ์ส์ที่มีระบบเผยแพร่สัญญาณและระบบการขายการตลาดทั่วประเทศ นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นสื่อบุคคลและเป็นผู้นำชุมชนอย่างพระ ผู้ใหญ่บ้าน อบต. ฯลฯ ยังเป็นอีกกลุ่มที่กลุ่มตัวอย่างไม่เปิดรับสูงสุด ซึ่งน่าจะมีความสัมพันธ์กับการที่กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดอยู่ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล ซึ่งผู้นำชุมชนมีบทบาทต่ำเมื่อเทียบกับในเขตชนบท

อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่า ไม่ว่าจะกลุ่มตัวอย่างจะเลือกรับสื่อมวลชนในปริมาณมากเพียงใดก็ตาม แต่พวกเขาก็ยังเห็นว่ากลุ่มที่มีความน่าเชื่อถือสูงสุด (สำหรับการสื่อสาร) ก็ยังคงเป็นบุคคลในครอบครัว ซึ่งในแง่นี้อาจสะท้อนว่าแม้ว่ากลุ่มตัวอย่างจะเปิดรับสื่อมวลชนอย่างหนังสือพิมพ์ นิตยสาร และทวิตซ์ส์ ในปริมาณมาก แต่พวกเขาก็ตระหนักว่าสื่อเหล่านี้มีความ “ไม่น่าเชื่อถือ” เจือปนอยู่ หรืออาจกล่าวได้ว่ากลุ่มนักวิชาการนิเทศศาสตร์เป็นกลุ่มคนที่ “รู้เท่าทันสื่อ” คือเปิดรับสื่อแต่ไม่ได้เชื่อถือมากไปกว่าคำพูดของคนในครอบครัว

ความคิดเห็นต่อสื่อมวลชนไทยในปัจจุบัน

ในภาพรวม พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับความเห็นด้วยต่อประเด็นต่างๆ อันเกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนไทยค่อนข้างต่ำ ซึ่งประเด็นต่างๆ นี้ หมายถึงประเด็นที่สื่อมวลชน ควรให้ความสำคัญตามทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อมวลชน นั่นหมายความว่าโดยส่วนใหญ่แล้ว กลุ่มตัวอย่างไม่เห็นด้วยกับบทบาทของสื่อมวลชนไทยในปัจจุบัน ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างค่อนข้างมีทัศนคติในแง่บวก ได้แก่ ประเด็นการนำเสนอข่าวสารที่ทันสมัย รวดเร็ว และเกาะติดสถานการณ์ ประเด็นการเป็นเวทีกลางในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประเด็นการนำเสนอข่าวสารและความคิดเห็นที่หลากหลาย ประเด็นเหล่านี้สะท้อนแนวคิดเรื่องบรรทัดฐานของสื่อมวลชนแบบเสรีนิยม

นอกจากนี้ ประเด็นที่ได้รับคะแนนสูง ยังรวมถึงประเด็นเนื้อหาในสื่อไม่ขัดต่อความเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีงามของสังคม ประเด็นการไม่สอดแทรกความคิดเห็นของผู้นำเสนอข่าวเข้ามาเกี่ยวข้อง และประเด็นสื่อมวลชนไทยไม่แสดงความคิดเห็นของตน เพื่อสนับสนุนความคิดเห็นของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง อย่างไรก็ตาม มีข้อน่าสังเกตว่าใน 3 ประเด็นนี้ จากแบบสอบถามเป็นการตั้งคำถามเชิงลบ (เนื้อหาในสื่อมีลักษณะขัดต่อความเรียบร้อยอันดีงามของสังคม เป็นต้น) ซึ่งต่างจากข้ออื่นที่เหลือ เพื่อมุ่งหวังให้ผู้ตอบแบบสอบถามใช้ความคิดในขณะที่ตอบคำถาม โดยไม่ตอบส่งๆ ไป ซึ่งจากผลที่ปรากฏอาจเข้าใจได้ว่าผู้ตอบแบบสอบถามตอบทั้ง 3 ข้อไปด้วยสัญชาตญาณว่าเป็นความคิดเห็นเชิงบวก เช่นเดียวกับประเด็นอื่น จึงแสดงความคิดเห็นด้วยในระดับต่ำ จากนั้นเมื่อผู้วิจัยนำมาปรับค่าเป็นทางเดียวกับคำถามข้ออื่น เพื่อให้

โปรแกรมคอมพิวเตอร์สามารถคำนวณได้ ผลที่ออกมาจึงทำให้ค่าเฉลี่ยที่ค่อนข้างต่ำ กลายเป็นค่าค่อนข้างสูง ดังนั้นแล้ว เราจึงไม่อาจยืนยันผลการสำรวจความคิดเห็นของ 3 ประเด็นดังกล่าวนี้ได้ว่าถูกต้อง

เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อมวลชนแล้ว จะเห็นได้ว่าประเด็นบรรทัดฐานที่กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยกับบทบาทของสื่อมวลชน คือ กลุ่มประเด็นที่ว่าด้วยควมมีเสรีภาพของประชาชนในการรับสื่อ การร้องเรียนสื่อ การสนับสนุนระบอบประชาธิปไตย ความสามารถของสื่อ ขณะที่ประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างไม่เห็นด้วย (หรืออีกนัยหนึ่งก็คือมีทัศนคติเชิงลบ) ได้แก่ กลุ่มประเด็นที่ว่าด้วยควมรับผิดชอบและจริยธรรมของสื่อ และการหลีกเลี่ยงความขัดแย้งและความรุนแรงต่อสังคมและบุคคลอื่น แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างต้องการให้สื่อมวลชน ดำรงบทบาทตามทฤษฎีบรรทัดฐานของสื่อมวลชนแบบ “ความรับผิดชอบต่อสังคม”

ความคาดหวังต่อสื่อมวลชนไทย

ความคาดหวังที่กลุ่มตัวอย่างมีต่อประเด็นเรื่องมาตรฐานทางจริยธรรม และควมรับผิดชอบต่อสื่อมวลชนไทย ซึ่งเป็นประเด็นที่มีความคาดหวังสูงสุดในสถานการณ์ปกตินั้น ยิ่งตอกย้ำให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างต้องการให้สื่อมวลชน ยึดบรรทัดฐานแบบความรับผิดชอบต่อสังคม

สำหรับประเด็นสื่อมวลชนไทย ไม่ควรนำเสนอข่าวที่นำไปสู่ความขัดแย้งของบุคคลกลุ่มต่างๆ ในสังคม ซึ่งเป็นประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่างกันมากที่สุด ระหว่างความคาดหวังในสถานการณ์ปกติ กับความคาดหวังในสถานการณ์ขัดแย้งรุนแรง อาจทำให้เข้าใจได้ว่ากลุ่มตัวอย่างยอมรับได้ว่าในสถานการณ์ที่สังคมเผชิญหน้ากับความขัดแย้งรุนแรงนั้น “เสรีภาพในการนำเสนอข่าวสาร” นั้นไม่สำคัญเท่ากับ “การหลีกเลี่ยงความขัดแย้งของบุคคลกลุ่มต่างๆ” หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ แม้กลุ่มตัวอย่างจะให้ความสำคัญกับเสรีภาพของสื่อมวลชน แต่เมื่ออยู่ในสถานการณ์ฉุกเฉินบางอย่าง สื่อมวลชนก็จะถูกคาดหวังให้แสดง “ความรับผิดชอบต่อสังคม”

ข้อจำกัดในการวิจัย

1. ระยะเวลาที่จำกัดและการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างที่กระจัดกระจายอยู่ทั่วประเทศ ทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถเก็บข้อมูลได้มากอย่างที่ควรจะเป็น การใช้แบบสอบถามกระดาษทำได้เฉพาะกลุ่มตัวอย่างในประเทศเท่านั้น ส่วนกลุ่มตัวอย่างทั่วไปที่ใช้แบบสอบถามออนไลน์นั้นก็พบว่ามีปัญหา คือ ผู้วิจัยไม่สามารถติดตาม กระตุ้นให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามได้ แม้ว่าจะส่งอีเมลขอความร่วมมือไปจำนวนมากก็ตาม การเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวนน้อย ทำให้ไม่สามารถนำไปสรุปผลอ้างอิงถึงประชากรนักวิชาการนิเทศศาสตร์ทั้งหมดได้

2. แบบสอบถามที่ใช้เป็นชุดเดียวกับแบบสอบถามที่ใช้กับผู้บริหารสื่อ ทำให้ขาดข้อมูลเฉพาะเจาะจงบางอย่างที่สำคัญ เช่น ประสิทธิภาพในการทำงาน ซึ่งอาจนำมาใช้อธิบายความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างได้
3. ด้วยเหตุที่การเก็บข้อมูลทำได้น้อย ดังนั้น จึงทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติบางอย่างเช่น ANOVA ได้ เนื่องจากเมื่อแบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มย่อยแล้วมีจำนวนไม่เพียงพอต่อการวิเคราะห์ข้อมูล จึงทำให้ไม่สามารถทดสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่มตัวอย่าง ในมิติอื่นนอกเหนือจากมิติของเพศได้
4. ความซับซ้อนของคำถาม ทำให้กลุ่มตัวอย่างสับสนในการตอบ นอกจากนี้ จำนวนข้อของแบบสอบถามที่มีค่อนข้างมาก ทำให้กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามออนไลน์จำนวนหนึ่งตอบไม่ครบทุกข้อ ซึ่งด้วยธรรมชาติของสื่ออินเทอร์เน็ต ทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถตรวจสอบขณะที่กลุ่มตัวอย่างกำลังตอบแบบสอบถามได้ ทำให้ไม่สามารถร้องขอให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามในข้อที่หลงเหลือ
5. การวิจัยครั้งนี้มีกลุ่มตัวอย่างเป็นนักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ ซึ่งมีหลากหลายสาขาวิชา ไม่ใช่เฉพาะด้านการข่าวเท่านั้น ดังนั้น จึงไม่อาจอ้างได้ว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เชี่ยวชาญที่สามารถให้ทัศนะในเชิงชี้นำสังคม ในด้านบทบาทของผู้ปฏิบัติงานข่าวได้

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

(1) **สื่อมวลชน** – หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ ควรทบทวนหลักการที่มีอยู่แล้ว โดยปรับปรุงให้เข้ากับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนไป เพื่อให้สามารถนำมาปฏิบัติได้จริง บังเกิดผลอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย นอกจากนี้ ควรมีการเปิดเวทีอภิปราย โดยมีนักวิชาการ นักวิชาชีพสื่อ เจ้าของ องค์กรสื่อ ภาคประชาชน องค์กรอิสระต่างๆ ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ ร่วมกันกำหนดแนวทางและ นโยบายในการคุ้มครอง สวัสดิภาพของคณาจารย์สื่อในพื้นที่เสี่ยงภัยอย่างเป็นรูปธรรม

(2) **สื่อชุมชน** – วิทยุชุมชน เคเบิลทีวี โทรทัศน์ดาวเทียม ในระดับนโยบายต้องเริ่มจากการมีเจ้าภาพรับผิดชอบอย่างชัดเจนก่อน เมื่อมีเจ้าภาพแล้ว หลักในการปฏิบัติงานต้องถูกร่างและกำหนดขึ้นมา โดยการเปิดเวทีอภิปรายจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น นักวิชาการ นักวิชาชีพสื่อ องค์กรอิสระ เป็นต้น โดยให้สัดส่วนกับชุมชนมากเป็นพิเศษ เพราะเป็นสื่อเพื่อกิจกรรมของชุมชน โดยหลักการดังกล่าว ต้องบังคับใช้ในทางปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรม ซึ่งทั้งหมดนี้ต้องอิงกับปรัชญาของสื่อเพื่อชุมชน ตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้

(3) **สื่อใหม่** – อินเทอร์เน็ต เว็บไซต์ โทรศัพท์มือถือ และเครือข่ายสังคมออนไลน์ ในระดับนโยบายควรมีหน่วยงาน หรือองค์กรที่มีความเป็นกลางเข้ามาเป็นเจ้าภาพ ในการขับเคลื่อนนโยบายต่างๆ ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม เช่น กสทช. เป็นต้น นอกจากนี้ ควรกำหนดหลักจริยธรรมในการใช้สื่อ อินเทอร์เน็ต โดยบังคับใช้ได้จริงอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งสถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา และ สถาบันการศึกษา ต้องร่วมมือช่วยกันส่งเสริม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1. เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการสำรวจความคิดเห็นในภาพกว้าง ซึ่งครอบคลุมบทบาทของสื่อมวลชนทุกประเด็น ดังนั้น ในการศึกษาครั้งต่อไป จึงควรศึกษาลึกลงไปในประเด็นเฉพาะ เช่น เสรีภาพของผู้ปฏิบัติงานข่าว จริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม หรืออาจจะ ประเด็นบทบาทของสื่อ ในสถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรงในสังคม
2. นอกจากวิธีวิจัยที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้แล้ว ยังสามารถใช้ระเบียบวิธีวิจัยอื่นๆ เช่น การใช้วิธีสนทนากลุ่ม (focus group) เป็นต้น เข้ามาประกอบเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ขึ้น
3. สำหรับการวิจัยเกี่ยวกับสื่อมวลชนเฉพาะกลุ่ม เช่น ด้านการข่าว หากจะสำรวจความคิดเห็น นักวิชาการก็ควรจำกัดเฉพาะนักวิชาการด้านการสื่อสาร ไม่ว่าจะเป็นในสื่อหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ หรือสื่ออื่นก็ตาม

ข้อสังเกตจากการประชุมสัมมนา

(1) ประเด็นเจ้าภาพกับการปฏิรูปสื่อ - แม้ผลการวิจัยจะชี้ให้เห็นว่าปัญหาของสื่อชุมชนและสื่อใหม่อยู่ที่การขาด “เจ้าภาพ” เข้ามาบริหารจัดการสื่อทั้ง 2 ประเภทอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม การได้มาซึ่งเจ้าภาพนั้นจะต้องไม่ใช่เจ้าภาพที่เป็นร่างทรงจากภาค “รัฐ” และ “ทุน” เพราะจะนำไปสู่การควบคุมในรูปแบบต่างๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม เจ้าภาพที่ควรจะเป็นจะต้องเป็นอิสระอย่างแท้จริงและได้รับการยอมรับจากภาคประชาชน หรือหากรัฐจะเข้ามามีบทบาทก็ควรทำหน้าที่เพียงสนับสนุน มิใช่เป็นศูนย์กลางในการปฏิรูปสื่อเสียเอง เช่น การตีความผลการวิจัยบางส่วนมาใช้เพื่อประโยชน์ของตน การกระทำลักษณะดังกล่าวเป็นการบิดเบือนเจตนารมณ์ของผลการวิจัย ตลอดจนการเพิ่มบทบาทให้ภาคประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตรวจสอบก็เป็นสิ่งสำคัญ

(2) ประเด็นนักวิชาการกับการปฏิรูปสื่อ - การขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่องของภาควิชาการเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งควรผลักดันให้ผลการวิจัยและข้อเสนอแนะในการปฏิรูปสื่อที่เกิดขึ้นได้จริง ในระดับการเรียน

การสอนนักวิชาการฯ สามารถปฏิบัติได้ทันทีในฐานะ “ครู” ในชั้นเรียน เช่น การให้ความรู้ ปลุกฝังคุณธรรมในการใช้สื่อ โดยเฉพาะสื่อใหม่ เป็นต้น ในระดับที่กว้างขึ้นมานักวิชาการฯ ควรทำหน้าที่ส่งเสริมให้ความรู้แก่ประชาชน เพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน นำไปสู่กระบวนการปฏิรูปสื่อร่วมกันทั้งสังคม ทั้งหมดนี้ต้องเป็นกิจกรรมที่กระทำอย่างต่อเนื่อง

(3) ประเด็นเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนกับการปฏิรูปสื่อชุมชน - สถาบันการศึกษาในแต่ละจังหวัด ควรทำหน้าที่เป็น “พี่เลี้ยง” สนับสนุนการทำงานของสื่อชุมชน ทั้งนี้เพื่อลดช่องว่างระหว่าง “ความรู้ในทางทฤษฎี” กับ “ความรู้ในการปฏิบัติจริง” ความร่วมมือดังกล่าวสามารถกระทำผ่านสถาบันการศึกษาที่มีการเรียนการสอนทางด้านนิเทศศาสตร์ โดยส่งนักศึกษาเข้าไปฝึกงานในสื่อชุมชน เช่น วิทยุชุมชน เคเบิลชุมชน ทั้งนี้ เพื่อให้นักศึกษานำความรู้ที่ได้จากการศึกษามาใช้ในการพัฒนาชุมชนของตนเอง ในอีกด้านหนึ่ง นักศึกษาก็จะได้ประสบการณ์จากการทำงานในพื้นที่จริงที่ไม่สามารถเรียนรู้ได้จากห้องเรียน ซึ่งกระบวนการดังกล่าวเป็นการเติมเต็มซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังเป็นการลดช่องว่างระหว่าง “ทฤษฎี” กับ “การปฏิบัติ” ด้วย หรือในระดับมหภาคกระบวนการดังกล่าวจะเป็นการกระชับ ระยะเวลาสถาบันอุดมศึกษากับสื่อชุมชนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น กล่าวคือ สถาบันอุดมศึกษาสร้างบุคลากร สื่อชุมชนทำหน้าที่เป็นช่องทางในการเผยแพร่ผลงาน เป็นต้น

(4) ประเด็น 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้กับการปฏิรูปสื่อ - ปัญหา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นปัญหาเรื้อรังมากกว่าทศวรรษ ซึ่งการปฏิรูปสื่อใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ นับว่าเป็นก้าวต่อไปที่ท้าทายอย่างยิ่ง เพราะในทางทฤษฎีแล้วจะเป็นการทำทลายบทบาทหน้าที่ของสื่อ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “บทบาทการเชื่อมโยงส่วนต่างๆ ของสังคม” ซึ่งสื่อไม่สามารถสร้างความสมานฉันท์ในพื้นที่ดังกล่าวได้ ในระดับของนโยบายก็ควรมีการตั้งคำถามกับนโยบายในกระบวนการทำงานด้านข่าว และการนำเสนอข่าวที่ปฏิบัติกันอยู่ว่าดำเนินมาถูกต้องหรือไม่ ส่วนประเด็นสวัสดิภาพและความคุ้มครองนักข่าวภาคสนาม ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ควรมีความพิเศษแตกต่างจากความคุ้มครองสวัสดิภาพในพื้นที่อื่นๆ ทั้งในระดับนโยบาย และในระดับปฏิบัติการ

ท้ายสุดนี้ การปฏิรูปสื่อจะเกิดผลได้อย่างเป็นรูปธรรมนั้น จะต้องเกิดขึ้นจากสำนึกของคนในวงการสื่อ และสมาคมวิชาชีพด้านสื่อเองที่ต้องการลุกขึ้นมาปฏิรูปสื่อจากข้างใน ภาควิชาการก็ต้องแสดงบทบาทหน้าที่ในการชี้นำสังคมให้ความรู้แก่ประชาชน เป็นแม่พิมพ์ในการสร้างบุคลากรด้านสื่อที่มีคุณธรรมและจริยธรรม ควบคู่ไปกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสารที่อัตราเร่งสูงขึ้นทุกวัน ตลอดจนบทบาทในการสนับสนุนให้คำปรึกษา และขับเคลื่อน หรือเคลื่อนไหวในรูปแบบต่างๆ ตรวจสอบติดตาม เพื่อให้การปฏิรูปสื่อเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม สำหรับสถาบันการศึกษาที่เปิดการเรียนการสอนด้าน

สื่อก็ควรประสานความร่วมมือกับสื่อมวลชน หรือสื่อชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แบบ “นอกกรอบ” ซึ่งส่วนใหญ่เรียนอยู่แต่ภายในสถาบันการศึกษาและทำให้ผู้เรียนเกิดช่องว่างระหว่าง “หลักการ” กับ “การปฏิบัติจริง” ซึ่งหากทั้งสถาบันการศึกษาและสถาบันสื่อ สามารถทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดแล้ว ช่องว่างดังกล่าวก็จะหดแคบลง ที่สำคัญ บุคลากรเหล่านี้จะกลายเป็นฟันเฟืองส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการปฏิรูปสื่อต่อไป โดยภาคประชาชนก็ต้องร่วมกันตรวจสอบการทำงานของสื่อ

เหนือสิ่งอื่นใดข้อค้นพบสำคัญของการวิจัยครั้งนี้ คือ การปฏิรูปสื่อจะต้องอาศัยความ “ร่วมมือ” อย่างจริงจัง และต่อเนื่องจากภาคส่วนต่างๆ หากทำได้เช่นนั้นแล้ว การปฏิรูปสื่ออย่างแท้จริงก็คงจะไม่ใช่ว่าเรื่องเพื่อฝันที่พูดกันมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2535 แต่ไม่เคยเกิดขึ้นจริง

รายการอ้างอิง

Baran, S.J. & Davis, D.K. (2009). *Mass Communication Theory: Foundation, Ferment, and Future*. Canada: Thompson Wadsworth.

McQuail, D. (2005). *MacQuail's Mass Communication Theory*. Oxford: The Alden Press.

กาญจนา แก้วเทพ. (2552). สื่อสารมวลชน: ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา. กรุงเทพฯ: แบรินด์เอจ.

พีระ จิรโสภณ. (2548). ปรัชญานิเทศศาสตร์ และทฤษฎีการสื่อสาร หน่วยที่ 8-15.

กรุงเทพฯ: สุโขทัยธรรมมาธิราช.

ภาคผนวก

ตารางเปรียบเทียบภาพแนวทางการปฏิรูปสื่อ ในทัศนะของนักวิชาการฯ

แนวทางแก้ไข ต่อสภาพปัญหา	การปฏิรูปสื่อแยกตามประเภท		
	(ก) สื่อมวลชน	(ข) สื่อชุมชน	(ค) สื่อใหม่
1. เสรีภาพ	ควรปฏิรูปความเป็นเจ้าของสื่อ จากรัฐสู่ประชาชนอย่างแท้จริง	ควรมีเจ้าภาพรับผิดชอบในการ บริหารจัดการในการก่อตั้งที่ ชัดเจน เช่น การออกใบอนุญาต หลักการ เนื้อหา โฆษณา รายได้	ปลูกฝังจริยธรรม คุณธรรมในการ ใช้งาน
2. บทบาท ภาระหน้าที่	บทบาทที่ยากเห็นในปัจจุบัน (1) ประสานสังคม (2) เป็นเวที กลางแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	รับใช้ชุมชน โดยเน้นกระบวนการ มีส่วนร่วมของคนในชุมชน	สร้างแนวทางที่ชัดเจน
3. ความรับผิดชอบ	ควรมีแนวทางปลูกฝังจริยธรรม ความเป็นมืออาชีพอย่าง ต่อเนื่อง	รับผิดชอบต่อชุมชน	ปลูกฝังความรับผิดชอบต่อ ส่วนรวมในการใช้งาน
4. กระบวน ขั้นตอนการทำงาน	ควรกลั่นกรอง / ตรวจสอบ ความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าว อย่างรอบด้าน	มีการอบรมการทำงานด้านข่าว จากสื่อมืออาชีพ	ทำงานข่าวโดยคำนึงถึงและ รับผิดชอบต่อส่วนรวม กำกับโดย คุณธรรม
5. การนำเสนอ เนื้อหา / ข่าวสาร	นำเสนอเนื้อหาที่มีสาระและ ควรมีมาตรการควบคุม โฆษณาแฝง SMS เสนอข่าว ตามความจริง	เกษตร สังคม วัฒนธรรมใน ชุมชนนั้น เนื้อหาในท้องถิ่น	ให้ความรู้แก่ประชาชนในการเสพ สื่อ ตรวจสอบข่าวสารจากหลาย แหล่งข่าวก่อนเชื่อ
6. ความคุ้มครอง/ สวัสดิภาพในการ ปฏิบัติงาน	ระดับนโยบาย อบรมการทำ ข่าวในพื้นที่เสี่ยงภัย ควรมี กองทุนพิเศษ เช่น ประกันชีวิต เงินพิเศษ เป็นต้น ในระดับ ปฏิบัติ ควรจัดซื้ออุปกรณ์ เช่น หมวกนิรภัย เสื้อเกราะ ฯลฯ	เหมือนกับสื่อมวลชน (โปรดดูสื่อมวลชนในหัวข้อ เดียวกัน)	-
7. จริยธรรมสื่อ จรรยาบรรณ วิชาชีพ	ควรมีการบังคับใช้อย่างจริงจัง และควรมีบทลงโทษที่ชัดเจน สำหรับผู้ฝ่าฝืน จากองค์กรและ ภาคสังคม	สร้างจรรยาบรรณวิชาชีพ จริยธรรมสื่อขึ้นมา โดยยึด ปรัชญาสื่อชุมชนเป็นศูนย์กลาง	ควรสร้างหลักการจริยธรรม จรรยาบรรณขึ้นมาอย่างเป็น รูปธรรม
8. การกำกับดูแล และตรวจสอบ	ควรเปิดโอกาสให้ภาค ประชาชน และองค์กรอิสระได้ ตรวจสอบ	ชุมชนสร้างหลักการกำกับดูแล กันเอง โดยหน่วยงานภายนอกให้ ความช่วยเหลือ หากมีการร้องขอ ตามกฎหมาย	ภาคประชาชน องค์กรอิสระ รัฐ สมาคมวิชาชีพกำกับดูแลกันเอง พรบ./ กฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนสถาบันศาสนา

รายนามผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ

(ก) นักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ และการสื่อสารมวลชน สังกัดมหาวิทยาลัยของรัฐ

1. ศ.กิตติคุณ สุกัญญา สุดบรรทัด	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. ผศ.ณัฏฐ์ธัญญา วงศ์บ้านดู่	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. ผศ.ดร.กิตติ กันภัย	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
4. ผศ.ดร.ณรงค์ ขำวิจิตร	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. ผศ.ดร.พรทิพย์ เย็นจะบก	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
6. อาจารย์อารดา ครุจิต	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
7. ดร.ทรงยศ บัวเผื่อน	มหาวิทยาลัยบูรพา
8. ผศ.ณัฐมน ศรีแก่นจันทร์	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
9. อาจารย์พรศักดิ์ ธนพัฒน์พงศ์	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
10. ดร.นุวรรณ ทับเที่ยง	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
11. อาจารย์กีเราะ แยนนา เบ็ญฮารูน	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
12. อาจารย์จาริยา อรรถอนุชิต	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
13. อาจารย์ชินรัตน์ สมโลก	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
14. อาจารย์ภิรตาญจน์ ไคนุ่นนา	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
15. อาจารย์สมัชชา นิลปัทม์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
16. อาจารย์อรุณีวรรณ บัวเนี่ยว	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
17. อาจารย์อิมจิต เลิศพงษ์สมบัติ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
18. ผศ.ดร.โสพล มีเจริญ	สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
19. ดร.สุพล บุญลือ	สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี

(ข) นักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ และการสื่อสารมวลชน สังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏ

1. อาจารย์จิราพร ขุนศรี	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
2. อาจารย์ประทัย พิริยะสุวรรณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
3. อาจารย์นพดล วสินสุนทร	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
4. ผศ.ณัฏฐา หน่อทอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
5. ผศ.จุไรรัตน์ ทองคำเชื้อวัฒน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
6. ผศ.จตุรงค์ ดวงมณี	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
7. อาจารย์ปรีดา นัคเร	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
8. อาจารย์กุลธิดา ภูมิเหล่าแจ้ง	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
9. อาจารย์ปัญญาภรณ์ พงศ์ศาสตร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
10. อาจารย์กฤษณพร ประสิทธิ์วิเศษ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
11. อาจารย์ภูษิตต์ ภูริปาณิก	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

12. อาจารย์ทรงธรรม ทิวสมบุญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
13. อาจารย์ดุสิต นิลดำ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
14. อาจารย์เมธาวิ แก้วสนิท	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
15. อาจารย์สัจจา ไชศรีรัตน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
16. ผศ.จรรยา เหลียวตระกูล	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

(ค) นักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์ และการสื่อสารมวลชน สังกัดมหาวิทยาลัยเอกชน

1. รศ.ดร.ศิริชัย สิริกายะ	มหาวิทยาลัยสยาม	
2. อาจารย์กัญญาภจ ตระการบุญชัย	มหาวิทยาลัยสยาม	
3. อาจารย์กัลยกร นรภัทรทวี	มหาวิทยาลัยสยาม	
4. อาจารย์เกษม จันทรน้อย	มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย	
5. รศ.อรรถนพ เขียวถาวร	มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต	
6. อาจารย์เชาว์ พาณิช	มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต	(อาจารย์พิเศษ)
7. อาจารย์คึกฤทธิ์ ไชยดา	มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต	(อาจารย์พิเศษ)
8. อาจารย์ภาพร พุฒินาถาญจน์	มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต	
9. ดร.มนฤดี ธาดาอานวยชัย	มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต	
10. ดร.วีระชาติ ปาลกะวงศ์ ณ อยุธยา	มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต	(อาจารย์พิเศษ)
11. อาจารย์ชาติณรงค์ วิสุตกุล	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต	
12. พอ.รศ.ดร.เศรษฐพงศ์ มะลิสุวรรณ	มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต	(อาจารย์พิเศษ)
13. ดร.อรดล แก้วประเสริฐ	มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย	
14. อาจารย์กฤษณะ เชื้อไชนาถ	มหาวิทยาลัยศรีปทุม	(อาจารย์พิเศษ)
15. อาจารย์สุชบา วสุนันท์	วิทยาลัยทองสุข	

รายนามผู้ให้ความเห็นเพิ่มเติมหลังการนำเสนอผลงาน

1. รศ.ดร.พีระ จิรโสมณ	นักวิชาการอิสระ
2. รศ.ดร.สุรัตน์ เมธิกุล	มหาวิทยาลัยเกริก
3. ดร.บุญอยู่ ขอพรประเสริฐ	มหาวิทยาลัยเกริก
4. รศ.มาลี บุญศิริพันธ์	มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
5. ดร.มานะ ตริยาภิวัฒน์	มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
6. ดร.สมเดช รุ่งศรีสวัสดิ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
7. ผศ.ดร.เสกสรรค์ สายสีสด	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
8. อาจารย์ตรีสัญญิตวิญญ์ เมืองจันทร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
9. ผศ.ดร.เยาวภา บัวเวช	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
10. อาจารย์สุภาพร โพธิ์แก้ว	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คณะผู้วิจัย

1. ผศ.ดร. อัครวิน เนตรโพธิ์แก้ว	หัวหน้าคณะวิจัย
คณบดีคณะนิเทศศาสตร์	
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์	
2. รองศาสตราจารย์ ดร.ยุบล เบ็ญจรงค์กิจ	นักวิจัย
คณบดีคณะนิเทศศาสตร์	
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	
3. นายบวรสวรรค์ เจียดำรงค์	นักวิจัย
คณะนิเทศศาสตร์	
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์	
4. อาจารย์ปรีดา อัครจันทโชติ	นักวิจัย
คณะนิเทศศาสตร์	
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	

หน้าที่และความรับผิดชอบของคณะวิจัย

หัวหน้าโครงการ : ผศ.ดร. อัครวิน เนตรโพธิ์แก้ว
 คณบดีคณะนิเทศศาสตร์
 มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

หน้าที่รับผิดชอบ :

1. จัดทำและนำเสนอโครงการ
2. ทบทวนองค์ความรู้ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย
3. จัดประชุมอธิบายวัตถุประสงค์ กรอบแนวคิด วิธีการวิจัย และการดำเนินโครงการวิจัยแก่ผู้วิจัยและคณะผู้ช่วยวิจัยในทุกขั้นตอน
4. สร้างเครื่องมือการเก็บข้อมูล และร่วมดำเนินการเก็บข้อมูล
5. เรียบเรียง วิเคราะห์ และประมวลผลการวิจัย พร้อมจัดทำและตรวจสอบ

รายงานการวิจัย

6. บริหาร จัดการ ติดตามให้การดำเนินงานวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนด

นักวิจัย 1 : รองศาสตราจารย์ ดร.ยุพล เบ็ญจรงค์กิจ

คณบดีคณะนิเทศศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หน้าที่รับผิดชอบ :

1. จัดทำและนำเสนอโครงการ
2. ทบทวนองค์ความรู้ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย
3. จัดประชุมอธิบายวัตถุประสงค์ กรอบแนวคิด วิธีการวิจัย และการดำเนินโครงการวิจัยแก่ผู้วิจัยและคณะผู้ช่วยวิจัยในทุกขั้นตอน
4. สร้างเครื่องมือการเก็บข้อมูล และร่วมดำเนินการเก็บข้อมูล
5. เรียบเรียง วิเคราะห์ และประมวลผลการวิจัย พร้อมจัดทำและตรวจสอบรายงานการวิจัย

นักวิจัย 2 : นายบวรสวรรค์ เจียดำรงค์

คณะนิเทศศาสตร์

มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

หน้าที่รับผิดชอบ :

1. ทบทวนองค์ความรู้ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย
2. จัดประชุมอธิบายวัตถุประสงค์ กรอบแนวคิด วิธีการวิจัย และการดำเนินโครงการวิจัยแก่ผู้วิจัยและคณะผู้ช่วยวิจัยในทุกขั้นตอน
3. สร้างเครื่องมือการเก็บข้อมูล และร่วมดำเนินการเก็บข้อมูล
4. เรียบเรียง วิเคราะห์ และประมวลผลการวิจัย พร้อมจัดทำและตรวจสอบรายงานการวิจัย

นักวิจัย 3 : อาจารย์ปรีดา อัครจันทโชติ

คณะนิเทศศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หน้าที่รับผิดชอบ :

1. ทบทวนองค์ความรู้ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย
2. สร้างเครื่องมือการเก็บข้อมูล และร่วมดำเนินการเก็บข้อมูล
3. เรียบเรียง วิเคราะห์ และประมวลผลการวิจัย พร้อมจัดทำและตรวจสอบ
รายงานการวิจัย